

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

**Zhodnocení nakupování domácností šetrného
k životnímu prostředí**

Adam Šrott

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Adam Šrott

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Zhodnocení nakupování domácností šetrného k životnímu prostředí

Název anglicky

Assessment of Household Shopping and its Environmental Friendliness

Cíle práce

Hlavním cílem práce bude doporučení vhodných postupů a vhodného chování domácností jakožto jednoho ze základních ekonomických subjektů na poli nakupování šetrného k životnímu prostředí.

Vedlejší cíle práce:

- vyhodnocení šetrnosti nakupování ve vztahu k různým druhům domácností,
- posouzení možného konfliktu všeobecně přijímaného modelu šetrného nakupování a dalších potenciálních skrytých dopadů v něm opomíjených,
- porovnání negativních a pozitivních vlivů šetrného chování na ekonomiku.

Metodika

Za použití rešerše dostupných odborných zdrojů včetně cizojazyčných bude zpracována teoretická část práce o všeobecně přijímaných, environmentálně šetrných a ekologických možnostech v oblasti nakupování domácností. Budou zde charakterizovány různé druhy výrobků a jejich vzájemné vlivy ve vztahu k různým druhům domácností a budou zkoumány otázky reálné šetrnosti. V empirické části bude s použitím výzkumného šetření proveden sběr dat o informovanosti, způsobech a případných invencích celorepublikově plošně vybraných českých domácností. Po přisouzení významu získaným údajům bude možné výsledky zpracovat vybranou statistickou metodou, poukázat na možné problémy, navrhnout doporučení vhodných postupů a diskutovat optimální formy nákupu jednotlivých druhů domácností.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

domácnost, dopady, nakupování, produkt, výrobek, životní prostředí

Doporučené zdroje informací

- JONES, Ellis. The Better World Shopping Guide. Canada: New Society Publishers, 2017. ISBN 978-0-86571-862-3.
- KURAŠ, Mečislav. Odpady a jejich zpracování. Chrudim: Vodní zdroje Ekomonitor, 2014. ISBN 978-80-86832-80-7.
- LIU, Christine. Eco-friendly domov: praktické projekty, rady a tipy pro ekologicky šetrnější domácnost. Přeložil Přemysl DAVID. Praha: Dobrovský, 2019. Via. ISBN 978-80-7585-741-5.
- PRICE, Weston A. Nutrition and physical degeneration. 8th ed. La Mesa, CA: Price-Pottenger Nutrition Foundation, c2008. ISBN 978-0916764203.
- SOUKUPOVÁ, Věra a Dana KŘEŠNIČKOVÁ. Průvodce ekospotřebitele. 4., upravené vydání. České Budějovice: Rosa – společnost pro ekologické informace a aktivity, 2015. ISBN 978-80-905119-1-0.
- STRUTT, Christina. Green Housekeeping: Recipes and solutions for a cleaner, more sustainable home. New York: CICO Books, 2019. ISBN 978-1782497837.
- VLAŠÍN, Mojmír, Petr LEDVINA a Aleš MÁCHAL. Desatero domácí ekologie. Vyd. 5., přeprac. Brno: STEP, 2009. ISBN 978-80-904520-0-8.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Daniela Šálková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 15. 12. 2021

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 2. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Zhodnocení nakupování domácností šetrného k životnímu prostředí" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne datum odevzdání

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí mé práce Doc. Ing. Daniele Šálkové, Ph.D., za její podporu a doporučení při zpracování diplomové práce. Dále děkuji českým domácnostem a jejich zástupcům, kteří se zúčastnili výzkumného šetření a poskytli nezbytné podklady pro tuto diplomovou práci.

Zhodnocení nakupování domácností šetrného k životnímu prostředí

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá tématem nakupování domácností šetrného k životnímu prostředí. Práce se skládá ze dvou částí. V teoretické části jsou uvedeny základní složky životního prostředí, které domácnosti svým nakupováním ovlivňují. Jsou v ní popsány způsoby, kterými se domácnosti snaží být domácnostmi ekologicky šetrnějšími, problematika odpadu, a také společné a rozdílné vlastnosti ekospotřebitelů a přirozeně skromných spotřebitelů. Praktická část se věnuje provedení a vyhodnocení smíšeného výzkumu, při kterém jsou osloveny domácnosti plošně po České republice. Smíšený výzkum sestává z kvantitativní části a kvalitativní části. Pro kvantitativní část jsou formulovány a ověřeny pomocí statistických metod výzkumné hypotézy, jako podklad slouží kvantifikovatelné odpovědi domácností v dotazníku. Interview na bázi polostrukturovaného rozhovoru je metodou dotazování, který je využitý pro kvalitativní část. Po získání odpovědí a přisouzení významu je v praktické části vyhodnocena šetrnost nakupování ve vztahu k druhům domácností, posuzována konfrontace tradičních postupů šetrného nakupování a možných rizik, a také dopady šetrného nakupování na ekonomiku. Závěrem jsou navrženy vhodné postupy a chování při nakupování domácností, které je šetrné k životnímu prostředí.

Klíčová slova: domácnost, chování, dopad, šetrné, nakupování, produkt, výrobky, životní prostředí, odpad, spotřebitel

Assessment of Household Shopping and its Environmental friendliness

Abstract

The diploma thesis deals with the topic of environmentally friendly household shopping. The work consists of two parts. The theoretical part lists the basic parts of the environment that households influence by their shopping. There are described the ways in which households try to be more environmentally friendly, the issue of waste, as well as the common and different characteristics of eco-consumers and naturally modest consumers. The practical part is devoted to the implementation and evaluation of mixed research, in which households take their part across the Czech Republic. Mixed research consists of quantitative and qualitative research. For quantitative research purposes, the hypotheses are formulated and verified using statistical methods; quantifiable household answers in the questionnaire serve as a basis. Interview based on a semi-structured interview is a method of questioning, which is used for qualitative research. After obtaining answers and assigning the meaning, the practical part evaluates the frugality of shopping in relation to the types of households, assesses the confrontation of traditional eco-shopping practices and possible risks, as well as the impact of eco-shopping on the economy. Finally, appropriate procedures and behaviours are proposed for doing the household shopping that is environmentally friendly.

Keywords: household, behavior, impact, friendly, shopping, product, products, environment, waste, consumer

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika	11
2.2.1 Testování statistických hypotéz	13
2.2.2 Interview a skupinové interview s domácnostmi, polostrukturované rozhovory	16
3 Teoretická východiska	18
3.1 Základní složky životního prostředí ovlivňované nakupováním domácností..	19
3.1.1 Voda.....	20
3.1.2 Vzduch	23
3.1.3 Půda	24
3.1.4 Energie	25
3.1.5 Rostlinné organismy	26
3.1.6 Živočišné organismy	27
3.2 Postupy aplikované domácnostmi za účelem minimalizace negativních dopadů nakupování na složky životního prostředí.....	28
3.3 Odpad domácností.....	30
3.3.1 Odpad ze spotřeby	30
3.3.2 Obaly.....	31
3.3.3 Recyklace a nakládání s bioodpadem	32
3.4 Ekospotřebitel a přirozeně skromný spotřebitel.....	35
4 Vlastní práce	38
4.1 Závislost druhu domácnosti z hlediska počtu členů a dosaženého vzdělání na využití šetrnějších metod nakupování a povědomí o složení výrobků	38
4.1.1 Vyhodnocení statistických hypotéz	41
4.2 Vliv domácností na složky životního prostředí a doplňující témata.....	45
4.2.1 Vliv domácností na vodu	55
4.2.2 Vliv domácností na vzduch.....	57
4.2.3 Vliv domácností na půdu	58
4.2.4 Vliv domácností na energie	60
4.2.5 Vliv domácností na rostlinné organismy	61
4.2.6 Vliv domácností na živočišné organismy	62
5 Výsledky a diskuse	66
5.1 Různé druhy domácností a vztah k šetrnému nakupování	66

5.2	Všeobecně přijímaný model šetrného nakupování a konfrontace s potenciálními skrytými dopady a riziky	67
5.3	Šetrné chování a jeho pozitivní/negativní vlivy na ekonomiku	71
5.4	Diskuse	72
5.5	Navržení vhodných postupů a vhodného chování domácností při nakupování, které je šetrné k životnímu prostředí	75
	Závěr	81
	Seznam použitých zdrojů	83
	Seznam obrázků, tabulek a grafů	87
	Přílohy	89
	1. Příloha č. 1 Recyklace materiálů	89
	2. Příloha č. 2 Dotazník	92
	3. Příloha č. 3 Přepis dvou rozhovorů	99

1 Úvod

Koncept nakupování, které je šetrné k životnímu prostředí se v České republice snaží různými způsoby uplatňovat velké množství českých domácností. Je pozoruhodné, jak se v českém prostředí v porovnání s jinými státy rozvinula různá spektra invenčních aktivit iniciovaná jak domácnostmi, tak i dalšími ekonomickými subjekty.

Z aktuálních poznatků lze vymezit systém šetrného nakupování, který se soustředí na nákup takových produktů, jejichž výrobní procesy co nejméně zatěžují životní prostředí. Dalším systémem je nakupování produktů, jejichž nezužitkovatelné součásti mohou být buď recyklovány, nebo minimálně či vůbec nepoškozují životní prostředí. Některé domácnosti usilují o využití takových přepravních metod produktů, které jsou podle jejich názoru environmentálně šetrnější než ostatní, jiné vybírají produkty podle místa, ve kterém žijí, podle ročního období, podle finanční situace, počtu členů v domácnosti nebo aplikují osvědčené metody jiných domácností.

Část českých domácností se problematikou šetrného nakupování vůbec nezabývá a je zajímavé, že nákupní aktivity těchto domácností mají někdy environmentálně šetrnější tendence v porovnání s ekologicky neaktivnějšími subjekty. Často je to například v případech, kdy se tyto domácnosti řídí ve všech svých aktivitách zásadami skromnosti.

Je zřejmé, že téma šetrného nakupování domácností může být řešeno v různých rovinách a optimální řešení přirozeně spočívá ve snaze skloubit vše do postupů, které se osvědčí a budou fungovat. Existují různé druhy domácností a pro každou je optimální postup trochu jiný.

Problematika nakupování šetrného k životnímu prostředí nabízí širokou škálu podnětů k zamyšlení. Jaké jsou možné negativní konsekvence všeobecně přijímaných environmentálně šetrných postupů? Jsou osvědčené postupy jedné domácnosti vhodné pro aplikaci i u jiných druhů domácností a je dobré se vždy inspirovat? Jak se produkty vzájemně ovlivňují v domácnostech, mimo domácnosti a jak působí na životní prostředí?

Pro přehledný výstup bylo vhodné stanovit stěžejní součásti životního prostředí, které nakupování domácností ovlivňuje. Vybrány byly: voda, vzduch, půda, energie a všechny živé rostlinné a živočišné organismy.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce bylo doporučení vhodných postupů a vhodného chování domácností jakožto jednoho ze základních ekonomických subjektů na poli nakupování šetrného k životnímu prostředí.

Vedlejší cíle práce:

- vyhodnocení šetrnosti nakupování ve vztahu k různým druhům domácností,
- posouzení možného konfliktu všeobecně přijímaného modelu šetrného nakupování a dalších potenciálních skrytých dopadů v něm opomíjených,
- porovnání negativních a pozitivních vlivů šetrného chování na ekonomiku.

2.2 Metodika

Za použití rešerše dostupných odborných zdrojů včetně cizojazyčných byla zpracována **teoretická část práce** o všeobecně přijímaných, environmentálně a ekologicky šetrných možnostech v oblasti nakupování domácností. Byly charakterizovány různé druhy výrobků a jejich vzájemné vlivy ve vztahu k různým druhům domácností a byly zkoumány otázky reálné šetrnosti.

Pro **empirickou část** byl proveden sběr dat o informovanosti, způsobech a případných invencích celorepublikově plošně vybraných českých domácností, podklady byly získávány za využití kvantitativní části smíšeného výzkumu na vzorku 300 domácností (n=300), a také kvalitativní části smíšeného výzkumu (n=200), kde bylo možné osobní setkání. Po přisouzení významu získaným údajům bylo možné výsledky zpracovat vybranou statistickou metodou, poukázat na možné problémy, navrhnout doporučení vhodných postupů a diskutovat optimální formy nákupu jednotlivých druhů domácností. Dotazník využitý pro kvantitativní část výzkumu a otázky formulované při osobních rozhovorech v případě kvalitativní části výzkumu byly uvedeny v příloze této práce. Celkově bylo vypracováno 42 otázek, z nichž prvních 14 pro účely kvantitativní části výzkumu a otázky 15-42 pro kvalitativní část výzkumu. U dotazníku pro účely kvalitativní části výzkumu byly uvedeny vzorové odpovědi, vzhledem však ke zkoumání

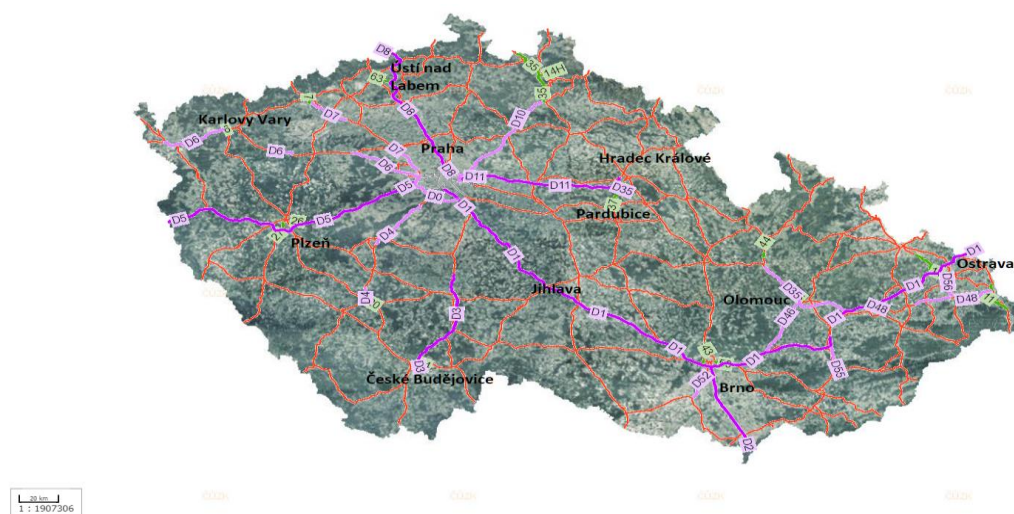
problematiky do hloubky respondenti odpovídali mnohdy obsáhle a jejich odpovědi byly rozebírány v rámci Vlastní části práce.

Vyplňování dotazníku, který byl představen pro účely kvantitativní části výzkumu zabralo respondentům (n=300) v průměru 25 minut. V rámci kvalitativní části a osobního setkání tazatele s domácnostmi (n=200) trvala interakce v průměru 50 minut. Domácnosti prezentovaly své zkušenosti, a také to, jaké pro ně mají význam. Výzkumník mohl své závěry probírat se sledovanými domácnostmi a jejich názory zohledňovat.

Při oslovování a sběru dat bylo využito metody prostého náhodného výběru, a to plošně po celé České republice. Tazatel oslovoval domácnosti na trasách významných komunikací v Čechách, Moravě a Slezsku. Zjišťovány byly odlišné nákupní postoje, preference jednotlivých druhů domácností a jejich nákupní zvyklosti.

Sběr dat pro smíšený výzkum byl prováděn v roce 2021 konkrétně od 1.7. do 30.9. ve velkých městech i na dalších místech v okolí těchto měst v rámci všech krajů České republiky: Hlavní město Praha, Středočeský kraj, Jihočeský kraj, Plzeňský kraj, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Liberecký kraj, Královéhradecký kraj, Pardubický kraj, Kraj Vysočina, Jihomoravský kraj, Zlínský kraj, Olomoucký kraj a Moravskoslezský kraj., a to za využití dotazníkového šetření. Podstatná města byla vyznačena na mapě České republiky viz. Obrázek 1. Z obrázku je patrné, že lokace, kde byl sběr dat prováděn jsou propojena významnou vnitrostátní infrastrukturou, která je na obrázku také vyznačena.

Obrázek 1 - místa, kde byl prováděn smíšený výzkum

Zdroj: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

V kapitolách a subkapitolách vlastní práce byly přisuzovány významy získaným údajům a tyto údaje byly dále zpracovány. Došlo ke zodpovězení a rozvedení cílů práce, a to za pomoci aktuálních dat, které dobře odráží a popisují současnou situaci českých domácností v oblasti nakupování šetrného k životnímu prostředí.

2.2.1 Testování statistických hypotéz

V kvantitativní části výzkumu byly formulovány nulové hypotézy v následujícím tvaru:

H0(1): Využívání environmentálně šetrnějších metod nákupu nezávisí na druhu domácnosti z hlediska počtu členů.

H0(2): Výše úspor z rozsahu nezávisí na typu domácnosti z hlediska počtu členů.

H0(3): Využívání environmentálně šetrných metod nakupování nezávisí na vzdělání osob v domácnosti.

H0(4): Více nebo méně než 75 % domácností nesleduje při nákupech složení výrobků;
 $\pi=0,75$

Chí kvadrát test nezávislost

První statistickou metodou, která byla v práci použita je Chí kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce. Kontingenční tabulka vzniká v případě, když jsou jednotky souboru rozřizeny podle dvou kvalitativních znaků, např. znaku A, který může nabývat r variant a znak B, který lze rozdělit na s variant. Četnosti uvnitř tabulky mohou být označeny n_{ij} . První index i označuje i -tou variantu znaku A, druhý index j j -tou variantu znaku B. Okrajové neboli marginální četnosti jsou označeny pouze jedním indexem, druhý je nahrazen tečkou. Mezi znaky A a B mohou být sledovány vztahy. Ověření existence závislosti mezi dvojicemi kategoriemi proměnných v populaci je obvykle prvním krokem analýzy vztahů mezi nimi.

Test, který byl použit k ověření nezávislosti v kontingenční tabulce porovnává získané (empirické) četnosti a teoretické četnosti, které by měly nastat v případě nezávislosti sledovaných znaků. Tyto četnosti se mohou označit jako n'_{ij} . Jejich výpočet je:

$$n'_{ij} = \frac{n_i \cdot n_j}{n}$$

Odchyly od nezávislosti jednotlivých polí kontingenční tabulky sleduje Pearsonova statistika G :

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Tato statistika testuje hypotézu:

H_0 : Znaky v kontingenční tabulce jsou nezávislé

H_1 : non H_0 , neboli znaky jsou závislé.

Testovaná statistika G má při platnosti nulové hypotézy χ^2 rozdělení se stupni volnosti $v=(r-1)*(s-1)$. Pro test je zvolena opět obvyklá hladina významnosti $\alpha = 0,05$.

Pro zajištění přijatelné aproximace rozdělení uvedených statistik při určitém počtu polí v kontingenční tabulce se zpravidla vyžaduje takový rozsah výběru n , aby očekávané četnosti dosahovaly hodnoty alespoň 5. Po častých praktických potížích, a častém ověřování, se doporučuje, aby počet polí, kde očekávané četnosti jsou nižší než 5, bylo maximálně 20 %.¹

Mann-Whitney test pro dva nezávislé výběry

Dalším testem byl Mann-Whitneyův test pro dva nezávislé výběry. Tento test se používá k ověření shodné úrovně dvou malých výběrů z neznámých rozdělení, tj. výběrů nepocházejících z normálního rozdělení, kdy není možné použít klasický parametrický test o shodě středních hodnot. Testovaná hypotéza sleduje shodu mediánů nebo shodu úrovně rozdělení. Tento test je založen na uspořádání všech zjištěných hodnot dle velikosti, je tedy použitelný i pro pořadové proměnné. Testovanou hypotézu ověřuje pomocí porovnání výsledné p -hodnoty s hladinou významnosti, která je nejčastěji $\alpha = 5 \%$. V případě, že p -hodnota je vyšší než stanovená hladina významnosti, testovaná hypotéza o shodné úrovni ve sledovaných skupinách se nezamítá.

¹ PECÁKOVÁ, Iva. *Statistika v terénních průzkumech*. 1. vyd. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2008. s 231. ISBN 978-80-86946-74-0

Testovým kritériem U je počet všech případů, v nichž ve vzestupné posloupnosti všech pozorování hodnotám jednoho výběru předchází hodnoty výběru druhého.

Zjištění počtu těchto případů pro oba výběry (U_1 a U_2) je relativně snadné. Jestliže je v souboru tvořeném oba výběry (skupinami) o rozsahu $n=n_1+n_2$ každé hodnotě přiřazeno vzestupné pořadové číslo a tato pořadí jsou pak v každém vzorku zvlášť sečtena (obdrží se součty R_1 a R_2 pro každou skupinu), lze ukázat, že platí:

$$U_1=R_1-n_1(n_1+1)/2 \text{ a } U_2=R_2-n_2(n_2+1)/2$$

$$\text{A také že } R_1+R_2=n(n+1)/2$$

Poté platí:

$$U_1+U_2=R_1-n_1(n_1+1)/2 + R_2-n_2(n_2+1)/2$$

Pro malé rozsahy výběru (do 20 jednotek) jsou tabelovány kritické hodnoty pro testové kritérium U , které je obvykle $\min(U_1, U_2)$. Pro větší výběry (nad 20 jednotek) je dobře použitelná normální aproximace se střední hodnotou $E(U)=n_1n_2/2$ a rozptylem $D(U)=n_1n_2n(n+1)/12^2$

Test hypotézy o relativní četnosti

Test hypotézy o relativní četnosti testuje hypotézu, že relativní četnost určité varianty znaku v základním souboru se rovná určitému předpokladu – hodnotě. Oproti tomu alternativní hypotéza předpokládá jiné hodnoty než hodnotu předpokládanou.

Nulová hypotéza je tedy:

$$H_0: \pi = \pi_0$$

Alternativní hypotézou může být:

$$H_1: \pi > \pi_0,$$

$$H_1: \pi < \pi_0,$$

$$H_1: \pi \neq \pi_0.$$

Na základě výběrových údajů bylo možné nulovou hypotézu ověřit. Jestliže byl proveden výběr dostatečného rozsahu, bylo možné v testu jako testovou statistiku použít:

² HINDLS, Richard, HRONOVÁ, Stanislava, SEGER, Jan, FISCHER, Jakub. *Statistika pro ekonomy*. 7. vyd. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2006. s 420. ISBN 80-86946-16-9

$$U = \frac{p - \pi_0}{\sqrt{\pi_0 * (1 - \pi_0)/n}},$$

Kde

π_0 představuje předpokládanou relativní četnost,

p představuje skutečně zjištěnou relativní četnost,

n představuje velikost výběrového souboru.

$$p = \frac{m}{n}$$

Kde m představuje počet příznivých výsledků hypotézy a n představuje velikost souboru

Tato statistika U má při platnosti testované hypotézy H_0 asymptoticky normované normální rozdělení. Při provádění testu byla zvolena obvyklá hladina významnosti $\alpha = 0,05$. Kritickými hodnotami byly pak kvantily tohoto rozdělení, tj. testovaná hypotéza se zamítá když: $U > u_{1-\alpha}$; $U < u_{\alpha}$ a $U > |u_{1-\alpha}|$ viz. alternativní hypotézy.

2.2.2 Interview a skupinové interview s domácnostmi, polostrukturované rozhovory

V případě kvalitativní části výzkumu vytvářel výzkumník komplexní holistický obraz, analyzoval verbální odpovědi respondentů, informoval o názorech účastníků výzkumu a prováděl zkoumání v přirozených podmínkách (důležité je, aby bylo respondentovi prostředí dialogu příjemné). Kvalitativní výzkumník vybral na začátku výzkumu téma a určil základní výzkumné otázky. Provedená kvalitativní část výzkumu byla pružná, neboť otázky mohly být modifikovány a doplňovány v průběhu výzkumu, sběru a analýzy dat. V rámci volby interview metody byla základní vlastností dotazníku relativní nestrukturovanost a výhodou porozumění zkušenosti. Pro účely práce výzkumník ve své kvalitativní části výzkumu pokládal otázky lidem z domácností ($n=200$), získával odpovědi a naslouchal vyprávění.

Tabulka 1 - Interview pro účely Kvalitativní části výzkumu

Interview	<ul style="list-style-type: none">• Interview s návodem• Narativní interview• Skupinové interview• Neformální rozhovor• Fenomenologický rozhovor	<ul style="list-style-type: none">• Užitečné, jestliže nelze pozorovat.• Lze zaznamenat i to, co bylo.• Dovoluje kontrolu situace sběru dat.	Nepřímá informace, filtrovaná informantem. Často v umělých podmínkách. Přítomnost výzkumníka může vést ke zkreslení. Lidé neumějí vyprávět.
------------------	---	--	---

Zdroj: Hendl (2012)

Otázky byly pokládány na bázi polostrukturovaného rozhovoru, který byl zkombinován s pozorováním. Výzkumník zachycoval zkoumané domácnosti co možná nejdetailněji a získané odpovědi konfrontoval s informacemi obsaženými v teoretické části práce.

V kvalitativní části výzkumu prováděné za pomoci metody interview výzkumník zjišťoval, co lidé dělají v soukromí a co si myslí. Výstup kvalitativní části výzkumu obsahuje popis místa zkoumání, citace z rozhovorů a poznámek, jež si výzkumník dělal při práci v terénu, využito bylo přitom transkripce, kdy dochází k převodu mluveného projevu z interview nebo skupinové diskuze do písemné podoby. Doslovné přepisy dvou rozhovorů jsou uvedeny jako příloha této práce.³

³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 45-162 ISBN 978-80-262-0219-6.

3 Teoretická východiska

Odpovědné nakupování domácností je svou podstatou založeno na minimalizaci jejich negativního dopadu na životní prostředí. Domácnosti zároveň mohou podpořit zajímavé projekty a soustředit se na nákup regionálních produktů. Při vhodném propojení všech aspektů dochází ke vzájemnému souladu na úrovni ekonomické, sociální i environmentální. Schopnost domácností učinit tzv. odpovědnou volbu pomáhá snižovat spotřebu zdrojů, energie a méně znečišťovat planetu. Nákupem sezónní zeleniny u místního farmáře domácnost podporuje nejen regionální produkt, ale zároveň snižuje potravinovou uhlíkovou stopu. Pokud domácnost dále nakupuje produkty, které vznikají v chráněných dílnách, podporuje nejen začlenění zranitelných skupin, ale také kupuje lokální produkt, šetrný k životnímu prostředí.⁴

Míra, jakou jsou domácnosti schopné nákupu je vyjádřena všeobecně přijímaným ekvivalentem. Tímto ekvivalentem jsou peníze a množství peněz, které domácnosti drží je ukazatelem jejich nákupní síly. Ukazatelem jistého druhu síly a moci jsou také místa, kde se tyto peněžní prostředky koncentrují ve velkém objemu. Jedná se o moderní korporace, podnikovou sféru a její schopnost utvářet svět tak, jak uzná za vhodné. Toto rozhodování a kompetence udělená vědomě a mnohdy i nevědomky spotřebiteli korporacím udává směry v oblastech pracovních míst, využívání zdrojů, spotřeby energie, ovlivňování flóry a fauny a znečištění ovzduší, vody a půdy. Určitým způsobem ovlivní životní prostředí každá jednotlivá domácnost koupí jediného výrobku, základem je tedy uvědomění, že účelné strategie malého rozsahu postupně ovlivňují velké tradiční mechanismy.⁵

Průměrná velikost českých domácností se za poslední desetiletí (2010 – 2020) stále snižuje. Počet úplných rodin klesá a rostou počty rodin neúplných. Počet domácností jednotlivců tvoří dokonce zhruba třetinu všech hospodařících domácností (32,5%). Podíl úplných rodin na celkovém počtu domácností je nižší než poloviční (49%) a podíl neúplných rodin je přibližně 13,5%. Zbývající podíl mají vícečlenné nerodinné

⁴ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. MŽP chce inspirovat firmy i veřejnou správu k odpovědným nákupům. *Www.mzp.cz* [online]. 2020, 25.09.2020 [cit. 2020-11-28]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/news_20200925-MZP-chce-inspirovat-firmy-i-verejnou-spravu-k-odpovednym-nakupum

⁵ JONES, Ellis. *The Better World Shopping Guide*. Canada: New Society Publishers, 2017. s. 4. ISBN 978-0-86571-862-3.

domácnosti. Převážnou většinu úplných rodin tvoří manželské páry (89%) a z toho dvě třetiny jsou bez ekonomicky závislých dětí. Neúplné rodiny jsou nejčastěji tvořeny matkami s dětmi (81%).⁶

Jak již bylo zmíněno, produkce odpadu na osobu a den v domácnosti se s každým dalším členem nepřímo úměrně snižuje a dochází k efektivním úsporám z rozsahu. Není to však jenom odpad, kterým jsou úplné domácnosti schopné pozitivněji ovlivňovat životní prostředí ve srovnání s neúplnými domácnostmi. Úplné domácnosti už jen ze své vícečlenné podstaty mají potenciál vymýšlet konstruktivnější řešení, proto se lépe mohou koncentrovat na nákup produktů, jejichž výroba minimálně zatěžuje ekosystém nebo mohou nakupovat a dovážet výrobky ze stejných míst, od stejných dodavatelů.

Nehledě na počet členů v domácnosti lze říci, že všechny domácnosti jsou snahou o nakupování šetrné k životnímu prostředí schopné zajistit snížení tlaku na životní prostředí pořizováním environmentálně šetrnějších výrobků, snížení sociálního napětí díky upřednostnění výrobků od znevýhodněných osob, zvýšení dostupnosti environmentálně šetrných produktů, podporu vhodných inovací, a také působení vlastním příkladem na okolí.⁷

3.1 Základní složky životního prostředí ovlivňované nakupováním domácností

Odborné výzkumy pravidelně přinášejí informace o tom, že směřování společnosti k neustálému ekonomickému růstu a blahobytu není z hlediska zdrojů únosné. V tomto kontextu dochází ke konfliktům s limitovanými kapacitami a ukazuje se, že některé věci nefungují tak dobře, jak se předpokládalo.⁸

Se začátkem dvacátého prvního století došlo k doposud největšímu rozvoji průmyslu, vědy a výzkumu, lékařství a mnoha dalších odvětví. Zároveň s technickým a

⁶ ING. ŠKRABAL, Josef. Jaké je složení domácností v ČR? *Www.czso.cz* [online]. 2013, 7. března 2013 [cit. 2020-08-06]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307

⁷ ING. KANICHOVÁ, Kamila. *Odpovědné nakupování: Příručka pro všechny, kdo nakupují v malém i velkém* [online]. Praha: CENIA, česká informační agentura životního prostředí, 2008 [cit. 2020-08-07]. s. 10 ISBN 978-80-85087-61-1. Dostupné z: <http://docplayer.cz/105956424-Odpovedne-nakupovani-priucka-pro-vsechny-kdo-nakupuji-v-malem-i-velkem.html>

⁸ SOUKUPOVÁ, Věra a Dana KŘEŠNIČKOVÁ. *Průvodce ekospotřebitele. 4., upravené vydání*. České Budějovice: Rosa - společnost pro ekologické informace a aktivity, 2015. s. 3. ISBN 978-80-905119-1-0.

technologickým pokrokem vyvstala řada překážek ovlivňujících základní složky životního prostředí.⁹

V případě domácností lze jako obecnou šablonu pro šetrnější nakupování použít postup, který začíná změnou chování členů domácnosti. Na tuto změnu navazuje základní kámen všech známých metod šetrného spotřebitelského chování, který spočívá v omezení pohodlí těchto členů. Typicky je pro člověka jednodušší neomezovat se ve spotřebě vody a elektřiny. Je pohodlnější odpad netřídit a je snazší, levnější a mnohdy rychlejší dát přednost konvenčním potravinám před bio certifikovanými produkty. Domácnosti se také zpravidla omezují pouze na některé části kompletního spektra možností, ve kterých se mohou angažovat. Jedná se například o snahu vědomě třídit odpad, nižší spotřebu elektřiny za účelem ušetření peněžních prostředků a nakupování bio nebo certifikovaných produktů.

Každá domácnost více či méně negativně působí na **vodu, ovzduší, půdu, energetické zdroje a ovlivňuje ostatní živé organismy**, téměř žádná domácnost však nevyužívá možné optimální postupy, které by negativní dopady její existence snížily na minimum. **Základní složky životního prostředí a vazby, které na ně mají domácnosti jsou dále blíže charakterizovány.**¹⁰

3.1.1 Voda

V roce 2018 provedl Státní zdravotní ústav zpracování dat o jakosti pitné vody v síti veřejných vodovodů. Z celkového počtu 134 657 stanovených hodnot zdravotně významných ukazatelů jakosti pitné vody limitovaných nejvyšší mezní hodnotou (NMH), což je zdravotně závažný ukazatel jakosti pitné vody byly limity překročeny pouze v 89 případech (z toho 49 jsou pesticidní látky). Z údajů získaných v rámci standardního chodu celostátního monitoringu jakosti pitných vod v letech 2004 až 2014 vyplývalo, že dochází k postupnému mírnému zlepšování jakosti pitné vody distribuované veřejnými vodovody – což ovšem platí pro celorepublikové zpracování výsledků a nevylučuje, že v některých vodovodech nemohlo dojít k výraznému zhoršení nebo (spíše) zlepšení stavu – nicméně v

⁹ STRUTT, Christina. *Green Housekeeping: Recipes and solutions for a cleaner, more sustainable home*. New York: CICO Books, 2019. s. 14. ISBN 978-1782497837.

¹⁰ LIU, Christine. *Eco-friendly domov: praktické projekty, rady a tipy pro ekologicky šetrnější domácnost*. Přeložil Přemysl DAVID. Praha: Dobrovský, 2019. s. 6-7. Via. ISBN 978-80-7585-741-5.

roce 2015 se tento trend zastavil, když bylo pozorováno čtenější nedodržování NMH než v předešlých letech.¹¹

„Voda je nutnou podmínkou pro existenci života na naší planetě. Celých 97,61% veškerého vodstva na Zemi zaujímají moře a oceány, 2,08% polární led a ledovce, 0,29% podzemní voda, 0,008% slaná jezera, 0,009% sladkovodní jezera a jiné nádrže, 0,005% půdní vlhkost, 0,000 9% atmosférická vlhkost a 0,000 09% řeky. Voda se také nachází vázaná v minerálech (krystalická voda), odtud se může uvolnit zvětráváním nebo při vulkanické činnosti, jinak je pro život nedostupná.“ (Vlašín, Ledvina, Máchal 2009)

Využití vody

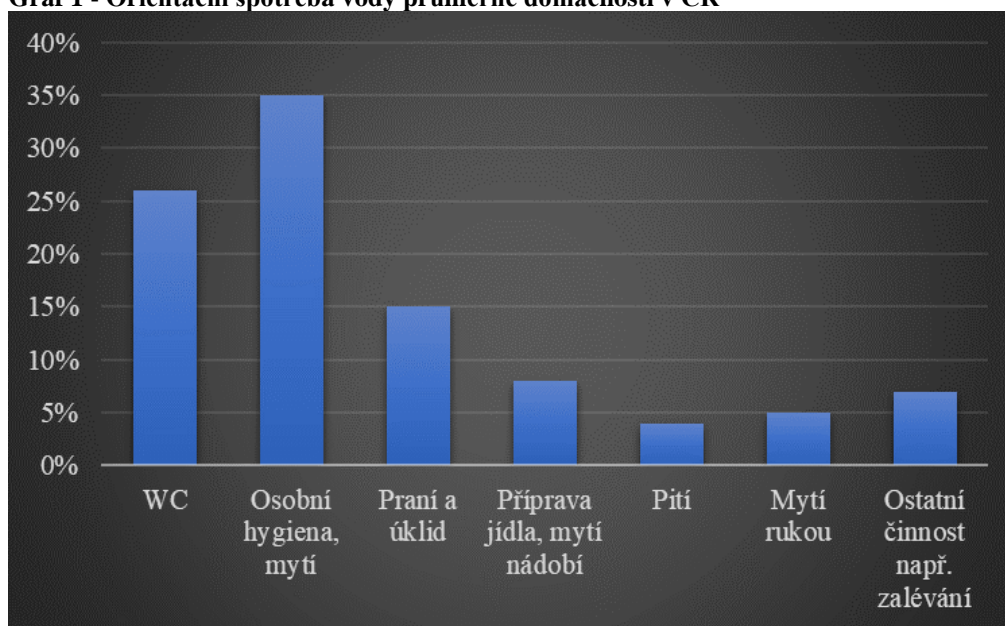
„V roce 1997 bylo vodárensky upraveno 862 milionů m³ vody, ztráty ve vodovodní síti činily 28,6%, v domácnostech se spotřebovalo 41,4%, v zemědělství 1,2% a v průmyslu 11,3% vodárensky upravené vody. Na vodovod je v České republice napojeno 86% obyvatel a jejich denní spotřeba v domácnosti v průměru dosahuje hodnoty 110 l na osobu. Obyvatelé Prahy přesahují celorepublikový průměr téměř o 55%“. (Vlašín, Ledvina, Máchal 2009)

Právě domácnosti mají na spotřebě pitné vody největší podíl. **V průměru největší množství vody je spotřebováno na sprchování a koupání**, je tedy logické, že nejvýznamněji lze ovlivnit pitnou vodu právě při těchto činnostech úspornými opatřeními a používáním šetrnějších přípravků. Při mytí nádobí, praní, údržbě WC lze postupovat obdobným způsobem, vyvarovat se zbytečně vysoké spotřebě vody a **používání nešetrných čistících přípravků**.¹²

¹¹ Státní zdravotní ústav. *Zpráva o kvalitě pitné vody v ČR za rok 2018* [online]. 2019, , s. 13. [cit. 2020-08-11]. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/documents/chzp/odborne_zpravy/OZ_18/odborna_voda_2018.pdf

¹² VLAŠÍN, Mojmír, Petr LEDVINA a Aleš MÁCHAL. *Desatero domácí ekologie*. Vyd. 5., přeprac. Brno: STEP, 2009. s. 19-23. ISBN 978-80-904520-0-8.

Graf 1 - Orientační spotřeba vody průměrné domácnosti v ČR

Zdroj: Vlastní zpracování dle Severočeských vodovodů a kanalizací, a.s. (2019)

Znečištění vody

Přírozenou vlastností vodních toků, které nejsou nebo jsou pouze minimálně zasaheny lidskou činností je jejich schopnost samočištění. Látky zapříčínující znečištění se u těchto toků ředí, promíchávají, shlukují, usazují, stávají se součástí potravních řetězců apod. Lidská činnost vodní toky napřímila, takže voda teče větší rychlostí, snižuje se její samočistící schopnost a také do ní bylo zaneseno množství cizorodých látek.

Podíl na podstatných změnách ve výskytu vodních organismů mají i splachy odpadních vod z domácností, které nadměrným množstvím zbytkových živin snižují koncentraci kyslíku ve vodě a to usnadňuje hromadění toxických látek. K tomuto stavu dále domácnosti přispívají používáním čistících prostředků (detergentů), které obsahují fosfáty a tenzidy. Čistírny tyto látky nejsou schopny odbourat beze zbytku, proces čištění se znesnadňuje a nakonec se voda i se zbytkovým množstvím těchto látek dostává znovu do řek a přes úpravnu pitné vody zpět do domácností.¹³

¹³ VLAŠÍN, Mojmír, Petr LEDVINA a Aleš MÁCHAL. *Desatero domácí ekologie*. Vyd. 5., přeprac. Brno: STEP, 2009. s. 19-23. ISBN 978-80-904520-0-8.

3.1.2 Vzduch

Na znečištění ovzduší, tedy atmosféry, složené převážně z dusíku (78%) kyslíku (21%), malého množství vodní páry a oxidu uhličitého mají domácnosti velkou spoluúčasť stejně jako v případě pitné vody. V porovnání se znečišťováním vodních zdrojů je však negativní působení domácností na ovzduší složitěji rozpoznatelné.

Poptávka domácností po produktech v globalizované společnosti využívá širokých možností přepravy často i mezi kontinenty, která je zdrojem škodlivých emisí. Při výrobě velké části těchto produktů také vznikají látky, které ovzduší znečišťují a své slovo mají také elektrárny, od kterých domácnosti odebírají elektrickou energii, spalování odpadů domácností nebo tepelná energie.¹⁴

Výsledky odborné zprávy Státního zdravotního ústavu potvrzují, že ve městech je dlouhodobě dominantním zdrojem znečištění ovzduší doprava, a to hlavně kombinace velkých průmyslových zdrojů, dálkové a přeshraniční dopravy. Tyto vedou k nadlimitním hodnotám u více látek. Potvrzuje to i vyhodnocení ročních imisních charakteristik v dopravně významně zatížených lokalitách. Kromě dopravy jsou dalšími spolupůsobícími zdroji teplárny, domácí vytápění a malé a střední průmyslové podniky, tyto mají však pouze lokální význam.¹⁵

Plast a výrobky z něj

Plast představuje ve znečišťování ovzduší domácnostmi kapitolu samu o sobě. Při spalování plastu ve spalovnách komunálního odpadu se využívá systémů založených na teplotě nad 800°C a odpadní plyny se dále znovu spalují. Likvidace plastů v domácnostech však v některých případech probíhá také metodou spalování, vzniká tak velké množství různorodých škodlivin, které se dostávají do ovzduší a působí velice disharmonicky na život na Zemi.¹⁶

¹⁴ SEIGNEUR, Christian. *Air Pollution: Concepts, Theory, and Applications*. Cambridge: University Press, 2019. s. 1-7. ISBN 978-1-108-48163-2.

¹⁵ *Zdravotní důsledky a rizika znečištění ovzduší: Odborná zpráva za rok 2018* [online]. Praha, 2018 [cit. 2020-08-11]. s. 44-47. ISBN 978-80-7071-385-3. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/documents/chzp/odborne_zpravy/OZ_18/ovzdusi_2018.pdf

¹⁶ VLAŠÍN, Mojmir, Petr LEDVINA a Aleš MÁCHAL. *Desatero domácí ekologie*. Vyd. 5., přeprac. Brno: STEP, 2009. s. 12. ISBN 978-80-904520-0-8.

Tabákové výrobky

Daším z rizikových faktorů a pravděpodobně nejrizikovějším v uzavřených domácnostech je tabákový kouř. Ten obsahuje tisíce různých látek, z nichž velký podíl představují látky karcinogenní, mající vliv na své uživatele i na ostatní organismy, které jsou nuceny tyto látky přijímat pasivním způsobem.¹⁷

3.1.3 Půda

Při studiu půdy, jejích původních a člověkem již upravených vlastností je možné zaznamenat přímé propojení s ostatními složkami životního prostředí. Vzduch je přirozenou součástí půdy a pokud je na základě nákupních podnětů domácností znečišťován, je znečišťována v určitém rozsahu půda. Přirozenou půdní součástí je i voda a znečištění vody souvisí se znečištěním půdy. Spotřebitelská poptávka dále měla vliv na intenzifikaci zemědělské činnosti, ta se neobešla bez průmyslových minerálních hnojiv a dnes má velká část půdního fondu úplně jiné vlastnosti, než byly ty původní. (Havrlant a Buzek, 1985 a Lokoč a Lokočová, 2010 cit. dle Šimka, 2019 s. 650)

Fyzikální a chemická degradace půdy

Zdálo by se, že za fyzikální degradaci půdy, která bývá způsobena svahovými sesuvy, suchem nebo zamokřením lidstvo nemůže. Zpravidla je to pravda avšak se najdou i takové příčiny fyzikální degradace půdy, na kterých lidstvo nese plnou zodpovědnost. Zemědělskou činností dochází ke ztuhnutí půdní struktury což vede ke snížení pórovitosti a provzdušněnosti a takto degradované půdy vykazují znaky obtížnější zpracovatelnosti, komplikovanějšími secími a sázecími možnostmi a větší opotřebení mechanizace.

Intenzivní zemědělství je také hlavní příčinou chemické degradace půdy, která spočívá ve vysoké potravinové poptávce a tato je kompenzována agrochemikáliemi, průmyslovými hnojivy a pesticidy. Se zvyšováním požadavků na růst zemědělských výnosů vznikají v půdách živinové deficity, tento stav je usměrňován hnojením a stává se, že se některá živina dodaná do půdy dostane do nadbytku a stává se toxickou. Podobně

¹⁷ VLAŠÍN, Mojmír, Petr LEDVINA a Aleš MÁCHAL. *Desatero domácí ekologie*. Vyd. 5., přeprac. Brno: STEP, 2009. s. 13. ISBN 978-80-904520-0-8.

jako u trávicího traktu člověka není pro rostlinu stěžejní množství živin v půdě, ale množství živin v takových formách, které jsou pro ni uživatelné.¹⁸

Remediace a detoxikace půdy

Remediace a detoxikace půdy jsou nezbytné procesy nutné pro navrácení půdního zdraví. Specificky se jedná o odstranění a někdy pouze zmenšení znečištění půdy v případech, kdy úplné vyčištění není možné. Procesy remediace a detoxikace vyžadují různě nákladné technologie a existují u nich rizika kontaminace a znečištění dalších složek prostředí.¹⁹

3.1.4 Energie

Využívání energetických zdrojů domácnostmi představuje přibližně 30% spotřebované energie na celém světě. Zhruba 80% této energie je tvořeno neobnovitelnými zdroji, které představují fosilní paliva jako uhlí, zemní plyn a ropa. Procesy těžby fosilních paliv jsou náročné na energii a zdroje a jejich spalování vytváří kromě elektřiny i skleníkové plyny, které mohou za zvyšující se teplotu planety Země. Tyto paliva rovněž do ovzduší uvolňují škodlivé částice včetně síry a oxidu dusičitého, které narušují plicní tkáň lidí i zvířat.

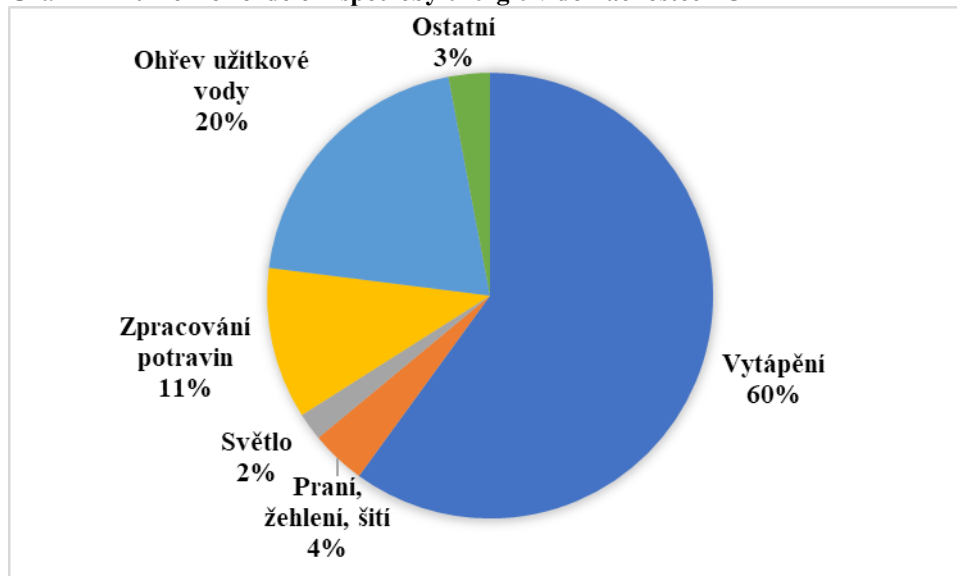
Do nedávna běžná domácnost obsahovala základní spotřebiče, k nimž patří lednička, pračka nebo televize. V posledním desetiletí ale došlo k masivnímu nárůstu využívání moderních technologií, ke kterým patří například chytré mobilní telefony, tablety a laptopy. Zároveň byla provedena studie, která přinesla výsledky o tom, že malý mobilní telefon je náročnější na energii než středně velká lednička. Je to tak proto, že takový telefon své úkony včetně streamování dat nebo sdílení přenáší do digitálního uložení a tyto centra digitálních dat produkují podobné množství emisí jako je tomu u leteckého průmyslu. Navzdory tomu, že jsou domácí elektrospotřebiče zpravidla stále

¹⁸ ŠIMEK, Miloslav. *Živá půda*. Praha: Academia, 2019. s. 673-689. ISBN 978-80-200-2976-8.

¹⁹ ŠIMEK, Miloslav. *Živá půda*. Praha: Academia, 2019. s. 741-744. ISBN 978-80-200-2976-8.

úspornější, spotřeba elektřiny v průměrné domácnosti z důvodu většího množství spotřebičů stále roste.²⁰

Graf 2 - Průměrné rozdělení spotřeby energie v domácnostech ČR

Zdroj: Vlastní zpracování dle Skupiny ČEZ (2017)

3.1.5 Rostlinné organismy

Organismy rostlinné jsou vysoce ovlivněny poptávkou po masných produktech. Souběžně s touto poptávkou vzniká výrazná ekologická stopa. Vedlejším produktem hospodářských zvířat je metan, který jako skleníkový plyn přispívá s několikanásobně větším vlivem než oxid uhličitý na globální oteplování. Globální oteplování je následnou příčinou zhoršeného životního komfortu rostlinných organismů a kvůli rychlému tempu znemožňuje se rostlinám přirozeně adaptovat.

Hospodářská zvířata také v důsledku potřeby krmiva zapříčiňují kácení lesů a deštných pralesů, které doposud plní úlohu hlavního filtru vzduchu planety Země. Pro pěstování píce jsou za účelem zamezení působení škůdců používány silné pesticidy a zvířatům jsou z důvodu snahy o dosažení maximální produkce podávána antibiotika.

²⁰ LIU, Christine. *Eco-friendly domov: praktické projekty, rady a tipy pro ekologicky šetrnější domácnost*. Přeložil Přemysl DAVID. Praha: Dobrovský, 2019. s. 18. Via. ISBN 978-80-7585-741-5.

Pesticidy a antibiotika poškozují kvalitu vzduchu, půdy a vody a působí tedy i na normální život rostlinných organismů.²¹

3.1.6 Živočišné organismy

Živočišné organismy jsou z hlediska nakupování domácností podobně jako rostlinné nejvíce ovlivňovány poptávkou po spotřebním zboží. Navzdory několika málo uvědomělým aktivitám se stále jako největší problém jeví nezám domácností o osudy zvířat. Jedná se jak o zvířata chovaná pro masnou produkci, tak o zvířata používaná na testování léčiv, chemických látek, hnojiv, pesticidů, barev, prostředků pro domácnost, kosmetických složek, geneticky modifikovaných organismů nebo výzkum léčebných postupů.²²

V roce 2005 si zadala Evropská komise průzkum veřejného mínění, který se zaměřil na informovanost respondentů o podmínkách, ve kterých žijí hospodářská zvířata a na schopnost respondentů nalézt produkty z chovů vhodných pro tato zvířata. Více než polovina dotázaných respondentů uvedla, že při nakupování neuvažuje o welfare zvířat. Dále většina respondentů uvedla, že je pro ně nemožné nebo velmi těžké rozpoznat produkty, které pochází z pro zvířata vhodných systémů.

Průzkum v rámci výsledků uvedl, že právě potíže při rozpoznávání vhodných produktů mohou vysvětlovat nezám respondentů, a že více než tři čtvrtiny dotázaných věří, že by svým jednáním a nákupními zvyklostmi mohli ovlivnit podmínky pro zvířata.²³

Zdravotní kondice primitivních ras po nahrazení původní stravy potravinami moderní civilizace

Rozsáhlý výzkum, který provedl v minulém století Kanadský zubař Weston A. Price se soustředil na analyzování zdravotní kondice u populací nezasazených západní civilizací v izolovaných částech světa. Studie přinesly informace o tom, že za vadami organismu

²¹ LIU, Christine. *Eco-friendly domov: praktické projekty, rady a tipy pro ekologicky šetrnější domácnost*. Přeložil DPřemysl DAVID. Praha: Dobrovský, 2019. s. 46. Via. ISBN 978-80-7585-741-5.

²² Svoboda zvířat (SZ). Pokusy na zvířatech. *Www.pokusynazviratech.cz* [online]. [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <http://www.pokusynazviratech.cz/pokusy-na-zviratech.htm>

²³ ING. HORÁKOVÁ, Jaromira. Společnost pro zvířata: Konzumentům masa v EU nezáleží na welfare hospodářských zvířat. *Www.ekolist.cz* [online]. 2005, 13. června 2005 [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/konzumentum-masa-v-eu-nezalezi-na-welfare-hospodarskych-zvirat>

nestojí genetika, ale chybějící živiny ve stravě. Studie byli provedeny na izolovaných populacích ve Švýcarsku, australských, novozélandských, severoamerických a jihoamerických domorodcích nebo také na afrických kmenech. Tyto populace měly velmi dobré tělesné stavby, zdravé rovné zuby, silnou imunitu a mezi sebou se chovali nekonfliktně. Poté, co byla provedena analýza potravin bylo zjištěno, že v porovnání s průmyslově zpracovanými potravinami je původní tradiční strava primitivních kmenů několikanásobně bohatší na mikro i makro živiny. Tato strava je taktéž bohatá na plnohodnotné, průmyslově nezpracované potraviny a v porovnání s průmyslově zpracovanými potravinami stačí několikanásobně menší množství této stravy.²⁴

3.2 Postupy aplikované domácnostmi za účelem minimalizace negativních dopadů nakupování na složky životního prostředí

V ideálním schématu s nulovým odpadem jsou produkty a vedlejší produkty jednoho procesu využity pro další proces. Pokud se domácnosti snaží o minimalizaci negativních dopadů svého nakupování tak se obvykle snaží vytvářet méně či více efektivní metody, které jsou nejlépe konvergentní po dlouhou dobu. K narušování přírodního ekosystému však často u některých snažení stále dochází z důvodu, že nejsou správně směřována.²⁵

Efektivní způsob šetrného nakupování je podpora lokálních prodejců nakupováním jimi nabízených základních produktů a s tím spojená chůze pěšky nebo na kole. Samozřejmě ne každý může svých nákupních cílů dosáhnout pěšky nebo na kole, a tak by se měl snažit alespoň využít sítě hromadné dopravy.²⁶

Různé formy energetické úspory jsou obecně brány jako dobrý způsob snížení negativních dopadů na životní prostředí. Toto je však pouze částečná pravda, která by měla být v každém případě podložena dostatečnou informovaností. Příkladem mohou být domácnostmi hojně využívané úsporné zářivky, u kterých mnoho pramenů pochybuje o

²⁴ PRICE, Weston A. *Nutrition and physical degeneration*. 8th ed. La Mesa, CA: Price-Pottenger Nutrition Foundation, c2008. s. 5-8. ISBN 978-0916764203.

²⁵ KHAN, M.M. a M.R. ISLAM. *Zero Waste Engineering*. Canada: Willey-Scrivener, 2012. s. 5-6. ISBN 978-0-470-62604-7.

²⁶ VLAŠÍN, Mojmír, Petr LEDVINA a Aleš MÁCHAL. *Desatero domácí ekologie*. Vyd. 5., přeprac. Brno: STEP, 2009. s. 43. ISBN 978-80-904520-0-8.

jejich neškodnosti na lidské zdraví při svícení nebo při jejich náhodném rozbití na ovzduší.²⁷

Jak již bylo uvedeno, jednou ze stěžejních součástí, kterou ovlivňuje nakupování domácností jsou živočišné organismy. Mezi ně je možné zařadit i lidstvo samotné a jeho zdraví, potažmo nemoci. Lidské zdraví má zásadní vliv na fyzickou i mentální pohodu člověka, a proto by mělo být nedílnou součástí snah o šetrné nakupování. Bohužel se toto zdraví upozaďuje kvůli okamžitým požitkům, roste tak vliv komerčně vyráběných potravin a jejich výrobců majících často za cíl pouze vydělat peníze. Velká většina dnešní potravin se tak skládá z mnoha více složek než tomu bylo v ne tak dávné minulosti, cílem je zajištění dobré chuti, trvanlivosti nebo hezkého vzhledu výrobku. Dochází k rozvoji nemocí a tudíž k narušování fyzické a mentální pohody a šíření stresu. Lidé konzumují potraviny složené z „mnohasložkových“ koktejlů, které jsou již velmi vzdálené stravě vlastních předků.

V současné době lze již i o původních způsobech stravování hovořit jako o alternativních, stejně jako o způsobech stravování, se kterými jde „ruku v ruce“ vynechávání různých složek potravy (veganství, vegetariánství, paleo, keto, carnivore, frutariánství, vitariánství apod.). Různí zastánci všech těchto alternativních metod stravování často říkají, že jim jejich způsob stravování pomohl k fyzické a mentální pohodě, tedy ke zdraví. Pravděpodobně se však jedná pouze o fakt, že ze svého života vyřadili zaživačský systém zatěžující nadbytečné složky průmyslově zpracovaných potravin a nahradili tedy například uzeniny masem, chipsy bramborami, sladkosti ovocem nebo limonády vodou.²⁸

K tématu nakupování ekologických produktů se domácnosti obvykle blíže dostávají při seznámení se s certifikacemi ekologických výrobků. Tyto certifikace mají za úkol usnadnění a zlepšení orientace v nabídce zboží a služeb, jedná se o tzv. Ekoznačky. Tyto

²⁷ POKORNÝ, Kamil. Působení a výběr osvětlení. *Www.elektrosmog-zony.cz* [online]. 2019 [cit. 2020-08-10]. Dostupné z: https://www.elektrosmog-zony.cz/usporna_svetla.html

²⁸ PRICE, Weston A. *Nutrition and physical degeneration*. 8th ed. La Mesa, CA: Price-Pottenger Nutrition Foundation, c2008. s. 1-8. ISBN 978-0916764203.

jsou využívány i nepoctivými výrobci, kteří takto připisují svým produktům smyšlené nebo zavádějící vlastnosti a certifikace.²⁹

„Vedle výrobků označených oficiální ekoznačkou však existují ty, kterým je třeba dát vždy přednost, jelikož jsou vždy ekologické samy o sobě a v ekologickém úklidu hrají nezastupitelnou roli. Můžeme je označit za ekologicky bezpečné výrobky. K těmto prostředkům patří například voda používaná v kombinaci s utěrkami z mikrovlákna a kuchyňský ocet. Mohou sem být zařazeny i přírodní vonné esence, které se také v oblasti úklidu uplatňují, nebo sušené byliny.“ (Soukupová, Křešničková 2015)

3.3 Odpad domácností

Otázky odstranění a rozumného využití odpadu představují dnes prvořadý úkol z hlediska ochrany životního prostředí a také z hlediska ekonomického. U většiny známé produkce i spotřeby vznikají dále nezužitkovatelné vedlejší produkty, které představují odpad a růst výroby přímo úměrně souvisí s poškozováním složek životního prostředí.

Je důležité si uvědomit, že vedle odpadu vzniklého spotřební aktivitou domácností vzniká také odpad z výrobních procesů a těžby surovin, který spotřeba domácností také ve velké míře ovlivňuje.³⁰

3.3.1 Odpad ze spotřeby

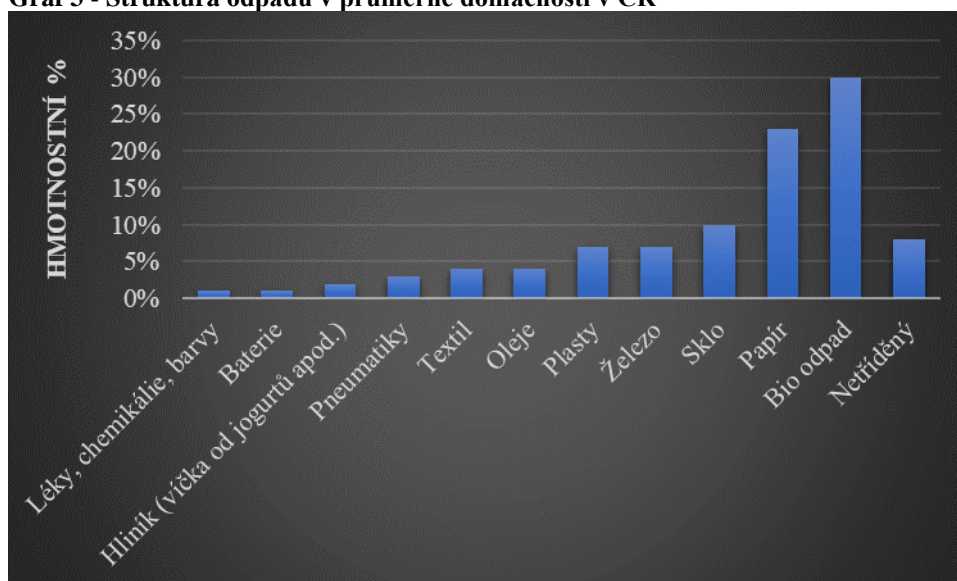
Svémi spotřebitelskými nároky domácnosti v podstatě vytvářejí odpad přímým a nepřímým způsobem. Nezužitkovatelné součásti produktů jsou vyhazovány do popelnic či kontejnerů a domácnosti takto vytvářejí odpad přímým způsobem. S odpady nepřímými domácnosti nepřicházejí do styku a většina si je nepřipouští. Jedná se však o významný podíl na celkové odpadové produkci složený z odpadu vzniklého při výrobě každého jednotlivého výrobku, elektřiny nebo pitné vody.³¹

²⁹ SOUKUPOVÁ, Věra a Dana KŘEŠNIČKOVÁ. *Průvodce ekospotřebitelem*. 4., upravené vydání. České Budějovice: Rosa - společnost pro ekologické informace a aktivity, 2015. s. 8. ISBN 978-80-905119-1-0.

³⁰ KURAŠ, Mečislav. *Odpady a jejich zpracování*. Chrudim: Vodní zdroje Ekomonitor, 2014. s. 13-15. ISBN 978-80-86832-80-7

³¹ VLAŠÍN, Mojmir, Petr LEDVINA a Aleš MÁCHAL. *Desatero domácí ekologie*. Vyd. 5., přeprac. Brno: STEP, 2009. s. 49. ISBN 978-80-904520-0-8.

Graf 3 - Struktura odpadů v průměrné domácnosti v ČR

Zdroj: vlastní zpracování dle Vlašina, Ledviny a Máchala (2009)

Z hlediska druhů domácností se ukazuje, že při vícečetných domácnostech dochází k úsporám z rozsahu. Velké rodiny si mezi svými členy sdílejí spotřební materiál, nakupují jídlo a pití ve větších nádobách a nepřímě úměrně s každým dalším členem se u nich snižuje produkce odpadu na osobu a den.³²

3.3.2 Obaly

Z grafu 3 je patrné, že významný podíl ve struktuře odpadů domácností má kromě bioodpadu papír, sklo a plast. Tyto 3 položky se tradičně používají jako obaly výrobků. Zprvu plnily obaly pouze hlavně funkci ochrannou tehdy, když se výrobek přepravoval z místa na místo. Postupem času však začaly být ruku v ruce s poptávkou využívány hlavně z důvodu komfortního, rychlého a zpohodlnělého nakupování. Od té doby, co započala masová produkce obalového materiálu dochází k jeho hromadění na skládkách i mimo ně, protože v podstatě nejsou známy způsoby jak s ním dále nakládat.

Pravděpodobně největší riziko ve znečišťování životního prostředí představují plastové obaly. Valná většina plastových obalů se nerecykluje, končí na skládce nebo je

³² PICHTEL, John. *Waste Management Practices: Municipal, Hazardous, and Industrial*. 2nd. ed. New York: CRC Press, 2014. s. 68. ISBN 978-1-4665-8518-8.

volně odhozena, často tak končí v přirozeném prostředí živočišných a rostlinných organismů, vodních tocích a oceánech. Chemické postupy používané k jejich výrobě navíc způsobují další zdravotní komplikace. Pokud se místo skládky navíc přistoupí k jejich spalování, mohou vypouštět vysoce toxické výpary do atmosféry.³³

3.3.3 Recyklace a nakládání s bioodpadem

Recyklace dosud představuje investičně a energeticky náročnou činnost jejímž cílem je zregenerování využitých materiálů na konci životního cyklu produktu a jejich navrácení do dodavatelského řetězce.³⁴

Typickým začátkem recyklačního procesu odpadů z domácností je jejich vytrídění členy domácnosti do modrých, žlutých a zelených kontejnerů. Touto činností uvědomělé domácnosti šetří primární suroviny jako ropu, uhlí, dřevo, a také energii a místo na skládkách. Subkapitola 9.1 představuje přílohu, kde jsou popsány procesy recyklace papíru, plastu a skla.³⁵

Bioodpadem se rozumí všechen odpad biologického původu. V českých domácnostech se na celkové odpadové produkci nejvíce podílí právě bioodpad. Funkčním a téměř ideálním postupem pro nakládání s odpadem biologického původu se ukazuje být tradiční kompostování a zpracování přímo v místě vzniku. Předchází se tak nadbytečné spotřebě energií, která by jinak musela být vynaložena na dopravu, různé úrovně třídění apod. Ne každá domácnost samozřejmě může kompostovat tak snadno jako jiné domácnosti, které mají přístup ke své vlastní zahradě. Nabízejí se však i jiná řešení pro šetrné nakládání s bioodpadem, například kompostovací sáčky, které se dají zakopat do země nebo kuchyňské kompostéry.³⁶

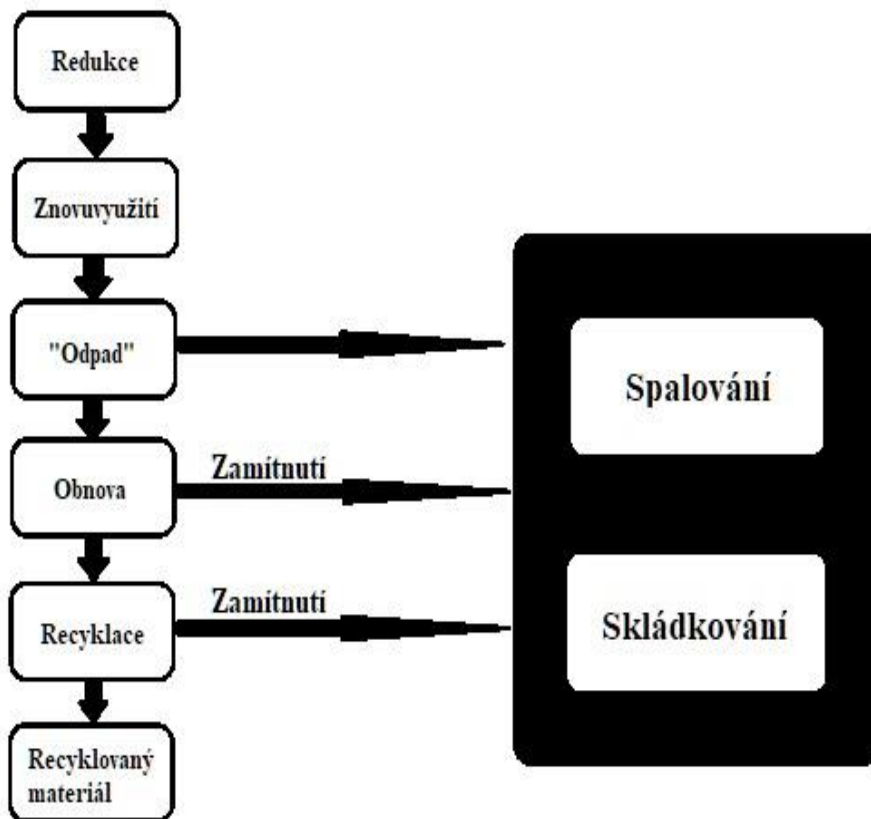
³³ LIU, Christine. *Eco-friendly domov: praktické projekty, rady a tipy pro ekologicky šetrnější domácnost*. Přeložil DPřemysl DAVID. Praha: Dobrovský, 2019. s. 67. Via. ISBN 978-80-7585-741-5.

³⁴ WORRELL, Ernst a Markus A. REUTER. *Handbook of Recycling: State-of-the-Art for Practitioners, Analysts, and Scientists*. United Kingdom: Elsevier, 2014. s. 10. ISBN 978-0-12-396459-5.

³⁵ EKO-KOM, a.s. *Recyklace obalového materiálu* [online]. , 1-5 [cit. 2020-07-30]. Dostupné z: <http://recyklohrani.cz/cs/downloads/>

³⁶ CONCEPT42. BLOODPADY: CO JE TO BLOODPAD, BRKO a BRO? *Www.trideniodpadu.cz* [online]. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.trideniodpadu.cz/bloodpad>

Obrázek 2 - Materiály a jejich recyklace

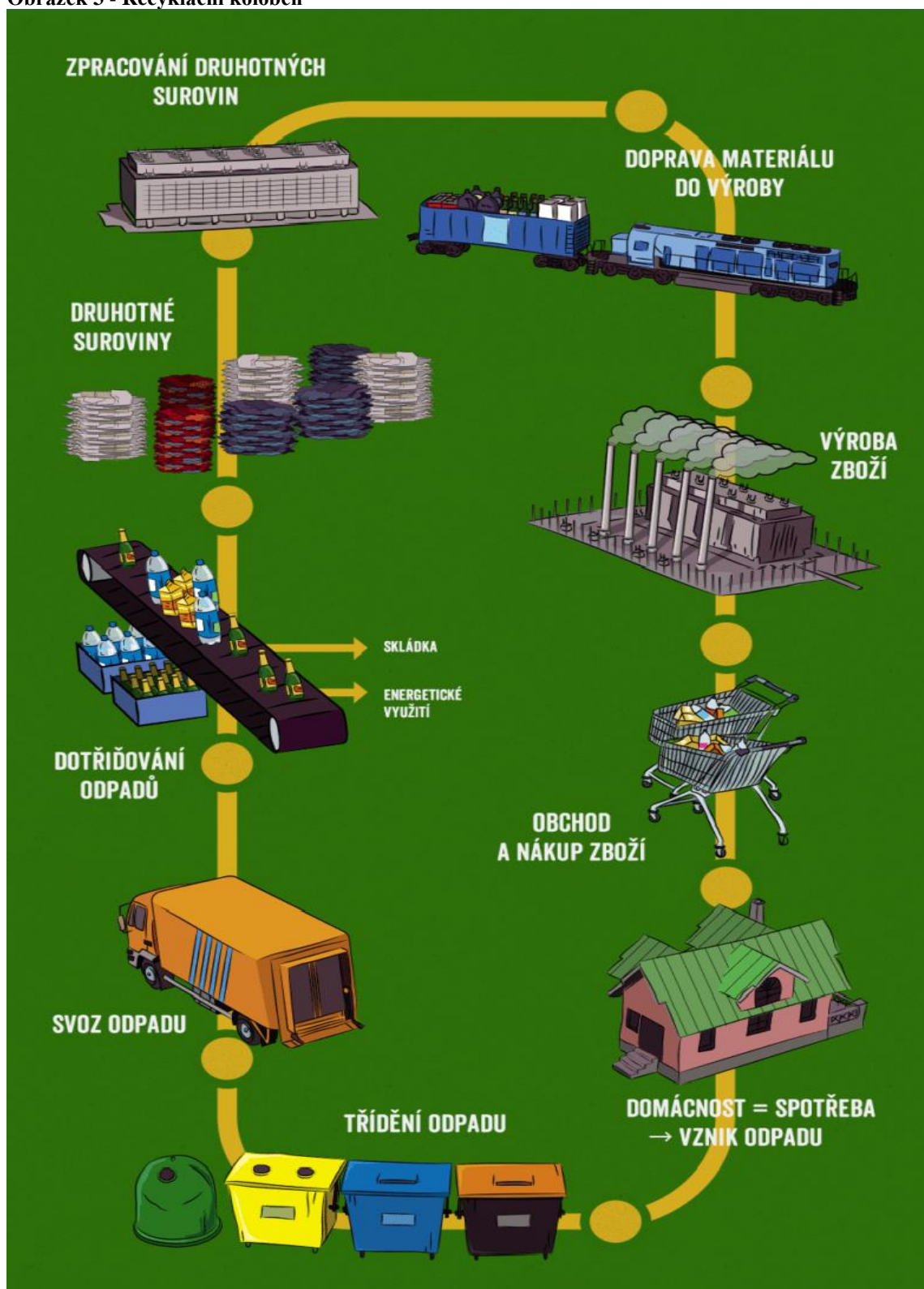
Zdroj: vlastní zpracování dle Worrella a Reutera (2014)

Zákaz skládkování od roku 2030

V roce 2014 přijala Česká republika právní úpravu, která stanovila rok 2024 jako rokem, kdy dojde ke konci skládkování. Podle nové evropské legislativy se však konec skládkování posunul až na rok 2030. Obce tak budou muset začít s aktivním primárním tříděním odpadů, odpadové firmy budou muset posilovat kapacity na případné dotřídění odpadů a zpracovatelská zařízení na druhotné suroviny.³⁷

³⁷ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. Česko čeká velká odpadková revoluce, vláda dnes schválila novou odpadovou legislativu: Zákaz skládkování od roku 2030. *Www.mzp.cz* [online]. 2019, 9.12.2019 [cit. 2020-11-29]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/news_20191207_cesko_ceka_velka_odpadkova_revolve_vlada_dnes_schvalila_novou_odpadovou_legislativu

Obrázek 3 - Recyklační koloběh

Zdroj: <https://www.samosebou.cz/2019/11/29/co-myslite-tridite-nebo-recyklujete-odpad/>

3.4 Ekospotřebitel a přirozeně skromný spotřebitel

Dobrovolná skromnost je založená na v podstatě intuitivním jednání. Přirozeně skromný spotřebitel nemá zpravidla potřebu studovat nové trendy a zásady odpovědného nakupování, nestuduje ekoznačení a celkově se o téma šetrnosti k životnímu prostředí nezajímá. Ekospotřebitelé se na rozdíl od přirozeně skromných jedinců ve své spotřebě uvědoměle orientují na doporučené postupy, ekoznačení, o téma se aktivně zajímají a vzdělávají se v něm. Kombinace ekospotřebitele, který je zároveň přirozeně skromným jedincem má tedy největší vliv na oblast nakupování šetrného k životnímu prostředí.³⁸

Ekospotřebitel

Definice ekospotřebitele je jednoduchá, u takového jedince nebo domácnosti je patrné, že mu záleží na kvalitě životního prostředí a jeho složkách, může být přirozeně skromný, ale také nemusí. Ekospotřebitel se soustředí na všechny nebo některé z následujících forem chování: soustředí se na nákup takových výrobků, u kterých je předpoklad, že poškozují životní prostředí co nejméně, snaží se o využívání obnovitelných zdrojů energie, podporuje svými nákupy místní ekonomiku a ekologické zemědělství, nezatěžuje své okolí hlukem, emisemi či nadměrnou spotřebou. Ekospotřebitel často nezná zásadu, která je naopak typická pro přirozeně skromného spotřebitele: „**spotřebovat co nejméně ale v co nejvyšší kvalitě**“. Typickým příkladem, kdy se ekospotřebitel domnívá, že jeho chování je ekologicky šetrné je využívání Elektromobilu, ve skutečnosti však žádné doposud vyrobené motorové vozidlo není ekologicky šetrné, muselo by totiž splňovat kritéria jako je nezabírání místa v ulicích, absenci vzniku jakékoli formy odpadu nebo nulová míra rizika vůči sobě i svému okolí při provozování. Z toho vyplývá, že lze vlastnit motorová vozidla, která pouze poškozují životní prostředí v nižší či vyšší míře, v žádném případě však ekologická.

Ekologickým výrobkem se tedy zpravidla označuje to, co v porovnání s obdobným výrobkem způsobí životnímu prostředí menší škodu tzn. kotel ústředního vytápění s nižšími emisemi je vhodnější než s vyššími, je lepší zužítkovat recyklovaný papír než papír ze dřeva a auto s katalyzátorem je lepší než bez něho. Mírná vazba mezi

³⁸ PONCAROVÁ, Jana. Dobrovolně skromný život. *Wwww.penize.cz* [online]. 2016, 31.10.2016 [cit. 2020-08-10]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/spotrebitel/317296-dobrovolne-skromny-zivot>

ekospotřebitelem a přirozeně skromným spotřebitelem se může projevit pokud má ekospotřebitel schopnost rozpoznat tzv. **ekologické plýtvání**, tím se rozumí, že pokud si ekospotřebitel koupí novou žárovku, která spotřebuje dvakrát méně proudu, nenechá ji svítit dvakrát déle. Nejvíce ekologické chování je navíc to, které není vůbec vidět, je to takové chování, kdy se ekospotřebitel/domácnost rozhodne, že se nákupu zbytečného výrobku úplně vyhne.³⁹

Přirozeně skromný spotřebitel

U přirozeně skromných spotřebitelů je velice často možno pozorovat trend odloučení od ostatních spotřebitelů. Pěstují zeleninu, ovoce a na louce pasou hospodářská zvířata. Otázkou peněz se zabývají daleko méně než většinová společnost a příbytkem je jim taková stavba, která v rozměrech moderního světa není považována za komfortní, postavená třeba jen z hlíny a slámy, bez tekoucí vody či elektřiny. Pro nové zájemce o to, stát se přirozeně skromným spotřebitelem se dnes zřizují také speciální ekovesnice nebo školy přírodního stavitelství, kde se učí přírodnímu stavitelství, pěstování zeleniny a zvířat nebo také štípání dříví. U některých domácností vychází skromnost samozřejmě z nutnosti nebo jsou tak zvyklí celý život a nic nemění, i když peníze mají, lze u nich pozorovat, že jejich členové nežijí ani ne tak pro sebe, jako jeden pro druhého. Určitá doporučení pro dobrovolně skromný život existují i pro domácnosti, které žijí ve městech, patří tam např. vaření ze základních surovin, nakupování se seznamem v ruce nebo kontrola již nakoupených surovin předtím, než se nakoupí nové.⁴⁰

Následující tabulka 2 uvádí některé zásady pro ekologicky šetrné domácnosti a také, zda mohou souviset s přirozenou skromností. Ekospotřebitel nemusí všechna tato doporučení znát, ale zajímá se o ně. Přirozeně skromný spotřebitel se naopak některými těmito doporučeními řídí zcela nevědomky.

³⁹ Ekospotřebitel. *Www.ekospotrebitei.cz* [online]. 2022 [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <http://www.ekospotrebitei.cz/ekospotrebitei/>

⁴⁰ PONCAROVÁ, Jana. Dobrovolně skromný život. *Www.penize.cz* [online]. 2016, 31.10.2016 [cit. 2020-08-10]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/spotrebitei/317296-dobrovolne-skromny-zivot>

Tabulka 2 - Zásady ekospotřebitele v šetrném nakupování a souvislost s přirozenou skromností

ZÁSADA	Přirozená skromnost
Kupujte jen to, co opravdu potřebujete (často si stačí věc vypůjčit či koupit v bazaru).	✓
Na nákup si s sebou vezměte vlastní tašku nebo košík.	✓
Dejte přednost nakupování v místě bydliště.	X
Máte-li možnost, nakupujte zemědělské produkty od biozemědělců přímo ze dvora.	X
Vybírejte s rozvahou, nejlépe certifikované výrobky označené ekoznačkou.	X
Upřednostňujte výrobky s minimálním množstvím obalů.	✓
Nepodléhejte reklamě.	✓
Svůj environmentálně šetrný postoj k nakupování dávejte najevo, abyste ovlivnili okolí.	X
Před nákupem si vymezte čas a náklady, které mu chcete obětovat.	✓

Zdroj: Vlastní zpracování dle Soukupové a Křešničkové (2015)

4 Vlastní práce

Kapitola se podrobně zabývá oblastmi vztahů mezi nakupováním domácností, které je šetrné k životnímu prostředí a druhy domácností z hlediska počtu členů a nejvyššího dosaženého vzdělání na domácnost. V kapitole je také zkoumána možná konfrontace všeobecně přijímaného modelu šetrného nakupování s potenciálními skrytými dopady a riziky a zkoumají se negativní a pozitivní vlivy šetrného chování na ekonomiku. V subkapitole 4.1.1 jsou vyhodnoceny statistické hypotézy týkající se uvedených oblastí a povědomí domácností o složení výrobků. Dále jsou v rámci kvalitativní části výzkumu interpretovány získané informace o vlivu domácností na základní složky životního prostředí: vodu, vzduch, půdu, energie, rostlinné a živočišné organismy. Nejlépe recyklovatelný materiál, nákup bez obalu, otázka nepřímé produkce odpadu, třídění odpadu domácnostmi, nakupování takových výrobků, jejichž nezužitkovatelné součásti mohou být recyklovány, certifikace výrobků nebo invenční aktivity domácností jsou témata, která jsou také součástí této kapitoly.

4.1 Závislost druhu domácnosti z hlediska počtu členů a dosaženého vzdělání na využití šetrnějších metod nakupování a povědomí o složení výrobků

Jak již bylo uvedeno, kvantitativní části výzkumu se zúčastnilo celkem 300 respondentů, z toho bylo 66 osob (22,0 %), kteří žijí v domácnosti sami a 234 osob (78,0 %), kteří žijí ve vícečlenné domácnosti. V případě, že jsou sledovány domácnosti podle počtu členů domácnosti, jednočlenných je 22,0 %, 29,3 % jich je dvoučlenných a 22,3 % tříčlenných. Ve výzkumu jsou i osoby, které žijí v 4členné domácnosti (51 osob, 17,0 %) a 28 osob v 5členné domácnosti (9,3 %). Členění na jednočlenné a vícečlenné domácnosti je využito pro vyhodnocení statistických hypotéz. V tabulce 3 je uveden přehled členění domácností podle počtu členů.

Tabulka 3 - Členění domácností podle počtu členů

Informace o domácnosti		Četnost	Relat. četnost (%)
Typ domácnosti	Jednočlenná domácnost	66	22,0
	Vícečlenná domácnost	234	78,0
Počet členů domácnosti	1	66	22,0
	2	88	29,3
	3	67	22,3
	4	51	17,0
	5	28	9,3
Celkem		300	100,0

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce 4 je uvedeno rozdělení odpovědí podle nejvyššího dosaženého vzdělání v domácnosti. Nejčastěji je nejvyšší dosažené vzdělání v domácnosti středoškolské s maturitou. V této skupině je 128 respondentů, resp. sledovaných domácností (42,7 %). Druhá nejčastější skupina jsou domácnosti s osobou s vysokoškolským vzděláním. Jedná se o 92 respondentů, resp. domácností (30,7 %).

Tabulka 4 - Nejvyšší dosažené vzdělání v domácnosti (n=300)

	Četnost	Relat. četnost (%)
základní	25	8,3
středoškolské bez maturity	14	4,7
středoškolské s maturitou	128	42,7
vyšší odborné	41	13,7
vysokoškolské	92	30,7
Celkem	300	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

V tabulce 5 je uvedeno hodnocení otázek 4-12. Jelikož se ve všech případech jedná o hodnocení výroků o nakupování na 5bodové škále od absolutního nesouhlasu po absolutní souhlas, jsou výsledky zpracovány do jedné tabulky. Zároveň jsou pro jednotlivé výroky spočítána průměrná hodnocení a je tedy možné posoudit, s jakými výroky domácnosti nejvíce souhlasí a naopak.

Domácnosti nejvíce souhlasí s výrokem „Dávám přednost nakupování v místě bydliště“. S tímto výrokem absolutně souhlasí 43,3 % dotázaných (130 odpovědí), dalších 30,3 % s tím spíše souhlasí (91 odpovědí).

Nejméně respondenti souhlasí s výrokem „Vybirám s rozvahou, nejlépe certifikované výrobky označené ekoznačkou“. S tímto výrokem jednoznačně souhlasí pouze 10 % respondentů (30 osob).

Tabulka 5 - Hodnocení výroků o nakupování (n=300)

Výroky o nakupování		1 - Jednoznačný nesouhlas	2 - částečný nesouhlas	3 - Neutrální postoj	4 - částečný souhlas	5 - jednoznačný souhlas	Celkem	Průměrné hodnocení
Ot4	Kupuji jen to, co opravdu potřebuji	25 (8,3 %)	18 (6 %)	46 (15,3 %)	120 (40 %)	91 (30,3 %)	300 (100 %)	3,8
Ot5	Na nákup si s sebou беру vlastní tašku nebo košík	27 (9 %)	35 (11,7 %)	51 (17 %)	68 (22,7 %)	119 (39,7 %)	300 (100 %)	3,7
Ot6	Dávám přednost nakupování v místě bydliště	16 (5,3 %)	26 (8,7 %)	37 (12,3 %)	91 (30,3 %)	130 (43,3 %)	300 (100 %)	4,0
Ot7	Mám-li možnost, nakupuji zemědělské produkty od biozemědělci přímo ze dvora	48 (16 %)	45 (15 %)	42 (14 %)	94 (31,3 %)	71 (23,7 %)	300 (100 %)	3,3
Ot8	Vybirám s rozvahou, nejlépe certifikované výrobky označené ekoznačkou	44 (14,7 %)	75 (25 %)	86 (28,7 %)	65 (21,7 %)	30 (10 %)	300 (100 %)	2,9
Ot9	Upřednostňuji výrobky s minimálním množstvím obalů.	31 (10,3 %)	34 (11,3 %)	78 (26 %)	80 (26,7 %)	77 (25,7 %)	300 (100 %)	3,5
Ot10	Nepodléhám reklamě.	24 (8 %)	35 (11,7 %)	73 (24,3 %)	78 (26 %)	90 (30 %)	300 (100 %)	3,6
Ot11	Můj environmentálně šetřený postoj k nakupování dávám najevo, abych ovlivnil okolí.	45 (15 %)	48 (16 %)	92 (30,7 %)	70 (23,3 %)	45 (15 %)	300 (100 %)	3,1
Ot12	Před nákupem si vymezím čas a náklady, které mu chci obětovat.	36 (12 %)	61 (20,3 %)	84 (28 %)	74 (24,7 %)	45 (15 %)	300 (100 %)	3,1

Zdroj: Vlastní zpracování

V tabulce 6 je zodpovězena otázka: „Dochází u vás k tzv. úsporám z rozsahu, kdy vícečlenné domácnosti sdílejí mezi svými členy spotřební materiál, nakupují jídlo a pití ve

větších nádobách a nepřímo úměrně s každým dalším členem se u nich snižuje produkce odpadu na osobu/den?“. 60,3 % dotázaných (181 osob) si myslí, že ano, 16,7 % (50 osob) si myslí, že nikoliv. 23,0 % dotázaných (69 osob) to nedokáže posoudit.

Tabulka 6 - Úspory z rozsahu (n=300)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	181	60,3
ne	50	16,7
nevím	69	23,0
Celkem	300	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 7 uvádí rozdělení odpovědí na otázku č. 16 – „Zabývají se někteří členové Vaší domácnosti složením výrobků, které nakupují? (ze zvědavosti, zdravotních důvodu apod.)“. Tímto problémem se zabývá 76,0 % sledovaných domácností (228 odpovědí).

Tabulka 7 – Složení výrobků (n=300)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	228	76,0
ne	72	24,0
Celkem	300	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

4.1.1 Vyhodnocení statistických hypotéz

Hypotéza 1

První testovaná hypotéza je ve tvaru:

H0(1): Využívání environmentálně šetrnějších metod nákupu nezávisí na druhu domácnosti z hlediska počtu členů.

HA(1): Využívání environmentálně šetrnějších metod nákupu závisí na druhu domácnosti z hlediska počtu členů.

Pro vyhodnocení této hypotézy je využito otázek 4-12 dotazníku, které sledují environmentálně šetrné způsoby nakupování. Jelikož jsou všechny otázky ordinální a škály stejně zaměřené, je vytvořena nová proměnná, která sleduje součet těchto odpovědí. Dá se obecně předpokládat, že čím vyšší číslo, tím vyšší souhlas s tímto typem nakupování. Nová proměnná je číselného charakteru, minimum je 9, maximum je 45. Data této proměnné nepocházejí z normálního rozdělení (Shapiro-Wilkův test; p-hodnota = 0,000). Pro porovnání proměnné mezi jednotlivými typy domácností je proto použit Mann Whitneyův test.

V tabulce 8 jsou základní statistické charakteristiky nové proměnné. Z dat je patrné, že průměrně mají mírně vyšší environmentálně šetrné nakupování vícečlenné domácnosti. Tento rozdíl je ale opravdu malý a není proto překvapující, že na základě provedeného Mann Whitneyova testu ($U = 7212,0$; p-hodnota = 0,412), kdy je výsledná p-hodnota vyšší než hladina významnosti $\alpha = 5 \%$, testovaná hypotéza na této hladině významnosti se nezamítá. **Využívání environmentálně šetrnějších metod nákupu tedy nezávisí na typu domácnosti z hlediska počtu členů.**

Tabulka 8 - Ekologické chování při nákupech podle typu domácnosti

		Typ domácnosti	
		Jednočlenná domácnost	Vícečlenná domácnost
Ekologické chování při nákupech	Počet	66	234
	Průměr	31,4	31,0
	Medián	32,0	31,0
	Minimum	22,0	14,0
	Maximum	45,0	84,0
	Směr. Odchylka	5,2	6,4

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza 2

Testovaná hypotéza č. 2 bude ve tvaru:

H0(2): Hodnocení úspor z rozsahu nezávisí na typu domácnosti z hlediska počtu členů.

HA(2): Hodnocení úspor z rozsahu závisí na typu domácnosti z hlediska počtu členů.

Pro vyhodnocení této hypotézy je využito vytvořené proměnné Typ domácnosti (z hypotézy 1) a otázky č. 15 – „Dochází u některých vícečlenných domácností k tzv. úsporám z rozsahu, kdy vícečlenné domácnosti sdílejí mezi svými členy spotřební materiál, nakupují jídlo a pití ve větších nádobách a nepřímo úměrně s každým dalším členem se u nich snižuje produkce odpadu na osobu/den?“. Celkově je známo, že více než 60 % všech dotázaných je přesvědčeno, že ano a tyto domácnosti také vždy uvedly, že praktikují různé postupy, díky kterým se u nich projevují úspory z rozsahu, ale je potřeba ještě, zda se toto hodnocení statisticky významně liší mezi osobami, které pocházejí z různých typů domácností.

Výsledná kontingenční tabulka (tabulka 9) je zobrazena níže. Více osob, které si myslí, že existují úspory z rozsahu je možno nalézt v jednočlenných domácnostech. Celkově však na základě χ^2 testu nezávislosti ($G = 0,622$; p -hodnota = 0,733), kdy je p -hodnota vyšší než hladina významnosti $\alpha = 5 \%$, testovaná hypotéza H0 se nezamítá. **Hodnocení úspor z rozsahu nezávisí na typu domácnosti.**

Tabulka 9 - Vztah typu domácnosti a hodnocení úspor z rozsahu

		ot35			Celkem
		ano	ne	nevím	
Typ domácnosti	Jednočlenná domácnost	42 (63,6 %)	9 (13,6 %)	15 (22,7 %)	66 (100 %)
	Vícečlenná domácnost	139 (59,4 %)	41 (17,5 %)	54 (23,1 %)	234 (100 %)
Celkem		181 (60,3 %)	50 (16,7 %)	69 (23 %)	300 (100 %)

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza 3

Třetí hypotéza je ve tvaru:

H0(3): Využívání enviromentálně šetrných metod nakupování nezávisí na vzdělání osob v domácnosti.

HA(3): Využívání environmentálně šetrných metod nakupování závisí na vzdělání osob v domácnosti.

Pro ověření této hypotézy je použita již vytvořená nová proměnná „Ekologické chování při nákupech“ a proměnná sledující nejvyšší dosažené vzdělání v domácnosti. Výsledné hodnoty jsou vidět v tabulce 10. Výsledné hodnoty jsou velmi podobné, a proto není překvapující, že pomocí Kruskal Wallisova testu, který představuje neparametrickou analýzu rozptylu, testovaná hypotéza H0(3) na hladině významnosti $\alpha = 5 \%$ se nezamítá ($G = 4,465$; p -hodnota = 0,347). **Využívání environmentálně šetrných metod nakupování nezávisí na vzdělání osob v domácnosti.**

Tabulka 10 - Environmentálně šetrné metody při nakupování podle nejvyššího vzdělání osob v domácnosti

		Vzdělání				
		Základní	Středoškolské bez maturity	Středoškolské s maturitou	Vyšší odborné	Vysokoškolské
Ekologické chování při nákupech	Počet	25	14	128	41	92
	Průměr	32,0	32,7	30,4	31,0	31,5
	Medián	33,0	32,5	31,0	30,0	31,0
	Směr. Odchylka	5,0	3,2	5,3	5,4	7,9

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza 4

Čtvrtá hypotéza sleduje, zda většina domácností sleduje při nákupech složení výrobků. Většinou se předpokládá podíl více než 75 % domácností. Testovaná hypotéza bude ve tvaru:

H0(4): Více nebo méně než 75 % domácností nesleduje při nákupech složení výrobků; $\pi=0,75$.

HA(4): Více nebo méně než 75 % domácností sleduje při nákupech složení výrobků.

Pro ověření této hypotézy je použit test o relativní četnosti. Z původních dat je známo, že složení sleduje 76,0 % domácností (228 odpovědí), viz tabulka 7. Na základě

těchto dat se ověřuje hypotéza. Výpočet hypotézy je vidět v tabulce 11. Jelikož je výsledné testové kritérium menší než 95 % kvantil normovaného normálního rozdělení, testovanou hypotézu $H_0(4)$ na hladině významnosti je nutné nezamítnout. **75 % domácností sleduje při nákupech složení výrobků.**

Tabulka 11 - Test o relativní četnosti – Hypotéza 4

m	228
n	300
p	0,760
π_0	0,750
U	0,400
$u_{0,95}$	1,645

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2 Vliv domácností na složky životního prostředí a doplňující témata

V tabulce 12 je znázorněno rozdělení odpovědí na otázku, co si respondenti vybaví, pokud se řekne šetrné nakupování. V 43,0 % případů (86 odpovědí) respondenti uvedli, že se jedná o nakupování takových produktů, jejichž nezužitkovatelné komponenty mohou být buď recyklovány, nebo minimálně či vůbec nezatěžují životní prostředí. Z výsledků je patrné, že se většina domácností soustředí na možnost procesu recyklace, konkrétní odpovědi bylo např. „*nakupujeme PET lahve, ale používáme je vícekrát*“, „*preferuji produkty v obalu ze skla, protože je to nejsnáze recyklovatelný materiál a dá se používat donekonečna*“ nebo „*nepoužíváme jednorázové kosmetické potřeby a díky tomu zatěžujeme životní prostředí mnohem méně*“.

Z hlediska výroby produktů byly uvedeny následující podrobnější odpovědi: „*vyrábíme některé věci přímo v domácnosti*“, „*získáváme potraviny lokálního původu z domácích zdrojů*“, „*využíváme vodu ze studny k činnostem, ke kterým je taková voda dostačující např. zalévání zahrady*“, „*pěstujeme si vlastní ovoce a zeleninu*“, „*nakupujeme produkty netestované na zvířatech*“, „*nakupujeme potraviny pouze ve velkých baleních*“, „*využívám produktů bez obalu*“, „*nakupuji produkty určené pro vegany*“, „*nakupujeme z druhé ruky*“, „*používáme eko drogerii*“ nebo „*vaříme doma a nakupujeme nábytek z bazarů*“.

Celkem 33 domácností uvedlo, že si jako první pod pojmem šetrné nakupování vybaví a zároveň praktikuje nakupování lokální produkce, od místních výrobců a farmářů. Konkrétní odpovědi byly: „získáváme potraviny lokálního původu“, „využíváme sezónnosti při nákupu potravin“, „nakupujeme na trzích od lokálních farmářů“.

18 domácností se vyjádřilo, že si pod pojmem „Šetrné nakupování domácností“ představuje zejména orientaci na různé certifikace výrobků jako je klasa, Fair Trade nebo Bio a 4 domácnosti jsou přesvědčené, že nejlepším způsobem, jak být šetrnou domácností je se touto problematikou vůbec nezabývat.

Tabulka 12 – První dojmy při konfrontaci s pojmem „Šetrné nakupování domácností?“ (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
Nakupování takových produktů, jejichž nezužitkovatelné komponenty mohou být buď recyklovány, nebo minimálně či vůbec nezatěžují životní prostředí.	86	43,0
Nakupování takových produktů, u nichž je známo nebo se Vy přímo domníváte, že jejich výroba zatěžuje v porovnání s podobnými produkty co nejméně životní prostředí.	59	29,3
Nakupování lokální produkce a podpora místních výrobců, farmářů apod.	33	16,7
Nákup takových produktů, které jsou certifikovány, např. Fair Trade	18	9,0
Nejlepší je se šetrným nakupováním vůbec nezabývat, nestresovat se touto problematikou a díky tomu být v podstatě šetrnou domácností.	4	2,0
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Další z otázek navazuje na předchozí otázku v kontextu nezabývání se problematikou šetrného nakupování a je ve tvaru: „Pokud jako domácnost problematiku šetrného nakupování vůbec nesledujete, uveďte prosím, z jakého důvodu. Mezi odpověďmi bylo uvedeno, že. „Některé rádobý ekologické návyky nejsou vůbec ekologické (např. nahrazování plastu papírem).“, „nenakupujeme zbytečnosti, takže vše spotřebujeme.“, „Nakupujeme minimalisticky a nakupujeme vždy tak, aby v ledničce nic nezůstalo.“ a „skromnost i šetrnost“.

Další otázka byla ve tvaru: „Uplatňuje Vaše domácnost nějaké další metody, postupy za účelem být domácností šetrnou k životnímu prostředí? Pokud ano, jaké?“. Na tuto otázku odpovědělo 32 respondentů (16 %). Jednou z nejčastějších odpovědí bylo „nakupujeme bez přemíry obalů“, „kupujeme větší balení nebo nakupujeme rovnou do

vlastních obalů“, „nakupujeme pouze přiměřené množství potravin“, „třídíme odpad“ „chodím na nákup pěšky“, „uplatňujeme v domácnosti minimalismus a snažíme se vyhýbat zbytečnému nakupování věcí, které nepotřebujeme“, „kompostujeme“, „nenecháváme zbytky“, „snažíme se o soběstačnost a v domě topíme nezávisle na elektřině a plynu“, „využíváme vlastní kořenovou čističku odpadních vod“, „přemýšlíme nad tím, co kupujeme a jestli to budeme využívat“, „nepřetápíme, šetříme vodou a nevyhazujeme stále použitelné věci, které se nám již nelíbí“.

V tabulce 13 jsou uvedeny odpovědi na otázku, kde respondenti nejčastěji nakupují výrobky, které následně upotřebí. V 87,0 % případů se jedná o supermarketové řetězce (174 odpovědí), pouze 8,0 % respondentů (16 odpovědí) uvedlo malé prodejny. Z hlediska dopravy je zřejmé, že je využíváno rozsáhlých sítí infrastruktury spojených s dopravou produktů do supermarketových řetězců, malých prodejen a také je využíváno on-line nákupů s dopravou nebo vyzvednutím na prodejně. Bohužel pouze 1,3% (3 domácnosti) nakupují a podporují lokální prodejce, s čímž je spojeno minimalizování využití dopravních prostředků. Na jednotlivých subsystémech systému recyklačního koloběhu viz. obrázek 3 je vidět, jak moc dílčích procesů se váže k nakupování v supermarketových řetězcích, malých prodejnách a v on-line e-shopech. Z toho je zřejmé, jak moc je konvenční nakupování a jeho dopady na životní prostředí odlišné od nakupování na farmářských trzích a nákupu přímo v místě produkce.

Tabulka 13 - Místa nejčastějšího nákupu výrobků? (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
supermarketové řetězce	174	87,0
malé prodejny	16	8,0
on-line na e-shopech s následnou dopravou nebo vyzvednutím na prodejně	7	3,7
farmářské trhy a nákup přímo v místě produkce	3	1,3
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Na grafu 4 jsou zobrazeny odpovědi na otázku – „Pokud se jako domácnost snažíte být domácností šetrnou k životnímu prostředí, máte pocit, že členy domácnosti příslušné aktivity nějak omezují?“. 66,0 % respondentů (132 odpovědí) uvedlo, že si myslí, že nikoliv. Je zde však také téměř čtvrtinový podíl 23,7 %, který je přesvědčený, že ano (47

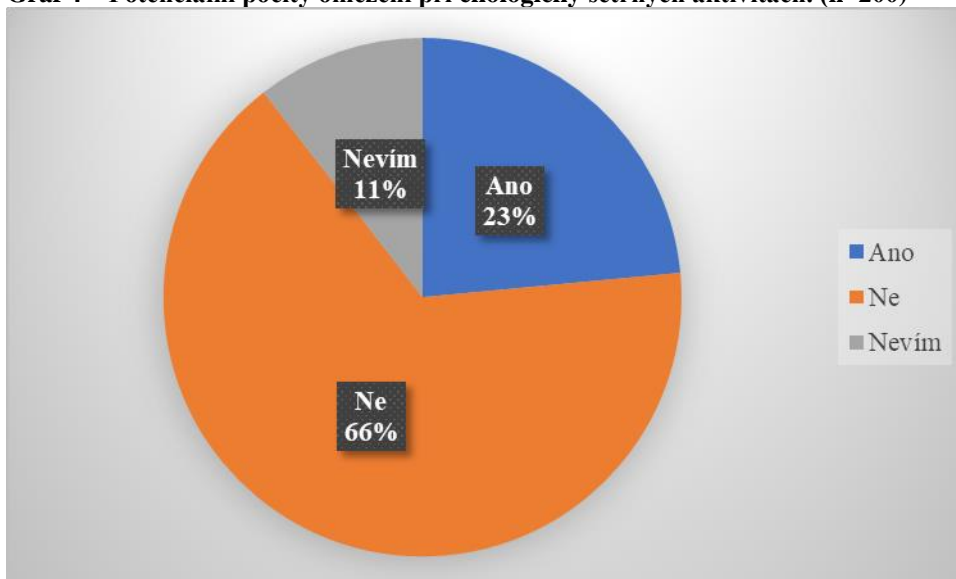
odpovědi) a zbytek 10,5% neví. Položením této otázky osloveným domácnostem byla sledována ochota ke snažení se být domácností šetrnou k životnímu prostředí. Bylo zkoumáno, co vede domácnosti, které se svým šetrným chováním necítí omezovány k takovému postoji, co způsobuje, že některé domácnosti k šetrnému chování ztrácejí motivaci a cítí se být omezovány a proč není schopná menšina domácností na tuto otázku jednoznačně odpovědět.

Domácnosti, které daly najevo, že se snaží být domácnostmi šetrnými k životnímu prostředí a zároveň se necítí příslušnými aktivitami nijak omezovány uváděly, že: *„pro nás je snadné nakupovat ve větších obalech, nečiní nám to žádný problém“*, *„jsem pracovitá a více aktivit mi jenom prospěje i zdravotně“*, *„založili jsme si na třídění papíru, plastu a skla příslušné odpadkové koše, nečiní nám žádný problém takto třídit odpad“*, *„snažíme se chodit na nákupy pěšky, máme na to naštěstí dostatek času a je to prospěšné“*.

Domácnosti, které se snaží provádět ekologicky šetrné aktivity, ale zároveň se jimi cítí omezovány uváděly, že buď se o žádné ekologicky šetrné aktivity nesnaží nebo následující důvody: *„šetříme vodou při sprchování a při mytí nádobí, ale máme pocit, že je to omezující, zabere to hlavně více času“*, *„svítím úspornými zářivkami, ale nepoužívám je moc často, mám pak unavené oči hlavně když zároveň pracuji na počítači“*, *„jsem z přesvědčení vegan, toto považuji za šetrné chování vůči zvířatům, ale zároveň jsem na začátku veganství zažívala nemalé zdravotní problémy a dnes si musím pečlivě hlídat složení své stravy z hlediska všech potřebných minerálů, vitamínů apod.“*.

Domácnosti, které na otázku, zda se cítí být svým ekologicky šetrným počináním omezovány odpověděly neví, byly dále tázány na důvod své odpovědi. Tyto domácnosti uváděly, že: *„občas mám pocit, že mě stojí mé ekologicky šetrné chování více námahy, než z něj mám nakonec užítku“*, *„jsem demotivován často chováním ostatních, kteří odpad netřídí, i když já ho třídím“*, *„kupuji si bio kvalitu, na druhou stranu neví, jestli to k něčemu je“*.

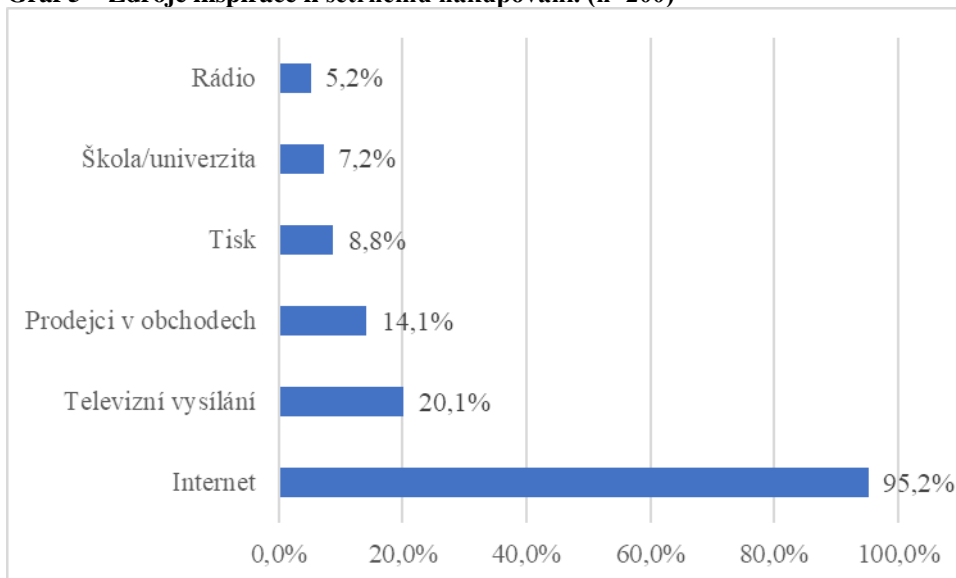
Graf 4 – Potenciální pocity omezení při ekologicky šetrných aktivitách. (n=200)

Zdroj: vlastní zpracování

Na grafu 5 jsou zobrazeny odpovědi na otázku: „Z jakých zdrojů v případě, že se Vaše domácnost zabývá problematikou šetrného nakupování se Vaše domácnost inspiruje?“. Respondenti mohli uvést více odpovědí. 34 respondentů na tuto otázku vůbec neodpovědělo. Počet odpovědí je proto přepočítán na 166 platných odpovědí. 95,2 % z těch, kteří na otázku odpověděli, uvedlo, že informace hledají na internetu. O internetu bylo nejčastěji uváděno, že „je to nejsnazší a nejdostupnější zdroj informací“.

Graf 5 – Zdroje inspirace k šetrnému nakupování. (n=200)

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 14 uvádí rozdělení odpovědí na otázku: „Jakým způsobem se Vaše domácnost zabývá otázkou kvality a kvantity?“. 51,3 % respondentů (102 odpovědí) uvedlo, že upřednostňují kvalitu před množstvím. Dalších 40,0 % respondentů pak uvedlo, že v otázce kvality a kvantity se snaží o zachování rovnováhy 50:50 (80 odpovědí).

Tabulka 14 – Otázka kvality a kvantity (n=200)

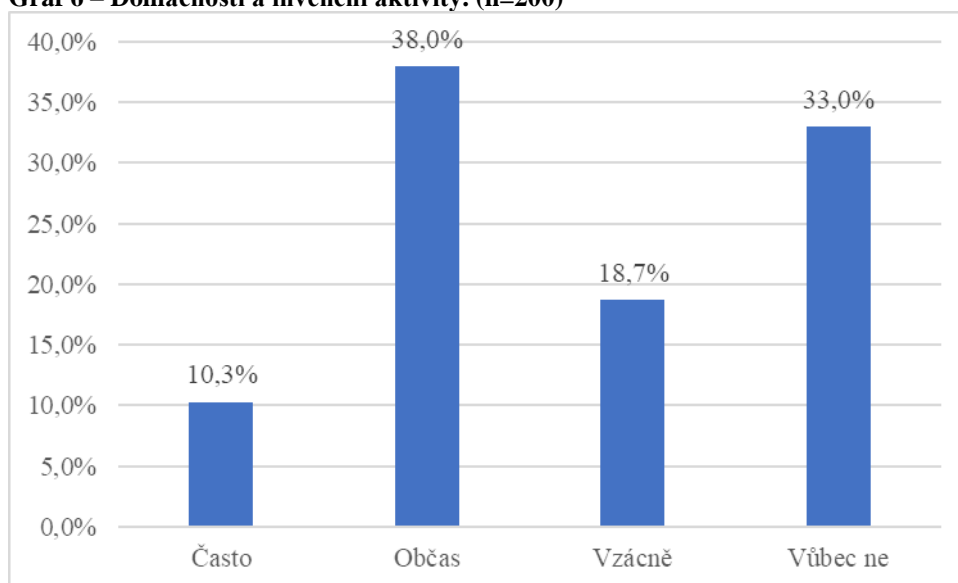
	Četnost	Relat. četnost (%)
Upřednostňujeme kvalitu před množstvím	102	51,3
V otázce kvality a kvantity se snažíme o zachování rovnováhy (poměr 50:50)	80	40,0
Upřednostňujeme vyšší množství před kvalitou	17	8,3
Otázkou kvality a kvantity se nezabýváme	1	0,3
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Na grafu 6 je zobrazeno rozdělení odpovědí na otázku: „Diskutují členové Vaší domácnosti mezi sebou za účelem vymyšlení nových způsobů, jak svým nakupováním šetrněji ovlivňovat životní prostředí?“. Nejvíce respondentů se kloní k odpovědi, že na toto téma diskutují občas (38,0 %) anebo vůbec ne (33,0 %).

U domácností, které odpověděly, že u nich jednotlivci o nových způsobech, jak svým nakupováním šetrněji ovlivňovat životní prostředí nediskutují byly z poloviny domácnosti jednočlenné a druhá polovina vícečlenné. Domácnosti, které spolu diskutují vzácně se zabývají nakupováním, které je šetrné k životnímu prostředí několikrát do roka. Domácnosti diskutující občas potom několikrát za měsíc a často několikrát týdně.

Graf 6 – Domácnosti a invenční aktivity. (n=200)

Zdroj: Vlastní zpracování

V tabulce 15 je zodpovězena otázka: „Mohou některé aktivity domácností provozované za účelem být ekologicky šetrnou domácností napáchat nakonec více škody než užítku?“. Nejvíce osob, tj. 60,0 % (120 odpovědí) tuto otázku nedokáže posoudit. Z jasných odpovědí pak převládá, že nikoliv (45 odpovědí; 22,3 %). Je zde však ještě 35 domácností, které si myslí, že ano a rozvinutí jejich názorů je následující: „*vadí nám nedomyšlený systém elektroaut, který je některými domácnostmi využíváním podporován*“, „*vše, co je označeno jako bio nebo farmářské neznamená, že je poctivé a kvalitní*“, „*nakupování eko a bio výrobků je špatně, když mám doma něco, co se dá využít stejně dobře*“, „*úsporné zářivky sice šetří energii, ale zároveň si myslíme, že mohou kazit oči, máme s tím osobní zkušenosti*“.

Tabulka 15 – Konfrontace očekávaného stavu s reálným. (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	35	17,7
ne	45	22,3
nevím	120	60,0
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Následující otázka v tabulce 16 byla ve tvaru: „Berete v potaz při nakupování výrobků různé certifikace produktů (např. Fair Trade, Klasa) nebo dbáte spíše na vlastní pocity?“. Respondenti nejčastěji uvádějí, že naslouchají spíše vlastním pocitům (44,3 %; 89 odpovědí), popř. se touto problematikou nezabývají (29,0 %; 58 odpovědí). Pouze 26,7 % respondentů upřednostňují certifikované výrobky před necertifikovanými (53 odpovědí).

Domácnosti, které při nakupování nezohledňují certifikace produktů při nakupování se dále vyjádřily takto: „*máme zkušenosti s necertifikovanými výrobky, které jsou mnohem chutnější než s označením Klasa*“, „*co se týče Klasa, tak je to sice dobrý certifikát ale našel jsem substituty, které označení nemají a jsou nejen levnější ale když jsem studoval složení tak by měly být i kvalitnější*“, „*u nás se domníváme, že certifikace fair trade může být dost zavádějící a nemusí být důvěryhodná ve všech případech*“, „*pro nás už je složité se ve všech těch certifikacích vůbec vyznat a tak jsme je přestali řešit úplně*“.

Domácnosti, které upřednostňují certifikované výrobky před necertifikovanými se podrobněji vyjádřily následovně: „*my jednoznačně preferujeme výrobky, které jsou označeny logem Česká potravina, u takovýchto potravin máme automaticky jistotu, že jsou vyprodukovány na území České republiky a takové tedy musí minimálně projít dopravní infrastrukturou, která znečišťuje životní prostředí*“, „*u nás věříme těm označením fair trade i klasa, myslíme si, že jsou tyto označení důvěryhodné a pravdivé, podrobné složení výrobků jinak moc nezkoumáme*“.

Tabulka 16 – Certifikace produktů (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
Nezabývám se touto problematikou	58	29,0
Upřednostňuji certifikované výrobky před necertifikovanými	53	26,7
Naslouchám spíše vlastním pocitům, může se stát, že upřednostním necertifikovaný výrobek před certifikovaným	89	44,3
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

V tabulce 17 je otázka: „Snaží se Vaše domácnost pravidelně nakupovat výrobky, jejichž nezužitkovatelné součásti mohou být dále recyklovány?“. 87,0 % oslovených domácností uvedlo, že se o to snaží (174 odpovědí). Konkrétní odpovědi zněly: „*u nás*

nakupujeme často bez obalu, takže zužitkujeme pravidelně vše“, „snažíme se o nákup výrobků, které jsou ve skleněném obalu, protože je sklo nejsnáze recyklovatelné, vlastně se často nemusí taková skleněná lahev ani recyklovat ale použije se znovu“, „recyklujeme co nejvíce recyklovatelných materiálů ze všech výrobků“, „mám vlastní sáčky na ovoce a zeleninu, použiju je třeba i více než desetkrát“.

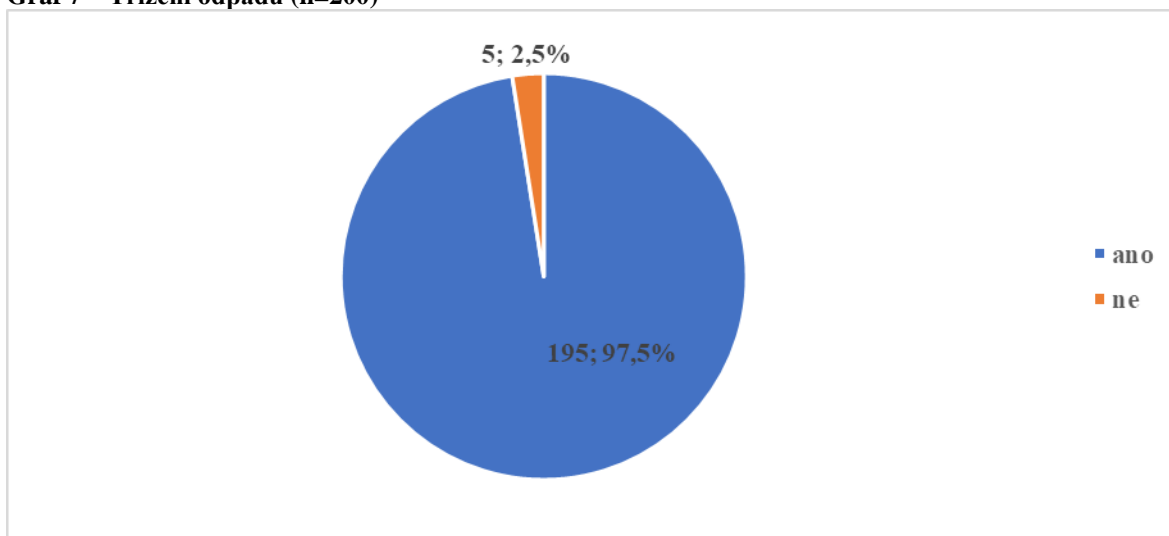
Tabulka 17 – Nákup výrobků jejichž nezužitkovatelné součásti mohou být dále recyklovány (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	174	87,0
ne	26	13,0
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Na grafu 7 je zobrazeno rozdělení odpovědí na otázku „Třídíte odpad?“. Z grafu je patrné, že odpad nějakým způsobem třídí 97,5 % (195) domácností. V kontextu nakupování domácností šetrného k životnímu prostředí se jedná jednoznačně o nejvíce zastoupenou aktivitu, kterou domácnosti provozují. Podrobné odpovědi zněly takto: *„třídění odpadu je asi to nejmenší, co můžeme udělat a je to i relativně snadné, v souladu s tím se snažíme nakupovat takové výrobky, u kterých se zbytečné součásti po spotřebování dají třídít“.* *„u nás třídíme odpad, třídíme papír, plast, sklo a také máme možnost vyhazovat do speciálních kontejnerů hliník, což jsou například víčka od jogurtů“.* Domácnosti, které odpad netřídí uvedly, že se o třídění odpadu buď vůbec vědomě nezajímají nebo, že nemají z různých důvodů možnost třídít odpad.

Graf 7 – Třídění odpadu (n=200)

Zdroj: Vlastní zpracování

V tabulce 18 je zodpovězena otázka: „Má Vaše domácnost podíl na tzv. nepřímé produkci odpadu? (Jedná se o odpad přirozeně vzniklý při výrobě produktu u výrobce/obchodníka ještě před tím, než jej zakoupíte.)“. 64,3 % dotázaných (129 si myslí, že ano, téměř všechny tyto domácnosti se však při prvním dotázání se vyjádřily negativně a po rozvedení diskuze se změnila odpověď na kladnou. 22,0 % to pak nedokáže posoudit (44 odpovědi). Pouze 13,7 % dotázaných (27 odpovědi) si myslí, že nikoliv.

Tabulka 18 – Nepřímá produkce odpadu (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	129	64,3
ne	27	13,7
nevím	44	22,0
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

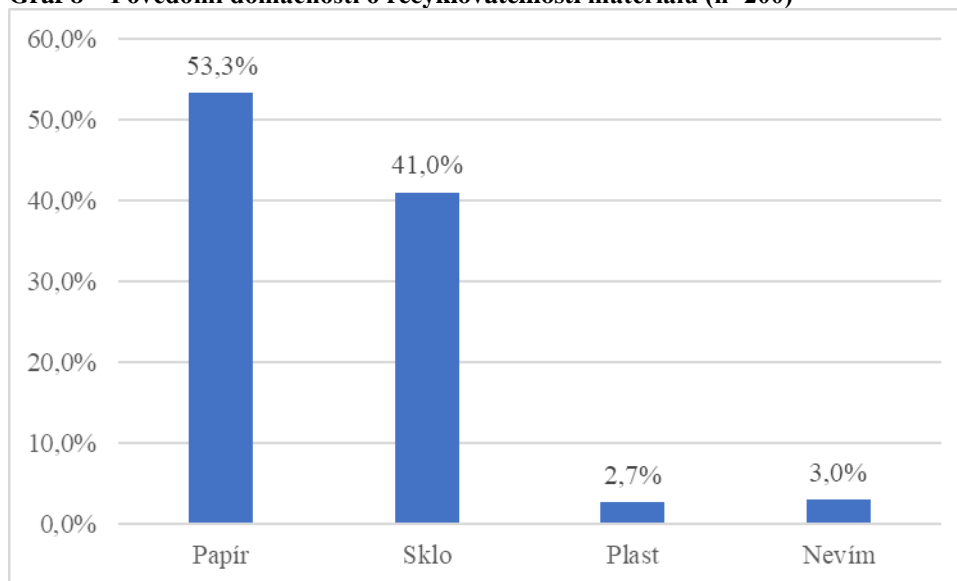
V tabulce 19 je uvedeno rozdělení odpovědí na otázku: „Využíváte nákupu produktů tzv. Bez obalu?“. Bezobalové nákupy využívá 54,0 % dotázaných (108 odpovědi).

Tabulka 19 - Nákup produktů Bez obalu (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	108	54,0
ne	92	46,0
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Na grafu 8 je možné vidět rozdělení odpovědí na otázku „Který z následujících materiálu je nejnáze recyklovatelný?“. Jako nejnáze recyklovatelný nejvíce respondentů uvádějí papír. Tuto možnost zvolilo 53,3 % dotázaných (107 odpovědí) a poté až sklo, tuto možnost zvolilo 41,0 % dotázaných (82 osob). Toto je poměrně překvapivé, protože otázka recyklovatelnosti jednotlivých materiálů opravdu komplikovaná je, ale v případě nejnázšího opětovného využití (bez recyklace) je odpovědí sklo. Z uvedeného vyplývá, že domácnosti nemusí tolik kupovat výrobky jejichž komponentou je například skelný obal z důvodu, že si kromě otázky recyklace nepoloží i otázku opětovného využití.

Graf 8 – Povědomí domácností o recyklovatelnosti materiálů (n=200)

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2.1 Vliv domácností na vodu

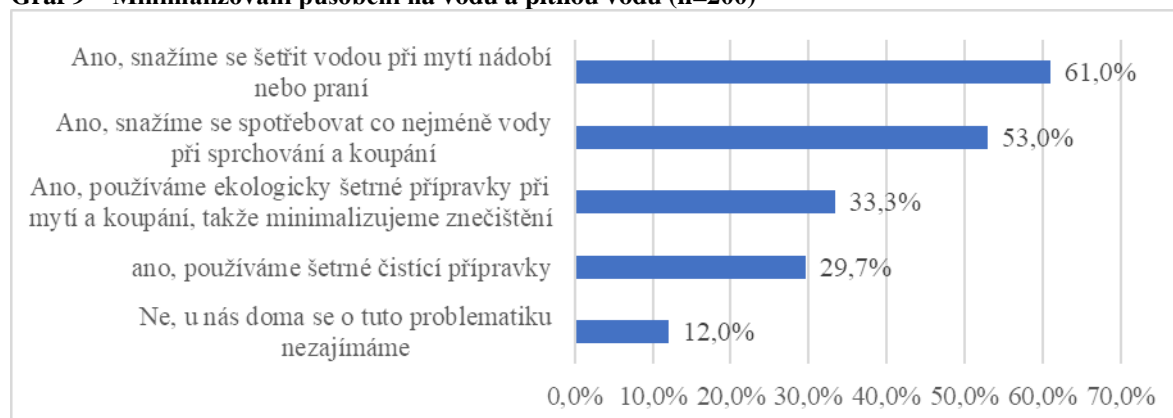
Graf 9 zobrazuje rozdělení odpovědí na otázku – „Snaží se Vaše domácnost nějakým způsobem minimalizovat působení na vodu a pitnou vodu?“. Stejně jako u předchozí otázky, i zde mohli respondenti uvést více odpovědí. Počty jsou přepočítány na

N=200. Nejčastější odpovědí bylo, že se respondenti snaží šetřit vodou při mytí nádobí nebo praní. Tuto možnost uvedlo 61,0 % všech respondentů, druhou nejčastější odpovědí, kterou uvedlo 53,0 % bylo, že domácnosti šetří vodu **při sprchování a koupání**.

Dle již uvedených zdrojů mají právě domácnosti na spotřebě pitné vody největší podíl a v průměru největší množství vody je **spotřebováno na sprchování a koupání**. Významný je také vliv prostředků osobní hygieny a čisticích prostředků. To, že se nadpoloviční většina domácností snaží o minimalizaci využití vody právě při sprchování a koupání je tedy pozitivním zjištěním. Respondenti dále uváděli následující informace o tom, jak jejich domácnosti minimalizují negativní působení na pitnou vodu: „*kromě neplýtvání s vodou u nás používáme ještě šetrné ekologické čisticí přípravky a také máme speciální kořenovou čističku odpadních vod, která funguje na principu bakterií žijících na kořenech vodních rostlin, voda se při průchodu touto čističkou přirozeně čistí*“ nebo „*používáme vodu ze studny na zalévání zahrady*“.

V otázce používání šetrných čisticích přípravků byla zjištěna podstatně nižší motivace domácností než v případě minimalizace spotřeby vody při sprchování a koupání. Pouze zhruba třetina domácností používá ekologicky šetrné přípravky při mytí a koupání a také zhruba třetina používá šetrné čisticí přípravky. V případě nepoužívání ekologicky šetrných mycích a čisticích přípravků domácnostmi a následné splachy odpadních vod podstatně roste riziko výskytu fosfátů a tenzidů ve vodě a tyto, protože dosud nejsou v čistírnách odbourány beze zbytku dále ovlivňují všechny živé organismy včetně domácností. Z ekonomického hlediska představuje pitná voda, vzácný ekonomický statek a její nedostatek nebo znečištění je katalyzátorem zpomalení ekonomického růstu.

Graf 9 – Minimalizování působení na vodu a pitnou vodu (n=200)

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2.2 Vliv domácností na vzduch

V tabulce 20 je uvedeno rozdělení odpovědí na otázku „Třídíte odpad z výrobků, jejichž součástí je plast? (např. nápoje v plastovém obalu)“. Pouze 50,0 % respondentů (100 odpovědí) uvedlo, že ano. Jak již bylo uvedeno je ve vztahu k plastovým výrobkům nejrizikovějším chováním domácnosti takové chování, které vede ke zbavování se plastového odpadu formou vyhození mezi běžný komunální odpad. Dle výsledků výzkumu se tak polovina domácností zbavuje plastového odpadu společně s komunálním odpadem, který se běžně likviduje metodou spalování. Pro spalovny komunálního odpadu sice platí přísné legislativní normy a emisní limity, ale ani ty nemohou stoprocentně bránit negativnímu vlivu na ovzduší. Celkem 5 domácností dokonce uvedlo, že má zkušenosti nebo pravidelně spaluje plastový odpad přímo u sebe v domácnosti.

Kromě třídění plastového odpadu domácnost uvedly: „*využíváme PET lahve vícekrát a potom je házíme do žlutých kontejnerů*“, „*nakupujeme bez obalu, musím tak řešit o hodně méně plastového ale i papírového a skelného odpadu než ostatní domácnosti, je to praktičtější*“.

Tabulka 20 – Třídění odpadu z výrobků, jejichž součástí je plast (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	100	50,0
ne	83	41,3
nevím	17	8,7
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

V další tabulce 21 je uvedeno rozdělení odpovědí na otázku „Je někdo ve Vaší domácnosti pravidelným uživatelem tabákových výrobků?“. 81,3 % uvedlo, že nikoliv. Pravidelného konzumenta tabákových výrobků mají ve své domácnosti pouze 18,7 % respondentů (37 odpovědí).

Tabulka 21 – Domácnosti se zastoupením uživatelů tabákových výrobků (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	37	18,7
ne	163	81,3
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 22 uvádí rozdělení na otázku „Znečišťují uživatelé tabákových výrobků a výrobci tabákových výrobků ovzduší?“. 72,3 % dotázaných si myslí, že ano, 12,7 % respondentů, že nikoliv. U uvedených otázek týkajících se tabákových výrobků bylo dále zkoumáno, zda je mezi těmito proměnnými statisticky významný vztah. Je zajímavé, že při provedení χ^2 (Chí kvadrát) testu nezávislosti mezi těmito proměnnými neexistuje statisticky významný vztah ($G = 1,266$; p -hodnota = 0,531), **tj. hodnocení škodlivosti kouření nezávisí na tom, zda s ostatními členy v domácnosti žije kuřák.**

Tabulka 22 – Uživatelé a výrobci tabákových výrobků a znečištění ovzduší (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	145	72,3
ne	25	12,7
nevím	30	15,0
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2.3 Vliv domácností na půdu

V tabulce 23 je rozdělení odpovědí na otázku: „Souvisí půda jakožto složka životního prostředí a její stav přímo se znečištěním vzduchu, vody a stavem dalších složek životního prostředí?“. 83,3 % respondentů (167 odpovědí) si myslí, že ano. 14,7 % respondentů (29 odpovědí) toto neumí posoudit. Otázka byla domácnostem položena z důvodu snahy o zjištění, zda si domácnosti uvědomují provázanost jednotlivých složek životního prostředí, mezi které patří také i ony samy. U této otázky také velká část respondentů začala sama hovořit o provázání jednotlivých složek životního prostředí: „*pokud se nebudeme starat dobře o půdu, nebudeme zdraví, protože jíme potraviny, které*

na ní vypěstujeme“, „nebezpečný odpad může z půdy uniknout do vody a ovlivnit tak nás i zvířata“, „lidstvo nakupuje velké množství výrobků a to vede k používání různých pesticidů nebo umělých hnojiv, protože se nestíhá“.

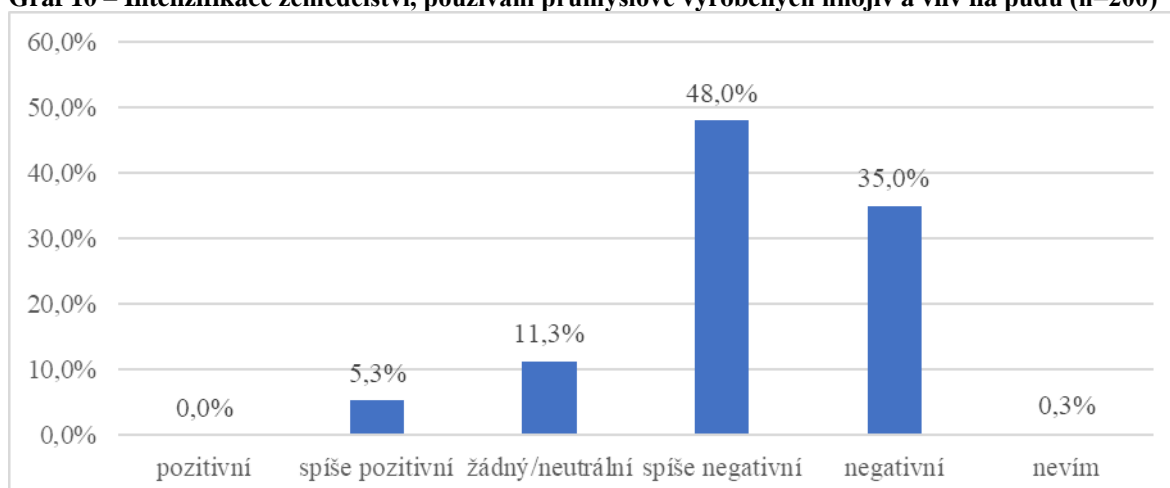
Tabulka 23 – Souvislost stavu půdy se znečištěním ovzduší, vody a dalších složek životního prostředí (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	167	83,3
ne	4	2,0
nevím	29	14,7
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 10 zobrazuje rozdělení odpovědí na otázku: „Jaký vliv na půdu má Intenzifikace zemědělství/používání průmyslově vyrobených hnojiv?“. Nejvíce respondentů tento vliv hodnotí jako spíše negativní (48,0 %; 96 respondentů) anebo přímo negativní (35,0 %; 70 respondentů). Nikdo jej nehodnotí pozitivně, spíše pozitivně jej hodnotí 5,3 % respondentů (11 odpovědí). Na oblast intenzifikace zemědělství a používání průmyslově vyrobených hnojiv převládá tedy převážně negativní názor, zároveň tuto otázku respondenti rozvádějí následovně: „pokud si koupím Bio, tak mám záruku, že je produkt z ekologického zemědělství a tudíž mám záruku, že při jeho výrobě nebyly použity žádná průmyslově vyrobená hnojiva, no jo ale když ke mně třeba ty Bio okurky jedou až ze Španělska, tak to přece souvisí s intenzivní přepravou a tudíž se znečišťováním ovzduší, také je pro mě těžší si ověřit, že Bio ze Španělska je skutečně produkt ekologického zemědělství než kdybych si zkoušel ověřovat České bio“

Graf 10 – Intenzifikace zemědělství, používání průmyslově vyrobených hnojiv a vliv na půdu (n=200)

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2.4 Vliv domácností na energie

V tabulce 24 je uvedeno rozdělení odpovědí na otázku: „Zabývá se Vaše domácnost otázkou úspory elektrické energie?“. 74,3 % respondentů se touto otázkou nějakým způsobem zabývá (149 osob). Konkrétními odpověďmi byly: „omezujeme zbytečné svícení a vypínáme spotřebiče“, „používáme úsporné elektrospotřebiče, máme úspornou lednici a úsporné žárovky“, „zbytečně netopíme“, „používám ekoprogramy u myčky a pračky“. Mezi odpověďmi se vůbec nevyskytla taková, která by popisovala užívání minimálního množství elektrických spotřebičů což potvrzuje, že domácnosti si neuvědomují nebo jsou málo informovány o tom, že navzdory používání dnes úspornějších spotřebičů v porovnání s minulostí spotřeba elektrické energie z důvodu většího množství spotřebičů využívaných průměrnou domácností stále roste.

Tabulka 24 – Otázka možností úspory elektrické energie (n=200)

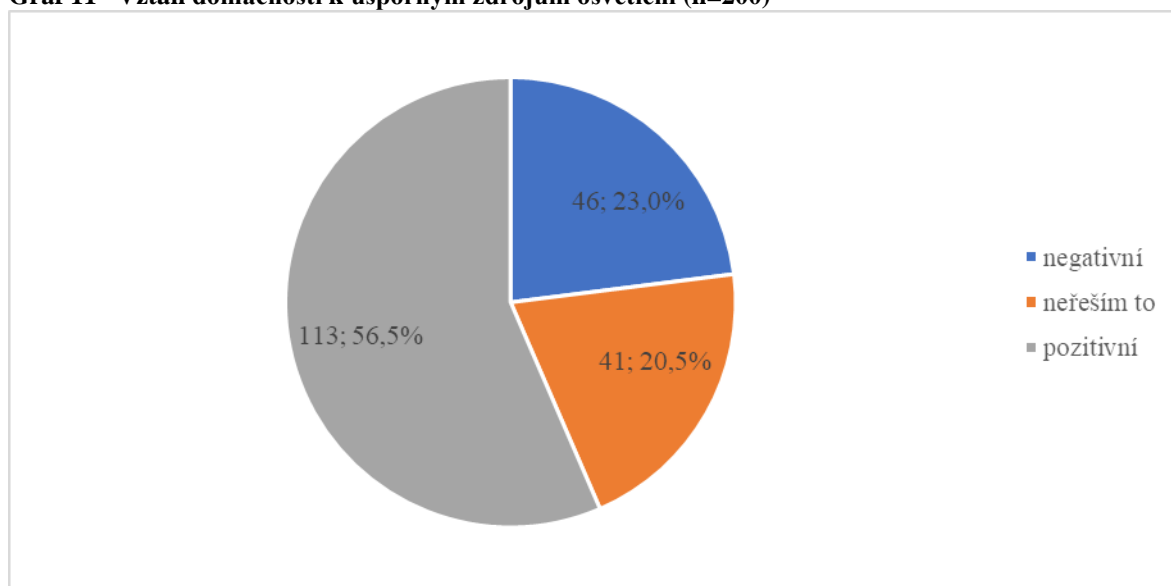
	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	149	74,3
ne	32	16,0
nevím	19	9,7
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Na grafu 11 je zobrazen vztah domácností k úsporným zářivkám: 56,5 %, tj. 113 respondentů má vztah pozitivní, 20,5 % se tím nezabývá (41 odpovědí). Negativní vztah ke

světlu z úsporných zářivek má necelá čtvrtina dotázaných, tj. 23,0 % (46 odpovědí), která se podrobněji vyjádřila následovně: *úsporné zářivky a žárovky používáme, měly by být mnohem úspornější než klasické žárovky, ale nemáme z nich úplně dobrý pocit, já ani děti to asi tak nevnímáme ale manžel si stěžuje, že když pracuje v místnosti, kde taková žárovka nebo zářivka svítí má o hodně rychleji unavené oči a někdy ho i bolí*“, odpovědi ostatních obsahovaly vždy zhruba stejnou informaci spočívající v únavě, pálení nebo bolení očí.

Graf 11 –Vztah domácností k úsporným zdrojům osvětlení (n=200)

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2.5 Vliv domácností na rostlinné organismy

Stěžejními oblastmi v kontextu šetrného ovlivňování rostlin domácnostmi při nakupování se jeví nakupování sezónních rostlinných potravin a lokálních potravin. V případě nakupování takovýchto potravin dochází k přiblížení se tradičním způsobům pěstování ovoce a zeleniny a nemusí se tolik využívat pesticidních látek nebo jiného chemického ošetření. V tabulce 25 je uvedeno rozdělení odpovědí na otázku: „Zajímá Vás otázka používání pesticidních látek při produkci rostlinný výrobků?“. Tento problém zajímá 66,0 % dotázaných respondentů (132 osob). Bohužel převážná většina domácností dle odpovědí na otázku „Kde nejčastěji vaše domácnost nakupuje produkty, které následně upotřebí“ nakupuje i rostlinné výrobky v supermarketových řetězcích (87%) a pouze 1,3% nakupuje nejčastěji na farmářských trzích. I když by tedy domácnosti byly ochotné přispět

svým dílem ke snižování potřeby výrobců své produkty rostlinné povahy chemicky ošetřovat, není často v jejich možnostech z různých důvodů tak činit. Důvody jsou následující: „*nám konkrétně vadí, že je většina ovoce a zeleniny v obchodech chemicky ošetřená, ale nemáme čas na to abychom zjišťovali, které potraviny jsou sezónní, vlastně ani nevíme v jakém období kdy jaká zelenina dozrává*“, „*já chodím občas na farmářské trhy, měly by tam být sezónní a lokální potraviny a to podporuji, bohužel se tam většinou nedostanu a musím kupovat ovoce a zeleninu v supermarketech*“, „*rádi bychom kupovali sezónní a lokální potraviny ale nevíme, kde je sehnat*“. „*my dojíždíme na farmu, ale ta je od nás poměrně vzdálená, takže převážně chodíme do blízké samoobsluhy, takovéto nakupování je pohodlnější*“.

Tabulka 25 - Používání pesticidních látek při produkci rostlinný výrobků (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	132	66,0
ne	48	24,0
nevím	20	10,0
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2.6 Vliv domácností na živočišné organismy

Tato subkapitola začíná dvěma otázkami, které se zabývají vlivem domácnosti na ostatní domácnosti a inspirací, kterou domácnost přijímá od ostatních domácností. Je zjišťováno, že v některých případech může být inspirování se nebo inspirování druhých kontraproduktivní, jedná se ale naštěstí o menšinu. V tabulce 26 je uvedeno rozdělení odpovědí na otázku: „Snaží se Vaše domácnost (stačí i částečně) inspirovat ostatní domácnosti k šetrnějšímu nakupování a sdílí s ostatními domácnostmi své názory a přesvědčení?“. 54,3 % respondentů (109 odpovědí) uvedlo, že ano. Jednou z konkrétních odpovědí bylo: „*řekli jsme známému (jednočlenná domácnost), že jsme začali kupovat české bio výrobky lokálního původu, tento kamarád kupuje už jenom samé bio*“. V tomto případě se pravděpodobně jedná o pravidelné nákupy dovezených výrobků, a to i ze třetích zemí. Takové produkty musí podstoupit různé formy přepravy, než se k zákazníkovi dostanou. Další odpověď byla následující: „*kupuji pravidelně bio a farmářské produkty od*

prověřeného dodavatele, řekla jsem to přátelům a ti se snaží takové výrobky kupovat také, bohužel vím u některých jejich dodavatelů, že se jedná o podvod“.

Pozitivní dopady na chování ostatních domácností byly zřejmé z následujících odpovědí: „inspirovali jsme ostatní k chození na nákupy pěšky, někteří si to vzali k srdci“, „sousedé díky nám také třídí odpad“, „šíříme myšlenku minimalismu v domácnosti“, „přesvědčili jsme ostatní, aby více využívali MHD“.

Tabulka 26 – Aktivní inspirace ostatních domácností (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	109	54,3
ne	65	32,3
nevím	26	13,3
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

V tabulce 27 je uvedeno rozdělení odpovědí na otázku: „Inspiruje se někdy Vaše domácnost při šetrném nakupování chováním ostatních domácností?“. 55,7 % uvedlo, že ano (111 odpovědí). Konkrétní odpovědi jsou následující: „neřešili jsme nikdy moc to, že některé produkty mohou být testované na zvířatech, ale teď už to díky ostatním řešíme víc“, „známí nám ukázali obchod, kde se dá spoustu věcí koupit ve velkých baleních, takže tam teď chodíme“, „vím, že někomu to nemusí zdravotně sedět, ale jsem vegetariánka a cítím se tak mnohem lépe než když jsem nebyla, přivedla mě na to kamarádka a jsem vegetariánka už 8 let“, „kamarád mi ukázal second-hand, kde mohu koupit oblečení, takže toho využívám“, „my máme nábytek hlavně z bazarů, přivedli nás na to sousedi, kteří tvrdí, že je to pozitivní na více frontách“.

Tabulka 27 – Pasivní inspirace ostatními domácnostmi (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	111	55,7
ne	68	34,0
nevím	21	10,3
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

V tabulce 28 je zodpovězena otázka „Zabývá se Vaše domácnost otázkou šetrného zacházení s hospodářskými i ostatními zvířaty?“. Touto otázkou se zabývá 76,0 % domácností (152 odpovědí). Oproti výsledkům průzkumu veřejného mínění zadaného Evropskou komisí v roce 2005 přinesl výzkum v této práci odlišné výsledky. 76% domácností uvažuje nějakým způsobem o welfare zvířat. Evropská komise přinesla výsledky, že ani polovina respondentů o welfare hospodářských zvířat nijak neuvažuje. Zájem o šetrné zacházení s hospodářskými zvířaty je tedy mezi domácnostmi po celé ČR vysoký. V momentě, kdy byla domácnostem položena otázka, jakým způsobem mohou přispět k šetrnému zacházení k hospodářským a ostatním zvířatům, byly vyřčeny následující odpovědi: *my máme u nás vlastní zvířata, takže můžeme přímo kontrolovat jejich dobré chovné podmínky a také to, čím jsou krmeny*“, „*nakupujeme maso od farmáře z lokálního chovu*“, „*zamezujeme vzniku zbytků potravin takže přispíváme k tomu, aby se chovalo méně zvířat*“, „*ráda bych používala kosmetiku netestovanou na zvířatech ale je hodně těžké si zjistit, která značka takovou kosmetiku vyrábí*“, „*rádi bychom nějak omezovali testování nových léčebných postupů na zvířatech ale nevíme jak*“, „*mám několik značek kosmetiky, kterou pravidelně používám, a o které vím, že netestuje své produkty na zvířatech ,ale tyto značky jsou těžko sehnatelné*“. „*když máme maso z domácího chovu nebo od farmáře cítíme se po něm vitálnější a také nám stačí menší množství takového masa, to bude asi tím, že se do masa v supermarketech přidává voda kvůli objemu*“.

Tabulka 28 – Otázka šetrného zacházení s hospodářskými a ostatními zvířaty (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	152	76,0
ne	37	18,7
nevím	11	5,3
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

V tabulce 29 jsou uvedeny odpovědi na další otázku: „Je ve Vaší domácnosti někdo, kdo se dá označit za osobu alternativně se stravující? (např vegetarián, paleo dieta apod.)“. Tuto alternativní stravu můžeme najít v 17,0 % sledovaných domácností (34 odpovědí). Dále byly v rámci této otázky domácnosti dotazovány, zda podle jejich názorů může být alternativní stravování nějakým způsobem prospěšné pro živočišné organismy.

Odpovědi byly následující: „já teda asi nejsem osoba alternativně se stravující v pravém slova smyslu, ale snažím se a učíme to i děti, aby se snažily konzumovat pouze co nejméně zpracované potraviny tzn. že nekupujeme uzeniny, ale jenom maso, nekupujeme různé tyčinky ale jenom ovoce a pijeme jenom vodu, cítíme se díky tomuto stravování velmi dobře a o to myslím jde a věřím, že to má i pozitivní dopad na ostatní živé organismy“, dalších 8 domácností se vyjádřilo obdobně. Další odpovědi byly: „jsem vegan, takže jsem osobou alternativně se stravující a jsem tak prospěšný vůči zvířatům protože je nekonzumuji, asi ale nejsem úplně prospěšný vůči sobě, protože od té doby, co jsem vegan mám zdravotní problémy“, „jsem na specifické dietě, jmenuje se carnivore a jím jenom maso a tuky, cítím se na tom ze zdravotního hlediska skvěle, ale asi tím úplně nejsem prospěšný zvířatům“, „já jsem veganka a praktikuji veganství správně, takže na něm prospívám a jsem tím prospěšná i ostatním živočišným organismům“.

Tabulka 29 – Alternativní metody stravování (n=200)

	Četnost	Relat. četnost (%)
ano	34	17,0
ne	166	83,0
Celkem	200	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

5 Výsledky a diskuse

Diplomová práce se věnovala tématu forem nakupování domácností, které je šetrné k životnímu prostředí. V tomto kontextu byl stanoven hlavní cíl práce, který vede k doporučení vhodných postupů a vhodného chování domácností při šetrném nakupování a zároveň byly stanoveny tři dílčí cíle za účelem plnění podpůrné funkce pro cíl hlavní, který je dále rozveden v subkapitole 5.5.

5.1 Různé druhy domácností a vztah k šetrnému nakupování

První vedlejší cíl byl stanoven za účelem vyhodnocení šetrnosti nakupování ve vztahu k různým druhům domácností. Různé druhy domácností byly charakterizovány z hlediska počtu členů na domácnost a nejvyššího dosaženého vzdělání na domácnost. Pro vyhodnocení tohoto cíle bylo využito kvantitativní části smíšeného výzkumu, na podkladě které byly formulovány a vyhodnoceny statistické hypotézy.

První hypotéza byla formulována tak, aby bylo možné ověření, zda závisí motivace k environmentálně šetrnému chování domácností na počtu jejich členů. Pro vyhodnocení bylo využito otázek, které zkoumaly jestli si příslušníci jednotlivých domácností kupují jen to, co opravdu potřebují, jestli si na nákup s sebou berou vlastní tašku či košík, dávají přednost nakupování v místě bydliště, nakupují zemědělské produkty přímo od biozemědělců ze dvora mají-li možnost, vybírají s rozvahou, upřednostňují výrobky s minimálním množstvím obalů, před nákupem si stanoví potřebný čas a náklady, nepodléhají reklamě a zda sdílí své environmentálně šetrné postoje s ostatními. Nulová hypotéza byla v tomto případě nezamítnuta a výsledkem bylo zjištění, **že neexistuje závislost mezi vyšším využíváním environmentálně šetrných metod nakupování a vyšším počtem členů v domácnosti**. Zároveň však bylo po přisouzení významu získaným údajům zjištěno, že mírně vyšší environmentálně šetrné nakupování provozují vícečlenné domácnosti, tento rozdíl je však velice nízký.

Stanovení druhé hypotézy vycházelo ze záměru ověřit, jestli závisí výše úspor z rozsahu na druhu domácnosti z hlediska počtu členů. Předpokládalo se, že vícečlenné domácnosti sdílejí mezi svými členy spotřební materiál, nakupují jídlo a pití ve větších nádobách a čím je tedy domácnost početnější, tím se u ní snižuje produkce odpadu na

osobu. Bylo zjištěno, že úspory z rozsahu se opravdu v širokém měřítku vyskytují napříč vícečlennými domácnostmi a také bylo zjištěno, že povědomí jednočlenných i vícečlenných domácností o tom, že se úspory z rozsahu ve vícečlenných domácnostech vyskytují se statisticky významně neliší a hodnocení úspor z rozsahu nezávisí na typu domácnosti z hlediska počtu jejích členů.

Oblasti vztahu mezi nejvyšším vzděláním na domácnost a využíváním environmentálně šetrných metod se věnovala třetí hypotéza. Existoval předpoklad, že to, jak jsou osoby v jednotlivých domácnostech vzdělané nemá vliv na využívání environmentálně šetrnějších metod nakupování a tento předpoklad se potvrdil. Je tedy možná interpretace, že i domácnosti složené z členů pouze se základním vzděláním měly povědomí o metodách nakupování šetrného k životnímu prostředí a tyto metody uměly aktivně realizovat.

Čtvrtá hypotéza se týkala toho, jak moc domácnosti zkoumají složení výrobků, které nakupují. V porovnání s předchozími třemi hypotézami souvisela s prvním vedlejším cílem okrajově ale byla také vyhodnocena v rámci subkapitoly 4.1.1 z důvodu, že související získané podklady od domácností byly využity v kvantitativním výzkumu stejně jako u předchozích třech hypotéz. Ze zkoumaného vzorku domácností $n=300$ právě 75% domácností složení výrobků zkoumá a jedná se o většinu. V oblasti potravin je možné konstatovat zájem většiny domácností o dobrý zdravotní stav svých členů a většina domácností také dbá na nezávadnost složení ostatních výrobků celého nakupovaného sortimentu. Jako riziko se jeví nedostatečná informovanost nebo záměrně zavádějící nebo dokonce zatažené informace o složení výrobků.

5.2 Všeobecně přijímaný model šetrného nakupování a konfrontace s potenciálními skrytými dopady a riziky

Téma všeobecně přijímaného modelu bylo možné pojmout široce a bylo možné definovat vztahy ke všem zkoumaným složkám životního prostředí. Dále jsou popsány objevené skryté dopady a rizika.

Minimalizace negativního působení domácností na vodu by měla spočívat hlavně v omezení pohodlí členů domácnosti. Konkrétně se jedná o metody omezení spotřeby

vody. Nejvíce vody podle průzkumu uvedeného v literární rešerši domácnosti spotřebují při sprchování a koupání, zároveň patří sprchování a koupání mezi činnosti, při kterých se domácnosti snaží nejvýznamněji šetřit vodou. Konflikt a z něj plynoucí riziko zbytečného negativního působení na vodu byl zaznamenán v situacích kdy pouze 33% domácností používalo ke sprchování a koupání ekologicky šetrné mycí přípravky a domácnosti, které takové přípravky nepoužívaly se často plně spoléhaly na čistírny odpadních vod nebo vlastní kořenové čističky. Ještě nižší podíl domácností (29,7%) používal šetrné čisticí prostředky při mytí nádobí a praní. Po těchto zjištění je vhodné uvést upozornění, že jednotlivé stupně vedoucí k minimalizaci negativního působení na vodu je potřeba chápat komplexně, pořízení si kořenové čističky odpadních vod nemusí být úplně dobrým krokem, pokud to zároveň znamená ztrátu motivace k používání šetrných čisticích přípravků.

Minimalizaci negativního působení domácností na vzduch, kterou mohou domácnosti realizovat lze charakterizovat pomocí tří hlavních směrů. Prvním směrem je soustředění se na výběr vhodných způsobů dopravy, a to jak při nakupování výrobků, ke kterým se různé způsoby dopravy vztahují, tak i při volbě přepravních metod pro samotné členy domácností. V oblasti dopravy bylo zjištěno, že si domácnosti buď uvědomují minimálně, nebo vůbec svůj podíl na nepřímo způsobené produkci emisí obchodníky a dopravci, kteří musí zařizovat pro spotřebitele převoz výrobků z místa na místo. V případě, kdy si domácnosti pravidelně dojížděly pro nákup k různým lokálním producentům zase docházelo k situaci, kdy pro svou dopravu musely využívat motorového vozidla namísto chození pěšky do supermarketu „za rohem“. Druhý směr představuje šetrné nakládání s plastovými obaly. Zde vyvstala konfrontace mezi zažitým přesvědčením, že pravidelné pořizování a manipulace s plastovými výrobky a obaly je díky možnosti plasty třídít nezávadné a k životnímu prostředí šetrné. Bylo však zjištěno, že zhruba polovina všech domácností se plastových obalů a výrobků zbavuje společně s komunálním odpadem, který dosud končí ve spalovnách komunálního odpadu, jejichž procesy jsou sice uzpůsobené emisním limitům ovšem stále pouze limitům. Třetí směr spočívá v omezení užívání tabákových výrobků, zde se objevilo zajímavé zjištění, že hodnocení škodlivosti kouření s v porovnání mezi kuřáckými a nekuřáckými domácnostmi významně nelišilo.

Pro minimalizaci negativního působení domácností na půdu se jeví jako vhodná metoda nakupování, nakupování bez obalu. Mezi domácnostmi se pravděpodobně najdou

vždy takové, u kterých se členové zbavují obalových materiálů nejen formou vyhození do zařízeních k tomu určených ale také přímo venku na pozemky. Nakupování bez obalu může dobře napomáhat k minimalizaci tohoto negativního jevu. V případě nákupu potravin bez obalu stále vzniká odpad, a to konkrétně bioodpad. Uvedený bioodpad má samozřejmě rozdílné vlastnosti podle toho, jestli pochází z potravin vypěstované v ekologickém zemědělství nebo ne. Zde vyvstává další konflikt očekávaného efektu s potenciálními skrytými efekty. Mnoho domácností, pokud se nacházejí k tomu vhodných podmínkách využívají pro zpracování bioodpadu kompostování a očekávají pozitivní efekty díky svému konání. U kompostování je však důležité, aby bylo prováděno správně, u některých druhů bioodpadu z neekologického zemědělství se totiž může stát, že jsou chemicky ošetřené takovým způsobem, že se dá zpochybnit jejich vhodnost pro kompostování a následné ovlivnění půdy. To může nastat i při záměru kompostovat maso, kosti, rostliny napadené chorobami apod. Dalším možným rizikem může být u některých domácností nedostatečné povědomí o provázanosti půdy s dalšími složkami životního prostředí a nakupování sice certifikovaných a bio potravin ale ve velkém množství nebo dovezené z dalekých zemí a z toho plynoucí vznik velkého množství odpadu.

U tématu minimalizace negativního působení domácností na energie lze spatřit následující rizika. V rámci kvalitativního výzkumu bylo zjištěno, že 74,3% domácností se zabývá otázkou úspory elektrické energie, využívají k tomu úsporné elektrospotřebiče, omezují zbytečné svícení a topení, využívají u spotřebičů ekoprogramy, bohužel si však domácnosti neuvědomují, že i když jsou dnes využívány spotřebiče úspornější než tomu bylo kdysi, spotřeba energií přesto roste, a to kvůli významně většímu množství těchto spotřebičů. Další oblast představuje využívání fosilních paliv jako je uhlí, zemní plyn a ropa. Zde byla objevena podobně jako u podílu na nepřímé produkci emisí při dopravě výrobků opět velice nízká nebo žádná informovanost o náročnosti těžby na energii a zdroje. Poslední oblastí, kde došlo ke konfrontaci s otázkou reálné šetrnosti je využívání úsporného osvětlení nevhodnými způsoby. Téměř čtvrtina respondentů ve výzkumu popsala zdravotní komplikace při využívání úsporných LED žárovek a zářivek, když vykonávají různé činnosti. Na místě je tedy otázka, jestli jsou tyto druhy osvětlení opravdu šetrné k životnímu prostředí, pokud si část domácností při jejich používání stěžuje na zdravotní komplikace.

V případě minimalizace negativního působení domácností na rostlinné organismy došlo v diplomové práci k zaměření se na šetrné nakupování rostlinných výrobků. Zde se jako smysluplné jeví vlastní pěstování ovoce a zeleniny. Pokud toto není možné, jsou možnosti nákupu sezónních potravin, v rámci provedeného výzkumu však bylo zjištěno, že některé domácnosti neví, kdy mají které potraviny svou sezónu. Další možností podpory minimalizace negativního působení na rostlinné organismy domácnostmi je nákup rostlinných produktů lokálních. Zdá se, že největším problémem při nakupování „šetrnějších rostlinných výrobků“ je dle výsledků výzkumu to, že sice 66% domácností chce zamezit používání chemického ošetření rostlinné produkce, ale často nemohou pěstovat vlastní ovoce a zeleninu, a ani nakupovat sezónní nebo lokální potraviny. Důvody jsou nedostatek času na podrobné sebevzdělání v oblasti sezónnosti zeleniny a ovoce a také nedostupnost lokálních nebo sezónních potravin v okolí.

U tématu minimalizace negativního působení domácností na živočišné organismy je vhodné připomenout, že sami členové domácností (konkrétně jejich zdravotní kondice) spadají do kategorie živočišných organismů a v případě snah o šetrnější působení na živočišné organismy při nakupování je tedy vhodné začít přímo jimi. Na poli zdravého stravování se objevují v minulosti, přítomnosti a s největší pravděpodobností se budou objevovat i v budoucnosti mýty či mylná přesvědčení, proto jedním z cílů této diplomové práce bylo i konfrontovat poznatky uvedené v literární rešerši se zkušenostmi domácností a jejich přesvědčeními. Dle podkladů uvedených v teoretické části by se měly všechny domácnosti nezávisle na tom, jestli jejich členové vyznávají různé alternativní metody stravování (vegetariánství, veganství, paleo dieta, keto dieta apod.) při nakupování šetrném k živočišným organismům včetně sebe sama soustředit na nákup takových potravin, které jsou co nejméně zpracovány a jsou složeny z jedné nebo pouze několika málo složek, tyto potraviny se dají také nazvat jako produkty prvovýroby společně s potravinovými produkty prvovýrobě blízké a ty podléhají pouze základnímu fyzikálnímu opracování – sušení, mletí, tepelné ošetření apod. Při definování možných rizik a porovnání očekávaného stavu s reálným vyvstal konflikt u osob alternativně se stravujících. Dle odpovědí alternativně se stravujících respondentů se ukázalo, že existuje riziko nesprávně prováděného alternativního stravování. Očekávaným stavem mnohých vegetariánů a veganů je zamezení utrpení zvířat, pokud se však dle odpovědí provádí tato alternativní stravování nesprávně a

s nedostatečným informačním zázemím, může docházet stále k utrpení živočišných organismů, a to konkrétně těch, kteří přímo o šetrné chování usilují.

Z hlediska působení domácností při nakupování na ostatní živočišné organismy je spatřován problém ve využívání zvířat na testování různých léčiv, chemických látek, kosmetických složek a výzkumy léčebných postupů. Podle výsledků výzkumu z roku 2005 zadaném Evropskou komisí více než polovina Evropanů neuvažuje při nakupování o welfare zvířat, zároveň však více než tři čtvrtiny dotázaných věří, že mohou svým jednáním a nákupními zvyklostmi ovlivnit podmínky pro zvířata. Výzkum realizovaný pro účely diplomové práce naopak přinesl výsledky, že 76% domácností o welfare zvířat aktivně uvažuje, to platí i pro nákupní aktivity.

5.3 Šetrné chování a jeho pozitivní/negativní vlivy na ekonomiku

Po zohlednění a porovnání informací uvedených v teoretické části práce s informacemi vyplývajícími z výsledků provedeného smíšeného výzkumu lze konstatovat vlivy šetrného nakupování na následující ekonomický ukazatel. Makroekonomickým ukazatelem, který je ovlivněn nakupováním domácností je Hrubý domácí produkt. Vzhledem k tomu, že HDP lze charakterizovat zčásti spotřebou domácností, je možné uvažovat z velké části negativní dopady šetrného chování na ekonomiku/hospodaření státu. Je tomu tak proto, že dle již uvedených údajů je nakupování šetrné k životnímu prostředí podmíněno buď skromností, které znamená méně nákupních aktivit, nebo omezením pohodlí členů domácnosti, které má souvztažnost s nižším využíváním energií, dopravy nebo i spotřebě tabákových výrobků. V případě šetrného nakupování a působení na vodu existuje výjimka, kdy při nakupování a používání ekologicky šetrných čistících a mycích přípravků vede takové počínání k většímu množství pitné a užitkovatelné vody a ke zmenšení objemu vody odpadní. Jak již bylo uvedeno, znečištění vody představuje katalyzátor zpomalení ekonomického růstu. U nakupování takových produktů, které mají pozitivní efekt na zdraví členů domácnosti lze také spatřit kladný dopad na ekonomický růst a pozitivní efekt na ekonomiku má také třídění odpadu. Úrodnost půdy a rostlinné organismy představují spornou oblast jakožto zdroj hospodářského růstu, a to z důvodu, že ekologická zemědělství zpravidla nedokáže dosahovat tak vysoké produkce jako

zemědělství konvenční. Nakupování šetrné k životnímu prostředí spojené s ekologickým zemědělstvím tedy nemůže mít v krátkodobých časových úsecích tak velký pozitivní vliv na hospodářský růst, ale přitom neobsahuje potenciální riziko fyzikální a chemické degradace půdy, a s tím spojené snížení hospodářského růstu v dlouhodobých horizontech jako je tomu v případě zemědělství konvenčního.

5.4 Diskuse

Jako přínos práce lze uvažovat upozornění na možná rizika při uplatňování dosud hojně využívaných metod šetrného nakupování domácností. Pro tyto oblasti jsou navrženy postupy, které rizika a skryté negativní dopady na životní prostředí úplně eliminují nebo disponují potenciálem je zmírnit. Dále jsou v kontextu působení šetrného nakupování domácností na ekonomiku specifikovány oblasti, na které má šetrné nakupování domácností pozitivní vliv, a také vliv negativní.

Při srovnání vlastních výsledků u tématu „ovlivnění vody nakupováním domácností“ s výsledky uvedenými v subkapitole 4.2.1 Státního zdravotního ústavu z roku 2018, který dospěl ke zjištění, že u více než 50% případů jakostně závadné pitné vody je na vině kontaminace pesticidními látkami, byla zjištěna příčinná souvislost intenzifikačních postupů v zemědělství s kvalitou pitné vody distribuované veřejnými vodovody.

V otázce energetické úspory se potvrdil vztah mezi přímo úměrným nárůstem počtu úsporných elektrických spotřebičů využívaných domácnostmi a jejich spotřebou elektrické energie. Původní informace jsou obsaženy v subkapitole 4.2.4 a podle nich spotřeba elektřiny v průměrné domácnosti z důvodu většího množství spotřebičů stále roste. Je tomu tak i navzdory větší energetické úspornosti elektrických spotřebičů. Dle výsledků provedeného výzkumu využívala převážná většina domácností početná množství úsporných spotřebičů.

Odlišných výsledků bylo dosaženo při zjišťování informovanosti respondentů o podmínkách, ve kterých žijí hospodářská zvířata. V porovnání s výsledky Evropské komise uvedených v subkapitole 3.1.6, které uvádějí, že více než polovina respondentů neuvažuje při nakupování o welfare zvířat, výzkum realizovaný pro účely diplomové práce zjistil, že 75% domácností se tématem zabývá. Důvodem odlišných výsledků je pravděpodobně

široký časový interval mezi provedením jednotlivých výzkumů, a také soulad se změnami v legislativních systémech zemí Evropské unie.

Další zajímavou oblastí, kde bylo dosaženo odlišných výsledků v porovnání se zjištěními jiného výzkumu byla oblast věnující se závislosti nejvyššího dosaženého vzdělání na domácnost a využívání ekologicky šetrnějších metod nakupování. Podle výsledků výzkumu veřejného mínění vydaného Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR ovlivňuje vzdělání lidí významně jejich vztah k životnímu prostředí, vzdělaní lidé častěji třídí odpad, kupují biopotraviny a ekologicky šetrné výrobky.⁴¹ Podle výsledků diplomové práce, kterých bylo dosaženo realizací kvantitativní částí smíšeného výzkumu však bylo zjištěno, že i domácnosti s nízkým vzděláním mají povědomí a aktivně využívají různých metod nakupování šetrného k životnímu prostředí, konkrétně se stejně jako vzdělanější domácnosti snaží o nákup výrobků, které opravdu potřebují, berou si na nákupy vlastní tašku nebo košík, dávají přednost nakupování v místě bydliště a mají-li možnost, nakupují zemědělské produkty přímo ze dvora. Lze tedy konstatovat, že i méně vzdělané domácnosti minimálně v uvedených oblastech šetrného nakupování za vzdělanějšími nezaostávají. Důvodem odlišných výsledků obou porovnávaných výzkumů může být použití odlišné metodiky a zaměření se na odlišné parametry šetrného nakupování.

V rámci recyklace, opětovného využívání obalů a třízení odpadu se ve výzkumu provedeným pro účely diplomové práce potvrdila náročnost celého systému recyklace a třízení realizovaného domácnostmi na kvalitní informační zázemí. Podle zprávy Akademie věd České republiky z roku 2020 kolem otázek třídění a recyklace panuje mnoho polopравd, omylů a mýtů. Zpráva upozorňuje na to, že při prezentaci a prodeji různých produktů prodejci se jejich zákazníci minimálně nebo vůbec nedozvídají informace, jak naložit s odpadem vzniknuvším po spotřebě konkrétního výrobku. Pro domácnosti, které chtějí být naprosto ekologicky šetrné je tedy nutné aktivní vyhledávání informací a samostudium. V opačném případě dochází k neefektivnímu třízení odpadu a následným

⁴¹ PŘIBÍK, Oldřich. Průzkum: Vzdělání významně ovlivňuje vztah k životnímu prostředí. Www.zemedelec.cz [online]. 2016, 13.06.2016 [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://zemedelec.cz/pruzkum-vzdelani-vyznamne-ovlivnuje-vztah-k-zivotnimu-prostredi/>

komplikacím při recyklačních procesech.⁴² Výzkum provedený v diplomové práci dospěl ke zjištění, že mezi domácnostmi v otázce, který materiál z trojice papír, sklo, plast je nejnáze recyklovatelný panuje chaos. Důvodem je pravděpodobně skutečně informační šum, kdy je pro domácnosti obtížné z dostupných informací selektovat a oddělit smysluplné recyklační činnosti od mýtů, omylů a polopravd jako to uvádí Akademie věd České republiky. Při srovnání výsledků obou porovnávaných výzkumů lze domácnostem doporučit orientaci na nakupování „bez obalu“, u kterého zpravidla odpadá řešení otázky jak naložit s odpadovým skelným, plastovým nebo papírovým materiálem, opětovné využívání obalů a v případě potřeby roztřídit správně skelný, plastový, papírový, hliníkový nebo jiný odpad zařízení kvalitního informačního zázemí podpořeného aktivním vyhledáváním informací.

Otázkou, zda jsou všechny aktivity ekospotřebitelů skutečně ekologické (konkrétně nakupování bio potravin) se zabýval web studenta.cz, který mmj. čerpal i od vyjádření profesora z České zemědělské univerzity Petra Nováka a zahraniční studie s názvem „Assessing the efficiency of changes in land use for mitigating climate change“. Podle něj je pryč doba, kdy bio znamenalo „vypěstovat si sám na zahrádce“ z důvodu, že se dnes již organická zelenina tímto způsobem nepěstuje, alespoň ne ta, která míří na pulty supermarketů. Podle uvedené zahraniční studie mají některé obiloviny a luštěniny jako produkt organického pěstování na planetu daleko větší dopad, než když jsou pěstovány mainstreamově. Ekologičtí zemědělci nepoužívají produkty na hubení škůdců a plísni a pro uspokojení poptávky tak musí dle výsledků studie vypěstovat daleko větší množství. Tím pádem potřebují větší pole a s tím související odlesňování. Podle vyjádření profesora ČZU pro zákazníka mezi bio a konvenčním jídlem moc rozdílů není, alespoň z krátkodobého hlediska. Z toho dlouhodobého by se už potraviny teoreticky lišit měly, ale vyvstává problém to přesně posoudit, protože ekologické zemědělství se skloňuje a týká se pouze několika posledních let.⁴³ Výzkum, který byl proveden pro účely diplomové práce navázal a upozornil na problematickou otázku dopravy skupiny biovýrobků, kdy je potenciál

⁴² WERNEROVÁ, Markéta. Recyklace plastů aneb Třídíme hodně, ale špatně. Www.avcr.cz [online]. 2020, 8.10.2020 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/aktuality/Jak-na-plasty-aneb-Tridime-hodne-ale-spatne>

⁴³ HLÍZOVÁ, Magdalena. Bio nebo nebio: Ekologické přešlapy jednadvacátého století. Www.studenta.cz [online]. 2019, 25.4.2019 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.studenta.cz/life/bio-nebo-nebio-ekologicke-preslapy-jednadvacateho-stoleti/r~fadb376265c111e9ab10ac1f6b220ee8/>

ekologické šetrnosti degradován nutností intenzivního využití dopravní infrastruktury Také se zabýval na pozitivy a negativy konvenčního zemědělství v porovnání se zemědělstvím ekologickým a dospěl k podobným závěrům.

V případě vhodného pozměnění vstupních dat a podmínek pro zpracovávání diplomové práce by mohlo dojít k zaměření se pouze na některé zkoumané oblasti nakupování domácností šetrného k životnímu prostředí. Tím by bylo dosaženo podrobnějších zjištění a navržení podrobnějších a sofistikovanějších vhodných postupů šetrného nakupování, než tomu je při současném stavu. Při zpracovávání vlastního výzkumu by byly vynechány některé nadbytečné otázky, a naopak by byl dán větší prostor pro rozbor získaných informací získaných z pokládání podstatnějších otázek. Jednou z chyb při zpracovávání diplomové práce bylo zahrnutí velkého množství domácností pro účast na kvalitativní části smíšeného výzkumu (n=200), byl tak dán velký prostor porovnávání jednotlivých názorů, postojů a chování na úkor podrobného rozboru sledované problematiky. Další chybou bylo nevyužití plného potenciálu možnosti sebrání relevantních podkladů a informací pro teoretickou část práce.

5.5 Navržení vhodných postupů a vhodného chování domácností při nakupování, které je šetrné k životnímu prostředí

Při navrhování vhodných postupů a chování, které by české domácnosti měly realizovat při svých nákupech za účelem být domácnostmi ekologicky šetrnými je vhodné stanovení vhodné struktury této subkapitoly, která bude přehledná a nejlépe rozdělená do několika oblastí. Tyto oblasti jsou dále vždy vyznačené tučným písmem a podtržené v rámci subkapitoly.

Oblast působnosti ekospotřebitelů a přirozeně skromných spotřebitelů

Pro ekospotřebitele je stěžejním doporučením klást důraz na preferenci kvality před kvantitou a soustředit se na spotřebu v „rozumné“ míře. V tomto směru lze získávat inspiraci od přirozeně skromných spotřebitelů ovšem nejlépe takových, kteří se nestali přirozeně skromnými spotřebiteli z nutnosti. Pozor také na tzv. ekologické plýtvání, kdy původně ekologický záměr může mít neekologické dopady, příkladem je využívání úsporného spotřebiče delší dobu z důvodu jeho úspornosti. Je tedy vhodné si toto uvědomit

a nespoléhat se pouze na úspornost elektrospotřebičů, ale omezovat také dobu jejich užívání a jejich celkového množství. Dalším rizikovým chováním ekospotřebitelů je stoprocentní nebo podobně vysoká orientace na certifikace produktů např. bio, fairtrade apod., v případě intenzivního využívání dopravní infrastruktury při překonávání velkých vzdáleností při dopravě těchto produktů, a také z důvodu, že se stejně nebo podobně využitelný substitut již v domácnosti nachází ztrácí nákup takových produktů z hlediska ekologické šetrnosti význam. Doporučení je tedy takové, aby domácnosti pokud možno minimalizovali nákupy takových výrobků, které, i když disponují určitou certifikací jsou do České republiky dovážené z dalekých destinací a stejných nebo podobných výrobků, kterými již domácnost disponuje a může je využít.

Pro přirozeně skromné spotřebitele je vhodné doporučení více se orientovat na nákupy výrobků lokálních a sezónních, a to nejlépe v místě bydliště. Z výsledků výzkumu také vyplynulo doporučení přirozeně skromným spotřebitelům, že v některých případech nemusí být orientace na certifikace produktů závadná, příkladem je koupě výrobků označených jako česká potravina, kdy pro dopravu takto označeného výrobku nemuselo dojít k intenzivnímu využití dopravní infrastruktury, a navíc je koupě podpořena domácí ekonomikou s tuzemským HDP. Pro ekospotřebitele i přirozeně skromné spotřebitele je vhodné upozornění, že necertifikovaný produkt může mít někdy kvalitnější složení než produkt certifikovaný, je tedy dobré takové produkty vyhledávat a porovnávat vlastnosti s certifikovanými.

Oblast šetrného nakupování jednočlenných a vícečlenných domácností

Využívání environmentálně šetrnějších metod nákupu sice nezávisí na druhu domácnosti z hlediska počtu členů ale podle výsledků výzkumu lze jednočlenným domácnostem doporučit transformaci na domácnosti vícečlenné. Je to dáno zejména možnostmi sdílení produktů, dopravních prostředků, vody a energií mezi členy. Vícečlenné domácnosti také disponují možnostmi častých, občasných nebo i vzácných diskuzí mezi vlastními členy na téma šetrného nakupování k životnímu prostředí, což dává vhodný prostor vzniku zpravidla důmyslnějších a častějších invenčních aktivit v porovnání s domácnostmi jednočlennými.

Oblast, která je při prvotní konfrontaci s pojmem „šetrné nakupování“ domácnostem nejvíce známá – třídění odpadu a recyklace

Vzhledem k tomu, že celkem 97,5% domácností ve výzkumu uvedlo, že se zabývají tříděním odpadových materiálů a zároveň je při prvotní konfrontaci domácností s pojmem „šetrné nakupování“ nejčastěji zastoupenou odpovědí, že domácnosti nakupují takové produkty, jejichž nezužitkovatelné komponenty mohou být buď recyklovány/tříděny nebo minimálně či vůbec nezatěžují životní prostředí, jsou pro oblast třídění odpadu a recyklace uvedeny následující návrhy a doporučení. Před samotným započnutím procesů třídění odpadu a recyklace lze domácnostem doporučit využívání papírového, plastového a skelného odpadu vícekrát. Lze tak činit u skleněných, PET lahví a zpravidla složitěji u papírových obalů. Také lze domácnostem doporučit, aby si při nakupování výrobků jejichž součástí je papír, plast nebo sklo položili nejen otázku recyklace, ale i otázku opětovné využitelnosti. V takovém případě by měly mnohem častěji preferovat při nakupování lahve skleněné. I vzhledem k problematické otázce spočívající v tom, který materiál (papír, sklo, plast) je ekologicky nejšetrnějším a nejlépe recyklovatelným je na místě konstatovat, že ekologicky nejšetrnějším je nakupování přímo bez obalu.

Oblast šetrného nakupování domácností a působení na vodu

V oblasti šetrného nakupování a působení na vodu lze podle výsledků výzkumu domácnostem doporučit zvýšení důrazu, který kladou na pořizování ekologicky šetrných přípravků používaných pro mytí nádobí a praní, a také pro sprchování a koupání. Dle výsledků výzkumu pouze necelá jedna třetina domácností nakupuje ekologicky šetrné mycí a čisticí přípravky. Minimalizaci negativního působení na vodu mohou dále domácnosti realizovat nevyužíváním pitné vody tam, kde jí není zapotřebí a v případě, že mají tu možnost, pořízením kořenové čističky odpadních vod. V tomto případě by však stále měly brát v potaz využívání šetrných mycích a čisticích prostředků a nespoléhat se pouze na účinnost kořenové čističky jak k tomu často dochází.

Oblast šetrného nakupování domácností působení na vzduch

Vhodným postupem při nakupování v kontextu šetrného působení domácnostmi na vzduch je soustředění se na možnost vhodné kombinace nakupování v prodejnách poblíž bydliště a zároveň výrobků lokálního a sezónního původu. Pokud se domácnostem podaří kombinace těchto dvou metod, jsou tím schopny zajistit minimalizaci potřeby své vlastní dopravy na místo nákupu, a také nakoupí produkty, které nezatěžují tolik dopravní infrastrukturu. Dalším doporučením je minimalizovat zbavování se plastového odpadu společně s komunálním odpadem z důvodu možného zpracování ve spalovnách komunálního odpadu, jejichž spalovací procesy jsou sice uzpůsobené emisním limitům, ale nikoli stoprocentně. Poslední doporučení se týká domácností, které mají zkušenosti s užíváním tabákových výrobků. I když má užívání tabákových výrobků své pozitivní místo v ekonomice, vliv na ovzduší je negativní. Jako doporučení z hlediska působení na ovzduší se jeví nahrazení klasických tabákových výrobků těmi, které produkují méně emisních látek nebo alespoň omezení užívání tabákových výrobků v uzavřených prostorech.

Oblast šetrného nakupování domácností a působení na půdu a rostlinné organismy

Nakupování domácností, které je šetrné ke složce životnímu prostředí – půdě by v sobě mělo zahrnovat nakupování produktů bez obalu. Důvodem je kompletní eliminace rizika nešetrného nakládání s obalovými materiály. Při vzniku možného bioodpadu je důležité klást důraz na jeho vhodné zpracování. Konkrétní metodou je kompostování, kde je potřeba vyvarovat se kompostování nevhodně chemicky ošetřených potravin, masa nebo zbytků rostlin napadených chorobami. Důležitým doporučením je také snaha o nákup produktů pocházejícího zároveň z ekologického zemědělství a lokální produkce. V případě nakupování produktů konvenčního zemědělství rostou v dlouhodobých horizontech rizika fyzikální a chemické degradace půdy kvůli intenzifikaci a používání průmyslových hnojiv. V případě nakupování produktů, které nepochází z lokální produkce roste riziko většího znečištění ovzduší způsobeného dopravou a s tím souvisejícího znečištění půdy. V souvislosti s intenzifikací zemědělství dochází u většiny domácností k nakupování potravin rostlinného původu, které jsou chemicky ošetřené, roste tedy riziko zdravotních

problémů. Ekologická zemědělství sice zpravidla nedokáží dosahovat tak vysoké produkce jako zemědělství konvenční a v případě pěstování vlastního ovoce a zeleniny nebo nakupování sezónních a lokálních potravin mají tyto aktivity nižší dopad na hospodářský růst, lze je však domácnostem doporučit jako aktivity slučitelné s konceptem nakupování domácností šetrného k životnímu prostředí z důvodu, že v dlouhodobém horizontu u nich převládají pozitiva z hlediska eliminace fyzikální a chemické degradace půdy a s tím spojené pozitivní dopady na hospodářský růst v dlouhodobých horizontech.

Oblast šetrného nakupování domácností a působení na energie

V oblasti šetrného nakupování domácností a jejich působení na energie je dobré znovu upozornit na podíl domácností na nepřímé spotřebě energií a zdrojů, o kterém mají domácnosti doposud nedostatečné povědomí. Příkladem může být nakupování uhlí, zemního plynu nebo produktů z ropy, které jsou jakožto fosilní paliva surovinami náročnými na energie a zdroje při těžbě. Vyplývající doporučení v rámci nakupování šetrnému k životnímu prostředí je tedy určitě omezení využívání takových produktů a snaha o větší informovanost v oblasti nepřímé spotřeby energií a zdrojů. Je však na místě také uvést, že „daň“ za ekologickou šetrnost v této oblasti může být pro většinu domácností neúnosná. Doporučení relativně snadno proveditelné je nevyužívat po dobu dlouhých časových intervalů velká množství úsporných elektrospotřebičů. I když jsou spotřebiče v porovnání s minulostí úspornější a využívají různé ekoprogramy, z důvodu jejich vyššího množství roste přímo úměrně i energetická spotřeba. Pro menší skupinu domácností je formulováno poslední doporučení, které spočívá ve zvolení takového osvětlení, které nebude způsobovat jejich členům žádné zdravotní komplikace navzdory vyšší spotřebě elektrické energie.

Oblast působení na živočišné organismy

Úvodem k této oblasti je vhodné připomenout, že sami členové domácností jsou živočišnými organismy. Pro nakupování domácností, které je šetrné k živočišným organismům po vyhodnocení výsledků výzkumu týkajících se osob alternativně se stravujících lze domácnostem obecně doporučit takové stravování, které je postaveno na

pouze málo nebo nijak průmyslově nezpracovaných potravinách a potraviny jsou složeny z jedné nebo několika málo složek. Při provádění alternativních metod stravování je důležité dbát na správnost provedení a věnovat se studiu konkrétní metody alternativního stravování, která je praktikována! Smysluplné není takové jednání, kdy vegetarián zamezuje utrpení živočišných organismů kolem sebe a samotnému mu přináší vegetariánská strava zdravotní problémy. Další doporučení se týkají oblasti šetrného zacházení s hospodářskými a ostatními zvířaty, zde je vhodný chov vlastních zvířat, zamezení vzniku zbytků potravin, což přispívá k nutnosti chovat zvířat méně a důkladné prověřování svých dodavatelů masných výrobků a kosmetických produktů z důvodu možného testování. V situacích, kdy domácností inspirují ostatní domácnosti lze inspirujícím domácnostem doporučit spíše nonverbální prezentaci svých postojů a názorů pomocí činů. Dle výsledků výzkumu bylo totiž zjištěno, že při aktivní verbální inspiraci, kdy domácnosti slovně doporučovaly ostatním domácnostem různé šetrnější nákupní postupy docházelo k častým misinterpretacím. V případě pasivní inspirace ostatními domácnostmi je možné doporučit podobně jako u aktivní inspirace pozorování konkrétních výsledků chování ostatních domácností. Vzhledem k tomu, že nejvyužívanějším zdrojem získávání informací a inspirace k šetrnému nakupování je internet, je jeho uživatelům doporučeno ověřování a porovnávání informací pomocí ostatních zdrojů, kterými mohou být rádio, tisk, univerzita nebo televizní vysílání.

Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo navržení vhodných metod chování domácností při nakupování šetrném k životnímu prostředí. Pro zpracování hlavního cíle měly podpůrnou funkci tři vedlejší cíle, zabývající se druhy domácností z hlediska počtu členů a nejvyššího vzdělání na domácnost, působením šetrného nakupování na hospodářství a ekonomiku České republiky a nalezením možných rizik u všeobecně přijímaných a známých metod šetrného nakupování s navržením možností jejich eliminace nebo alespoň snížení jejich negativních dopadů.

Pro potřeby realizace vedlejších a hlavního cíle práce bylo využito smíšeného výzkumu rozděleného na kvantitativní a kvalitativní část, z nichž se obě doplňovaly a vytvářely kompaktní celek. Kvantitativní část byla konstruována za účelem splnění prvního vedlejšího cíle, který zjišťoval potenciální změny vztahu k šetrnému nakupování při změně druhu domácnosti z hlediska počtu členů a z hlediska nejvyššího vzdělání na domácnost. Bylo zde zjištěno, že neexistuje závislost mezi vyšším využíváním environmentálně šetrných metod nakupování a vyšším počtem členů v domácnosti. Poněkud překvapivým zjištěním bylo, že i domácnosti složené z členů pouze se základním vzděláním měly povědomí o metodách nakupování šetrného k životnímu prostředí a tyto metody uměly aktivně realizovat. Jednalo se o nepodléhání reklamě, upřednostňování výrobků s minimálním množstvím obalů, využívání vlastních košíků a tašek při nákupu a dalších metod.

Splnění druhého a třetího vedlejšího cíle zajišťovala realizace kvalitativní části smíšeného výzkumu. V rámci plnění druhého vedlejšího cíle došlo k zaměření se na složky životního prostředí a jejich ovlivnění možnými riziky a skrytými negativními dopady šetrného nakupování. Třetí vedlejší cíl se zabýval porovnáváním pozitivních a negativních dopadů šetrného nakupování na ekonomiku. Bylo zjištěno, že nižší intenzita využívání energií a dopravy má pozitivní vliv na životní prostředí ale nikoli na hospodářský růst. Naproti tomu bylo dále zjištěno, že nakupování a následné využívání ekologicky šetrných mycích a čistících přípravků domácnostmi má pozitivní vliv na využitelné množství pitné a užitkovatelné vody a zároveň na hospodářský růst.

Splnění uvedených tří vedlejších cílů přineslo svůj díl poznání, který bylo možné zakomponovat a podpořit jím doporučení vhodných postupů a chování domácností

v oblasti šetrného nakupování v souladu s hlavním cílem diplomové práce. Pro každou z uváděných složek životního prostředí: vodu, vzduch, půdu, energii, rostlinné a živočišné organismy byly vyjmenovány významně související nákupní aktivity domácností a u těchto aktivit byly navrženy různé změny tak, aby se co nejvíce přiblížily nakupování plně šetrnému k životnímu prostředí. Podobného procesu bylo užito v oblasti šetrného nakupování ekospotřebitelů a spotřebitelů, kteří jsou přirozeně skromní, oběma spotřebitelským skupinám byly doporučeny vhodné způsoby chování na míru. Následovalo doporučení jednočlenným domácnostem transformovat se na domácnosti vícečlenné mmj. z důvodu možnosti sdílení a získání většího užitku z jednoho produktu a došlo také na doporučení v oblasti recyklace, která představuje nejvýznamnější prvek v povědomí domácností o konceptu šetrného nakupování. Konkrétně je vhodné, i vzhledem k tomu, že panují rozporuplné názory v otázce, který materiál je nejnáze recyklovatelný, položit si při nakupování otázku opětovné využitelnosti a až potom otázku recyklace. Přínos práce lze spatřovat v upozornění na možné skryté negativní dopady některých zažitých metod šetrného nakupování domácností a s tím související návrhy možných řešení Další přínosy představují navržené vhodné postupy a chování pro domácnosti v oblasti šetrného nakupování využitelné plošně po celé České republice.

V případě navázání na tuto diplomovou práci by bylo vhodné zaměřením se pouze na malé množství složek životního prostředí, zpracování související rešerše a provedení kvalitativního výzkumu umožňujícího získání velkého množství potřebných informací pro hlubší pochopení vztahů nakupování domácností šetrného k životnímu prostředí a dopadů na vybrané složky životního prostředí. Díky detailnějším poznání vybraných zkoumaných oblastí by následně mohlo dojít ke komplexnějším návrhům v daných oblastech určeným pro problematiku šetrného nakupování domácností.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

HINDLS, Richard. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-43-6.

JONES, Ellis. *The Better World Shopping Guide*. Canada: New Society Publishers, 2017. ISBN 978-0-86571-862-3.

KHAN, M.M. a M.R. ISLAM. *Zero Waste Engineering*. Canada: Willey-Scrivener, 2012. ISBN 978-0-470-62604-7.

KURAŠ, Mečislav. *Odpady a jejich zpracování*. Chrudim: Vodní zdroje Ekomonitor, 2014. ISBN 978-80-86832-80-7.

LIU, Christine. *Eco-friendly domov: praktické projekty, rady a tipy pro ekologicky šetrnější domácnost*. Přeložil Přemysl DAVID. Praha: Dobrovský, 2019. Via. ISBN 978-80-7585-741-5.

PECÁKOVÁ, Iva. *Statistika v terénních průzkumech*. 1. vyd. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2008. 231 s. ISBN 978-80-86946-74-0

PICHTTEL, John. *Waste Management Practices: Municipal, Hazardous, and Industrial*. 2nd. ed. New York: CRC Press, 2014. ISBN 978-1-4665-8518-8.

PRICE, Weston A. *Nutrition and physical degeneration*. 8th ed. La Mesa, CA: Price-Pottenger Nutrition Foundation, c2008. ISBN 978-0916764203.

SEIGNEUR, Christian. *Air Pollution: Concepts, Theory, and Applications*. Cambridge: University Press, 2019. ISBN 978-1-108-48163-2.

SOUKUPOVÁ, Věra a Dana KŘEŠNIČKOVÁ. *Průvodce ekospotřebitele*. 4., upravené vydání. České Budějovice: Rosa - společnost pro ekologické informace a aktivity, 2015. ISBN 978-80-905119-1-0.

STRUTT, Christina. *Green Housekeeping: Recipes and solutions for a cleaner, more sustainable home*. New York: CICO Books, 2019. ISBN 978-1782497837.

ŠIMEK, Miloslav. *Živá půda*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-2976-8.

VLAŠÍN, Mojmír, Petr LEDVINA a Aleš MÁCHAL. *Desatero domácí ekologie*. Vyd. 5., přeprac. Brno: STEP, 2009. ISBN 978-80-904520-0-8.

WORRELL, Ernst a Markus A. REUTER. *Handbook of Recycling: State-of-the-Art for Practitioners, Analysts, and Scientists*. United Kingdom: Elsevier, 2014. ISBN 978-0-12-396459-5.

Seznam internetových zdrojů

CONCEPT42. BIOODPADY: CO JE TO BIOODPAD, BRKO a BRO? *Www.trideniodpadu.cz* [online]. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.trideniodpadu.cz/biodpad>

CONCEPT42. JAK SE RECYKLUJE PAPÍR. *Www.trideniodpadu.cz* [online]. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.trideniodpadu.cz/jak-se-recykluje-papir>

ČEZ, a.s. Energie v domácnosti. *Energie v domácnosti* [online]. 2007 [cit. 2020-05-25]. Dostupné z: https://www.cez.cz/edee/content/file/static/encyklopedie/encyklopedie-energetiky/06/energdom_3.html

EKO-KOM, a.s. *Recyklace obalového materiálu* [online]. , 1-5 [cit. 2020-07-30]. Dostupné z: <http://recyklohrani.cz/cs/downloads/>

Ekospotřebitel. *Www.ekospotrebitel.cz* [online]. 2022 [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <http://www.ekospotrebitel.cz/ekospotrebitel/>

Geoportal.gov.cz [online]. [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

HLÍZOVÁ, Magdalena. Bio nebo nebio: Ekologické přešlapy jednadvacátého století. *Www.studenta.cz* [online]. 2019, 25.4.2019 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.studenta.cz/life/bio-nebo-nebio-ekologicke-preslapy-jednadvacateho-stoleti/r~fad376265c111e9ab10ac1f6b220ee8/>

ING. HORÁKOVÁ, Jaromira. Společnost pro zvířata: Konzumentům masa v EU nezáleží na welfare hospodářských zvířat. *Www.ekolist.cz* [online]. 2005, 13. června 2005 [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/konzumentum-masa-v-eu-nezalezi-na-welfare-hospodarskych-zvirat>

ING. KANICHOVÁ, Kamila. *Odpovědné nakupování: Příručka pro všechny, kdo nakupují v malém i velkém* [online]. Praha: CENIA, česká informační agentura životního prostředí, 2008 [cit. 2020-08-07]. ISBN 978-80-85087-61-1. Dostupné z: <http://docplayer.cz/105956424-Odpovedne-nakupovani-prirucka-pro-vsechny-kdo-nakupuji-v-malem-i-velkem.html>

ING. ŠKRABAL, Josef. Jaké je složení domácností v ČR? *Www.czso.cz* [online]. 2013, 7. března 2013 [cit. 2020-08-06]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. Česko čeká velká odpadková revoluce, vláda dnes schválila novou odpadovou legislativu: Zákaz skládkování od roku 2030. *Www.mzp.cz* [online]. 2019, 9.12.2019 [cit. 2020-11-29]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/news_20191207_cesko_ceká_velká_odpadková_revoluce_vláda_dnes_schválila_novou_odpadovou_legislativu

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. MŽP chce inspirovat firmy i veřejnou správu k odpovědným nákupům. *Www.mzp.cz* [online]. 2020, 25.09.2020 [cit. 2020-11-28]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/news_20200925-MZP-chce-inspirovat-firmy-i-verejnou-spravu-k-odpovednym-nakupum

POKORNÝ, Kamil. Působení a výběr osvětlení. *Www.elektrosmog-zony.cz* [online]. 2019 [cit. 2020-08-10]. Dostupné z: https://www.elektrosmog-zony.cz/usporna_svetla.html

PONCAROVÁ, Jana. Dobrovolně skromný život. *Www.penize.cz* [online]. 2016, 31.10.2016 [cit. 2020-08-10]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/spotrebitel/317296-dobrovolne-skromny-zivot>

PŘIBÍK, Oldřich. Průzkum: Vzdělání významně ovlivňuje vztah k životnímu prostředí. *Www.zemedelec.cz* [online]. 2016, 13.06.2016 [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://zemedelec.cz/pruzkum-vzdelani-vyznamne-ovlivnuje-vztah-k-zivotnimu-prostredi/>

Samosebou.cz. RECYKLACE: CO MYSLÍTE, TŘÍDÍTE, NEBO RECYKLUJETE ODPAD? *Www.samosebou.cz* [online]. 2019, 29.11.2019 [cit. 2020-07-30]. Dostupné z: <https://www.samosebou.cz/2019/11/29/co-myslite-tridite-nebo-recyklujete-odpad/>

Severočeské vodovody a kanalizace a.s. Spotřeba vody: Spotřeba vody v domácnosti. In: *Severočeské vodovody a kanalizace, a.s.* [online]. 2020 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.scvk.cz/vse-o-vode/pitna-voda/spotreba-vody/>

Svoboda zvířat (SZ). Pokusy na zvířatech. *Www.pokusynazviratech.cz* [online]. [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <http://www.pokusynazviratech.cz/pokusy-na-zviratech.htm>

Státní zdravotní ústav. *Zpráva o kvalitě pitné vody v ČR za rok 2018* [online]. 2019, , 1-98 [cit. 2020-08-11]. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/documents/chzp/odborne_zpravy/OZ_18/odborna_voda_2018.pdf

WERNEROVÁ, Markéta. Recyklace plastů aneb Třídíme hodně, ale špatně. *Www.avcr.cz* [online]. 2020, 8.10.2020 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/aktuality/Jak-na-plasty-aneb-Tridime-hodne-ale-spatne>

Zdravotní důsledky a rizika znečištění ovzduší: Odborná zpráva za rok 2018 [online]. Praha, 2018 [cit. 2020-08-11]. ISBN 978-80-7071-385-3. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/documents/chzp/odborne_zpravy/OZ_18/ovzdusi_2018.pdf

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Seznam obrázků

Obrázek 1 - místa, kde byl prováděn smíšený výzkum	12
Obrázek 2 - Materiály a jejich recyklace	33
Obrázek 3 - Recyklační koloběh.....	34

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Interview pro účely Kvalitativní části výzkumu	17
Tabulka 2 - Zásady ekospotřebitele v šetrném nakupování a souvislost s přirozenou skromností.....	37
Tabulka 3 - Členění domácností podle počtu členů.....	39
Tabulka 4 - Nejvyšší dosažené vzdělání v domácnosti (n=300)	39
Tabulka 5 - Hodnocení výroků o nakupování (n=300).....	40
Tabulka 6 - Úspory z rozsahu (n=300)	41
Tabulka 7 – Složení výrobků (n=300)	41
Tabulka 8 - Ekologické chování při nákupech podle typu domácnosti.....	42
Tabulka 9 - Vztah typu domácnosti a hodnocení úspor z rozsahu	43
Tabulka 10 - Environmentálně šetrné metody při nakupování podle nejvyššího vzdělání osob v domácnosti.....	44
Tabulka 11 - Test o relativní četnosti – Hypotéza 4	45
Tabulka 12 – První dojmy při konfrontaci s pojmem „Šetrné nakupování domácností?“ (n=200).....	46
Tabulka 13 - Místa nejčastějšího nákupu výrobků? (n=200)	47
Tabulka 14 – Otázka kvality a kvantity (n=200)	50
Tabulka 15 – Konfrontace očekávaného stavu s reálným. (n=200)	51
Tabulka 16 – Certifikace produktů (n=200)	52
Tabulka 17 – Nákup výrobků jejichž nezužitkovatelné součásti mohou být dále recyklovány (n=200).....	53
Tabulka 18 – Nepřímá produkce odpadu (n=200).....	54
Tabulka 19 - Nákup produktů Bez obalu (n=200).....	55
Tabulka 20 – Třídění odpadu z výrobků, jejichž součástí je plast (n=200)	57
Tabulka 21 – Domácnosti se zastoupením uživatelů tabákových výrobků (n=200).....	58
Tabulka 22 – Uživatelé a výrobci tabákových výrobků a znečištění ovzduší (n=200).....	58
Tabulka 23 – Souvislost stavu půdy se znečištěním ovzduší, vody a dalších složek životního prostředí (n=200)	59
Tabulka 24 – Otázka možností úspory elektrické energie (n=200)	60
Tabulka 25 - Používání pesticidních látek při produkci rostlinných výrobků (n=200).....	62
Tabulka 26 – Aktivní inspirace ostatních domácností (n=200).....	63
Tabulka 27 – Pasivní inspirace ostatními domácnostmi (n=200).....	63
Tabulka 28 – Otázka šetrného zacházení s hospodářskými a ostatními zvířaty (n=200)	64
Tabulka 29 – Alternativní metody stravování (n=200)	65

Seznam grafů

Graf 1 - Orientační spotřeba vody průměrné domácnosti v ČR	22
Graf 2 - Průměrné rozdělení spotřeby energie v domácnostech ČR.....	26
Graf 3 - Struktura odpadů v průměrné domácnosti v ČR	31

Graf 4 – Potenciální pocity omezení při ekologicky šetrných aktivitách. (n=200)	49
Graf 5 – Zdroje inspirace k šetrnému nakupování. (n=200).....	49
Graf 6 – Domácnosti a invenční aktivity. (n=200)	51
Graf 7 – Třídění odpadu (n=200)	54
Graf 8 – Povědomí domácností o recyklovatelnosti materiálů (n=200).....	55
Graf 9 – Minimalizování působení na vodu a pitnou vodu (n=200)	56
Graf 10 – Intenzifikace zemědělství, používání průmyslově vyrobených hnojiv a vliv na půdu (n=200).....	60
Graf 11 –Vztah domácností k úsporným zdrojům osvětlení (n=200)	61

Přílohy

1. Příloha č. 1 Recyklace materiálů

Recyklace papíru

Jelikož se pro výrobu papíru využívají jako hlavní suroviny dřevo a recyklovaný papír, hraje zde svou významnou roli omezenost lesních zdrojů. Na obnoveném recyklovaném papíru je tak závislé velké množství ekonomik včetně České republiky. Důvodem je i to, že recyklovaný papír je výrazně levnější a jeho přeměna vyžaduje mnohem méně energie než zpracování dřeva.⁴⁴

Domácnostmi je papír brán jako recyklovatelný, což je pravda. Nepředstavuje však zároveň odpad ekologický a lze ho recyklovat maximálně 4-5x. Recyklace papíru představuje způsob snížení spotřeby dřeva, které je primární surovinou pro výrobu celulózových vláken, ze kterých se papír vyrábí. Toto řešení však není ideálním, neboť samotná recyklace papírového odpadu je procesem náročným na vodu, spotřebu energie a jejími vedlejšími produkty jsou mmj. odpady a odpadní vody. Z recyklovaného papíru se vyrábějí nejčastěji lepenkové krabice a toaletní papír.

Papírový odpad se nejprve musí vytrídít a následně odvézt ke zpracovateli. U zpracovatele putuje papír na pás, někdy musí být ještě ručně tříděn za účelem oddělení papíru nevhodného pro recyklaci. Poté se starý papír namočí, míchá se ve vodě a jsou z něj magnetickou cestou odstraněny veškeré kovy. Dekontaminace od inkoustů a barev se provádí jednoduše pomocí vzduchu a následného spálení ve spalovně. Po těchto krocích se získaný materiál umístí do soustavy válců na ždímání vody, suší se a může být obohacen o další celulózová vlákna ze stromů. Nakonec se papír upravuje různými chemikáliemi zlepšujícími jeho povrchové vlastnosti.⁴⁵

Recyklace plastů

Z recyklovaných plastů lze vyrobit různé druhy plnohodnotných výrobků. Jedná se například o oplocení, podlažní desky, lavičky, stoly, náplně do spacáků, květináče, podložky,

⁴⁴ WORRELL, Ernst a Markus A. REUTER. *Handbook of Recycling: State-of-the-Art for Practitioners, Analysts, and Scientists*. United Kingdom: Elsevier, 2014. s. 165-166. ISBN 978-0-12-396459-5.

⁴⁵ CONCEPT42. JAK SE RECYKLUJE PAPÍR. *Wwww.trideniodpadu.cz* [online]. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.trideniodpadu.cz/jak-se-recykluje-papir>

hračky a také o výrobky užívané k recyklaci jako jsou nádoby na kompost a jiné recyklační nádoby.

Samotná recyklace plastů je obtížným procesem, protože se pro každý typ plastu užívá odlišného recyklačního procesu. Jedním ze základních systémů pro plastovou recyklaci je takový systém, při kterém speciální granulátor rozdělí plastový odpad na malé vločky. Tyto vločky dále musí být promyty horkou vodou a saponáty, aby se z nich odstranily veškeré nečistoty. Dále jsou umístěny do odstředivé sušárny za účelem odstranění volné vody. Sušeny jsou horkým vzduchem.⁴⁶

Někdy plastový odpad nemůže být recyklován mechanicky kvůli charakteristikám materiálu, ze kterého je vyroben. Může se jednat i o přítomné nečistoty. V těchto situacích se plast přeměňuje pyrolýzou na syntézní nebo kapalné palivo, které se dále využívá jako redukční činidlo v železářském či ocelářském průmyslu jako náhrada koksu či minerálního oleje.

To, jaký má recyklace plastů sama o sobě dopad na životní prostředí závisí na množství různých faktorů, počínaje energií spotřebovanou ke sběru plastového odpadu, pokračující přes mechanické, pyrolýzní nebo chemické recyklační procesy až po typ a použití recyklovaného plastu.⁴⁷

Recyklace skla

V případě skelného odpadu se mnohdy spíše než k jeho recyklaci přistupuje k jeho opětovnému využití. Tento přístup je dobře udržitelný, jelikož se materiál nemusí podrobovat žádnému přepracování.⁴⁸

Recyklace skla začíná sběrem použitých lahví a jiných nádob. Skelný odpad se roztřídí podle barev a nerozbité kusy jsou odeslány znovu přímo výrobcům. Rozbité kusy jsou zkombinovány s uhličitanem sodným, vápencem a oxidem křemičitým za účelem vzniku nových skleněných nádob.

⁴⁶ PICHTEL, John. *Waste Management Practices: Municipal, Hazardous, and Industrial*. 2nd. ed. New York: CRC Press, 2014. s. 151-153. ISBN 978-1-4665-8518-8.

⁴⁷ WORRELL, Ernst a Markus A. REUTER. *Handbook of Recycling: State-of-the-Art for Practitioners, Analysts, and Scientists*. United Kingdom: Elsevier, 2014. s. 183-186. ISBN 978-0-12-396459-5.

⁴⁸ WORRELL, Ernst a Markus A. REUTER. *Handbook of Recycling: State-of-the-Art for Practitioners, Analysts, and Scientists*. United Kingdom: Elsevier, 2014. s. 194. ISBN 978-0-12-396459-5.

Nové skleněné nádoby vyrobené z rozbitých kusů skla se vyznačují stejnou kvalitou jako nádoby vyrobené z původních surovin. Recyklované sklo však snižuje množství energie potřebné pro výrobu, plynné emise a opotřebení pecí.⁴⁹

⁴⁹ PICHTEL, John. *Waste Management Practices: Municipal, Hazardous, and Industrial*. 2nd. ed. New York: CRC Press, 2014. s. 135-139. ISBN 978-1-4665-8518-8.

2. Příloha č. 2 Dotazník

Zhodnocení nakupování domácností šetrného k životnímu prostředí

Dobrý den,

Jmenuji se Adam Šrott a jsem studentem České Zemědělské Univerzity, fakulty provozně ekonomické. Rád bych Vás požádal o vyplnění plně anonymního dotazníku k mé diplomové práci, jejímž tématem je šetrné nakupování různých druhů domácností. Dotazník bude použit výhradně pro zpracování této diplomové práce. Šetrné nakupování domácností, kterým se v Diplomové práci zabývám lze definovat jako uvědomělé chování členů domácnosti, které vede k minimalizaci negativních dopadů na životní prostředí, vodu, vzduch, půdu, energii a všechny živé rostlinné a živočišné organismy. Nakupováním je myšlen nákup fyzických výrobků např. limonád, ale i spotřeba energie, spotřeba vody a její potenciální znečištění.

Je známo, že se o problematiku šetrného nakupování zajímá hodně českých domácností a tyto se často angažují v mnohdy až nečekaných směrech, vynakládají svůj čas a úsilí na vymýšlení postupů, jak by co nejvíce snížily svůj dopad na životní prostředí a inspirují druhé. Na druhé straně jsou domácnosti, které žádné aktivity, které prvoplánově vedou ke snížení negativních dopadů na životní prostředí nevyvíjejí a pro tyto domácnosti je dotazník koncipován také. Výstupem diplomové práce bude vyhodnocení šetrnosti nakupování ve vztahu k různým druhům domácností, bude popsán možný konflikt mezi postupy, které jsou v českých domácnostech tradičně uplatňovány, a o kterých existuje všeobecné přesvědčení, že jsou k životnímu prostředí šetrné, i když úplně nemusí být, a nakonec budou díky získaným odpovědím navrženy vhodné postupy a vhodné chování domácností jakožto jednoho ze základních ekonomických subjektů.

Vážím si Vaší pomoci a času, který nad vyplňováním dotazníku strávíte a chci Vám za to poděkovat.

Kvantitativní část výzkumu

1. Zvolte prosím druh domácnosti, ve které žijete.

- jednočlenná (pouze Vy)

- vícečlenná (v případě této odpovědi prosím uveďte další osoby, které s Vám sdílí domácnost)

2. Jaké je nejvyšší vzdělání kteréhokoli člena v rámci celé Vaší domácnosti?

- Základní vzdělání
- Vzdělání středoškolské bez maturity
- Vzdělání středoškolské s maturitou
- Vzdělání vyšší odborné
- Vysokoškolské vzdělání

3. Uveďte prosím Město, obec nebo místo, kde se Vaše domácnost nachází.

.....

Následující výroky 4-12 prosím označte počtem hvězd 1-5 podle toho, jak moc s následujícími výroky souhlasíte/nesouhlasíte.

1=jednoznačný nesouhlas

2=částečný nesouhlas

3=neutrální postoj

4=částečný souhlas

5=jednoznačný souhlas

- 4. Kupuji jen to, co opravdu potřebuji.**
- 5. Na nákup si s sebou беру vlastní tašku nebo košík.**
- 6. Dávám přednost nakupování v místě bydliště.**
- 7. Mám-li možnost, nakupuji zemědělské produkty od biozemědělců přímo ze dvora.**
- 8. Vybírám s rozvahou, nejlépe certifikované výrobky označené ekoznačkou.**
- 9. Upřednostňuji výrobky s minimálním množstvím obalů.**
- 10. Nepodléhám reklamě.**
- 11. Můj environmentálně šetrný postoj k nakupování dávám najevo, abych ovlivnil okolí.**
- 12. Před nákupem si vymezím čas a náklady, které mu chci obětovat.**

13. Dochází u vícečlenných domácností k tzv. úsporám z rozsahu, kdy vícečlenné domácnosti sdílejí mezi svými členy spotřební materiál, nakupují jídlo a pití ve větších nádobách a nepřímou úměrně s každým dalším členem se u nich snižuje produkce odpadu na osobu/den?

- Ano
- Ne
- Nevím

14. Zabývají se členové Vaší domácnosti složením výrobků, které nakupují? (ze zvědavosti, zdravotních důvodů apod.)

- Ano
- Ne

Kvalitativní část výzkumu

15. Co si jako první vybavíte, pokud se řekne Šetrné nakupování domácností?

- Nakupování takových produktů, u nichž je známo nebo se Vy přímo domníváte, že jejich výroba zatěžuje v porovnání s podobnými produkty co nejméně životní prostředí.
- Nakupování takových produktů, jejichž nezužitkovatelné komponenty mohou být buď recyklovány, nebo minimálně či vůbec nezatěžují životní prostředí.
- Nákup takových produktů, které jsou certifikovány, např. Fair Trade
- Nakupování lokální produkce a podpora místních výrobců, farmářů apod.
- Nejlepší je šetrné nakupování vůbec neřešit, nestresovat se touto problematikou a díky tomu být v podstatě šetrnou domácností.
- Vlastní odpověď

16. Pokud jako domácnost problematiku šetrného nakupování vůbec neřešíte, uveďte prosím z jakého důvodu?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

17. Uplatňuje Vaše domácnost nějaké další metody, postupy za účelem být domácností šetrnou k životnímu prostředí? Pokud ano, jaké?

.....
.....
.....
.....

18. Kde nejčastěji Vaše domácnost nakupuje výrobky, které následně upotřebí?

- Supermarketové řetězce
- on-line na e-shopech s následnou dopravou nebo vyzvednutím na prodejně
- malé prodejny
- farmářské trhy a nákup přímo na místě produkce
- jiné, uveďte prosím:.....

19. Pokud se jako domácnost snažíte být domácností šetrnou k životnímu prostředí, máte pocit, že členy domácnosti příslušné aktivity nějak omezují?

- Ano
- Ne
- Nevím

20. Snaží se Vaše domácnost nějakým způsobem minimalizovat negativní působení na vodu a pitnou vodu? Můžete zakroužkovat více odpovědí.

- Ne, u nás doma se o tuto problematiku nezajímáme
- Ano, snažíme se spotřebovat co nejméně vody při sprchování a koupání
- Ano, používáme ekologicky šetrné přípravky při mytí a koupání, takže minimalizujeme znečištění
- Ano, snažíme se šetřit vodou při mytí nádobí nebo praní
- Ano, používáme šetrné čisticí přípravky

21. Třídíte odpad z výrobků, jejichž součástí je plast? (Např. nápoje v plastovém obalu)

- Ano
- Ne
- Nevím

22. Je někdo ve vaší domácnosti pravidelným uživatelem tabákových výrobků?

- Ano
- Ne

23. Znečišťují uživatelé tabákových výrobků a výrobci tabákových výrobků ovzduší?

- Ano
- Ne
- Nevím

24. Snaží se Vaše domácnost (stačí i částečně) inspirovat ostatní domácnosti k šetrnějšímu nakupování a sdílí s ostatními domácnostmi své názory a přesvědčení?

- Ano
- Ne
- Nevím

25. Inspiruje se někdy Vaše domácnost při šetrném nakupování chováním ostatních domácností?

- Ano
- Ne
- Nevím

26. Z jakých dalších zdrojů v případě, že Vaše domácnost řeší problematiku šetrného nakupování se Vaše domácnost inspiruje?

- Televizní vysílání
- Tisk
- Internet

- Vzdělávací zařízení
- Rozhlas
- Rádio
- Prodejci v obchodech
- Jiné (uved'te).....

27. Souvisí půda jakožto složka životního prostředí a její stav přímo se znečištěním vzduchu, vody a stavem dalších složek životního prostředí?

- Ano
- Ne
- Nevím

28. Jaký vliv na půdu má Intenzifikace zemědělství/používání průmyslově vyrobených minerálních hnojiv?

- Pozitivní
- Spíše pozitivní
- Žádný/neutrální
- Spíše negativní
- Negativní

29. Jakým způsobem řeší Vaše domácnost otázku kvality a kvantity?

- Upřednostňujeme kvalitu před množstvím
- Upřednostňujeme vyšší množství před kvalitou
- V otázce kvality a kvantity se snažíme o zachování rovnováhy (poměr 50:50)
- Otázkou kvality a kvantity se nezabýváme

30. Řeší Vaše domácnost úsporu elektrické energie?

- Ano, napište prosím, jakým způsobem:.....
.....
.....
.....
- Ne
- Nevím

31. Zajímá Vás otázka používání pesticidních látek při produkci rostlinných výrobků?

- Ano
- Ne
- Nevím

32. Řeší Vaše domácnost otázku šetrného zacházení s hospodářskými i ostatními zvířaty?

- Ano
- Ne

- Nevím

33. Diskutují členové Vaší domácnosti mezi sebou za účelem vymyšlení nových způsobů, jak svým nakupováním šetrněji ovlivňovat životní prostředí?

- často
- občas
- vzácně
- vůbec ne

34. Mohou některé aktivity domácností provozované za účelem být ekologicky šetrnou domácností napáchat nakonec více škody než užítku?

- Ano, můžete uvést konkrétní příklady:
.....
.....
.....
- Ne

35. Jaký je Váš vztah ke světlu z úsporných zářivek?

- Pozitivní
- Negativní
- Neřeším to

36. Je ve Vaší domácnosti někdo, kdo se dá označit za osobu alternativně se stravující? (např vegetarián, paleo dieta apod.).

- Ano
- Ne
- Nevím

37. Berete v potaz při nakupování výrobků různé certifikace produktů (např. Fair Trade, Klasa) nebo dbáte spíše na vlastní pocity?

- Neřeším tuto problematiku
- Upřednostňuji certifikované výrobky před necertifikovanými
- Naslouchám spíše vlastním pocitům, může se stát, že upřednostním necertifikovaný výrobek před certifikovaným

38. Snaží se Vaše domácnost pravidelně nakupovat výrobky, jejichž nezužitkovatelné součásti mohou být dále recyklovány?

- Ano
- Ne

39. Třídíte odpad?

- Ano

- Ne

40. Má Vaše domácnost podíl na tzv. nepřímé produkci odpadu? (Jedná se o odpad přirozeně vzniklý při výrobě produktu u výrobce/obchodníka ještě před tím, než jej zakoupíte.)

- Ano
- Ne
- Nevím

41. Využíváte nákupu produktů tzv. Bez obalu?

- Ano
- Ne
- Neznám tuto metodu nákupu

42. Který z následujících materiálů je nejsnáze recyklovatelný?

- papír
- sklo
- plast
- nevím

3. Příloha č. 3 Přepis dvou rozhovorů

Domácnost jednočlenná – přirozeně skromný spotřebitel

V domácnosti žije pouze jeden člověk, jeho vzdělání je středoškolské s maturitou. Snaží se žít podle pravidla „z co nejméně získat co nejvíce“. Má několik přátel, se kterými občas sdílí své zkušenosti, a od kterých se také občas sám inspiruje i v oblasti šetrného nakupování domácností. Rozhovor se začíná ubírat směrem k tématu ekologické šetrnosti a výzkumník začíná pokládat následující otázky, získává odpovědi, naslouchá a zaznamenává rozšiřování tématu respondentem.

Co si jako první vybavíte, pokud se řekne Šetrné nakupování domácností?

B: Já se tímto moc nezabývám, myslím si, že je to tak nejlepší. Jsem totiž skromný člověk a spoustu věcí ani nepotřebuji. Věřím, že mám na přírodu mnohem lepší dopad, než ledajaké domácnosti, který někdy až fanaticky řeší různé ekoznačení, využívají elektromobily a tyhle věci.

Pokud jako domácnost problematiku šetrného nakupování vůbec neřešíte, uveďte prosím z jakého důvodu?

B: Jak jsem již uvedl, podle mě některé rádobý ekologické návyky ve skutečnosti nejsou vůbec ekologické. Jsem přesvědčen, že skromnost jde ruku v ruce se šetrností.

Uplatňuje Vaše domácnost nějaké další metody, postupy za účelem být domácností šetrnou k životnímu prostředí? Pokud ano, jaké?

B: Já nakupuji ode všeho pouze přiměřené množství, někdy ani to ne. Na nákupy se dopravuji pěšky nebo na kole a při cestě přemýšlím, jestli to, co se chystám koupit opravdu potřebuji a budu o využívat. Nenechávám zbytky potravin, vše se musí zužitkovat. Také šetřím energie. Neplýtvám, nenechávám žádný spotřebič běžet, když není potřeba, navíc mám doma jenom dva.

Kde nejčastěji Vaše domácnost nakupuje výrobky, které následně upotřebí?

B: Nejčastěji určitě v supermarketu, ale i tak si myslím, že když do něj chodím pěšky a s vlastní taškou, tak jsem docela šetrná domácnost. Samozřejmě když mám tu možnost, tak

zajdu i na nějaké ty trhy, kde se nabízejí farmářské výrobky. Také lokální potraviny mi dávají smysl a kupuji je.

Pokud se jako domácnost snažíte být domácností šetrnou k životnímu prostředí, máte pocit, že členy domácnosti příslušné aktivity nějak omezují?

B: Tato otázka se mě v podstatě netýká, což už jste říkal, že se mě týkat nebude. Rád bych ale k ní řekl, že skromný člověk jako jsem já se necítí být nijak omezený tím, že je skromný, svým způsobem mě to baví.

Snaží se Vaše domácnost nějakým způsobem minimalizovat negativní působení na vodu a pitnou vodu? Můžete zakroužkovat více odpovědí.

B: Jo šetřím vodou vždy, když se sprchuji a také při mytí nádobí. Taky na mytí používám obyčejné mýdlo.

Třídíte odpad z výrobků. jejichž součástí je plast? (Např. nápoje v plastovém obalu)

B: Ano, ale občas se mi stane, že něco asi vyhodím i společně se smíšeným odpadem. To bych se v tomhle mohl polepšit.

Je někdo ve vaší domácnosti pravidelným uživatelem tabákových výrobků?

B: Ne, nejsem kuřák. Skromný člověk by neměl kouřit, i když asi existují lidé, co jsou třeba ve všech ostatních oblastech skromní.

Znečišťují uživatelé tabákových výrobků a výrobci tabákových výrobků ovzduší?

B: To je jisté, že ano. Uživatelé by alespoň nemuseli kouřit v uzavřených místnostech.

Snaží se Vaše domácnost (stačí i částečně) inspirovat ostatní domácnosti k šetrnějšímu nakupování a sdílí s ostatními domácnostmi své názory a přesvědčení?

B: Občas se snažím inspirovat a přesvědčit o něčem druhé. Musí ovšem o to protistrana stát.

Inspiruje se někdy Vaše domácnost při šetrném nakupování chováním ostatních domácností?

B: Inspiruji se, a to spíše pouze od domácností, kde jejich členové žijí také skromně. Jednou mě zkusila kamarádka přesvědčit zkusit veganskou stravu, ale to jsem si dal, bylo mi pak hodně špatně a nechal jsem toho. Je třeba vždy používat vlastní rozum, to co sedí ostatním

nemusí sedět Vám. Navíc, na to jestli je veganství šetrné k životnímu prostředí lze asi nahlížet z více úhlů pohledu.

Z jakých dalších zdrojů v případě, že Vaše domácnost řeší problematiku šetrného nakupování se Vaše domácnost inspiruje?

B: Inspiraci беру všude možně, ale jak jsem říkal, vše si nejdříve pečlivě promyslím a vyhodnotím sám, neženu se za ničím slepě.

Souvisí půda jakožto složka životního prostředí a její stav přímo se znečištěním vzduchu, vody a stavem dalších složek životního prostředí?

B: Podle mě ano, je jasné, že pokud se nebudeme starat dobře o půdu, nebudeme zdraví, protože jíme potraviny, které na ní vypěstujeme. Nebudou zdravá ani zvířata, která spásají rostliny z takové půdy vzešlé a vlastně ani ty rostliny nebudou v pořádku. Co se týče vody a vzduchu, je to to samé. Je tam všude úzká provázanost.

Jaký vliv na půdu má Intenzifikace zemědělství/používání průmyslově vyrobených minerálních hnojiv?

B: No, podle mého názoru jednoznačně negativní. To je další z důvodů, proč je dobrý být skromným spotřebitelem. Menší množství, které spotřebitelé chtějí nebo jak se říká poptávají vede k tomu, že se musí méně vyrábět i v zemědělství.

Jakým způsobem řeší Vaše domácnost otázku kvality a kvantity?

B: U mě jednoznačně převažuje kvalita nad kvantitou.

Řeší Vaše domácnost úsporu elektrické energie?

B: Ano, mám pouze dva spotřebiče. Tyto dva spotřebiče má dokonce úsporné pokud se nepletu.

Zajímá Vás otázka používání pesticidních látek při produkci rostlinných výrobků?

B: Ano a věřím, že pokud by se každý choval skromně, žádné pesticidní látky by vůbec nebyly potřeba.

Řeší Vaše domácnost otázku šetrného zacházení s hospodářskými i ostatními zvířaty?

B: Ano, to, že jste si koupil a zkonsumoval maso kvalitní i poznáte potom z hlediska vitality a energie.

Diskutují členové Vaší domácnosti mezi sebou za účelem vymyšlení nových způsobů, jak svým nakupováním šetrněji ovlivňovat životní prostředí?

B: Jsem pouze jednočlenná domácnost.

Mohou některé aktivity domácností provozované za účelem být ekologicky šetrnou domácností napáchat nakonec více škody než užitku?

B: Ano, vše, co je označeno jako bio nebo farmářské neznamená, že je poctivé a kvalitní. Jedná se třeba o dovážení z velké dálky nebo o nepoctivé praktiky některých prodejců.

Jaký je Váš vztah ke světlu z úsporných zářivek?

B: Neutrální.

Je ve Vaší domácnosti někdo, kdo se dá označit za osobu alternativně se stravující? (např vegetarián, paleo dieta apod.).

B: Sám jsem zkoušel na doporučení být vegan asi měsíc, ale nedopadlo to slavně kvůli zdravotním problémům a také jsem se cítil tak nějak malátně a nespůj.

Berete v potaz při nakupování výrobků různé certifikace produktů (např. Fair Trade, Klasa) nebo dbáte spíše na vlastní pocity?

B: Vždy poslouchám pouze vlastní pocity. Podle certifikací své nákupy vůbec neorientuji, přijde mi to zbytečné.

Snaží se Vaše domácnost pravidelně nakupovat výrobky, jejichž nezužitkovatelné součásti mohou být dále recyklovány?

B: Tuto problematiku také vůbec neřeším, prostě to, co se dá recyklovat obyčejně vytřídím.

Třídíte odpad?

B: Odpad třídím, mám za domem na to ty speciální popelnice na sklo, papír a plast, je tam také popelnice na hliníkový odpad, vím, že se tam hází víčka třeba od jogurtů

Má Vaše domácnost podíl na tzv. nepřímé produkci odpadu? (Jedná se o odpad přirozeně vzniklý při výrobě produktu u výrobce/obchodníka ještě před tím, než jej zakoupíte.)

B: Určitě má, to má každá domácnost. Jenom mám pocit, že si to málokdo uvědomuje, v této oblasti by byla vhodná určitá osvěta.

Využíváte nákupu produktů tzv. Bez obalu?

B: Víím, že se dá nakupovat bez obalu. Někdy to využívám, ale ne vždy.

Který z následujících materiálů je nejsnáze recyklovatelný?

B: Možná to bude znít divně, ale nemám potuchy. Asi sklo? Víím, že ho stačí jenom vypláchnout třeba v případě zálohovaných obalů a vrátit v obchodě. Pravděpodobně to tedy bude sklo.

Domácnost vícečlenná (4 členové) – domácnost ekospotřebitelů

V domácnosti žijí 4 lidé, dva dospělí a dvě děti, jejich nejvyšší vzdělání na domácnost je vysokoškolské. Prezntují se jako ekospotřebitelé. Sledují nové směry a trendy v oblasti šetrného nakupování, aktivně se snaží o sebevzdělání v této oblasti. Jsou v kontaktu s několika podobně dalšími domácnostmi, sdílejí a přijímají inspiraci od přátel a známých. Rozhovor se začíná ubírat směrem k tématu ekologické šetrnosti a výzkumník začíná pokládat následující otázky, získává odpovědi, naslouchá a zaznamenává rozšiřování tématu respondenty v domácnosti.

Co si jako první vybavíte, pokud se řekne Šetrné nakupování domácností?

M a T: Pro nás je to hlavně třídění odpadu z toho, co nakoupíme. Snažíme se podle toho i naše nakupování uzpůsobit, snažíme se například o minimalizaci plastových věcí a spíše preferujeme sklo nebo papír. Když už koupíme PET lahve, tak je často používáme vícekrát. Používáme eko drogerii, vaříme doma a často nakupujeme nábytek z bazarů nebo oblečení z druhé ruky.

Pokud jako domácnost problematiku šetrného nakupování vůbec neřešíte, uveďte prosím z jakého důvodu?

M a T: My problematiku šetrného nakupování určitě řešíme, každodenně lze všude možně nalézt nové inspirace.

Uplatňuje Vaše domácnost nějaké další metody, postupy za účelem být domácností šetrnou k životnímu prostředí? Pokud ano, jaké?

M a T: Ano, nakupujeme bez přemíry obalů, větší balení, a také rovnou do vlastních obalů. Kompostujeme a přemýšlíme nad tím, co kupujeme a jestli to budeme využívat.

Kde nejčastěji Vaše domácnost nakupuje výrobky, které následně upotřebí?

M a T: Nejčastěji nakupujeme v supermarketu, ale také někdy i v samoobsluze, kterou máme přímo v domě.

Pokud se jako domácnost snažíte být domácností šetrnou k životnímu prostředí, máte pocit, že členy domácnosti příslušné aktivity nějak omezují?

M a T: Například my si založili na třídění papíru, plastu a skla příslušné odpadkové koše, nečiní nám žádný problém takto třídit odpad. Potom to akorát vždy jednou za měsíc nebo i za dva vyneseme do třídících popelnic. Tímto se necítíme být nijak omezováni, protože je to strašně malá aktivita navíc.

Snaží se Vaše domácnost nějakým způsobem minimalizovat negativní působení na vodu a pitnou vodu? Můžete zakroužkovat více odpovědí.

M a T: Šetříme vodu hlavně při sprchování a koupání. Kromě neplýtvání s vodou u nás používáme ještě šetrné ekologické čisticí přípravky. Když jsme na chatě, používáme vodu ze studny na zalévání zahrady.

Třídíte odpad z výrobků. jejichž součástí je plast? (Např. nápoje v plastovém obalu)

M a T: Ano, třídíme i ostatní obalové materiály: papír a sklo. Dále nakupujeme bez obalu a tudíž nemusíme otázku obalů z plastu i dalších materiálů řešit.

Je někdo ve vaší domácnosti pravidelným uživatelem tabákových výrobků?

M a T: Ne, u nás nekouříme.

Znečišťují uživatelé tabákových výrobků a výrobci tabákových výrobků ovzduší?

M a T: Určitě ano. Obě strany mají na znečištění ovzduší svůj podíl. Nejvíce bude ovzduší znečištěné asi dopravou.

Snaží se Vaše domácnost (stačí i částečně) inspirovat ostatní domácnosti k šetrnějšímu nakupování a sdílí s ostatními domácnostmi své názory a přesvědčení?

M a T: Ano, konkrétně to bylo to, že jsme inspirovali ostatní k chození na nákupy pěšky, někteří si to vzali k srdci. Chození pěšky nemá podle nás žádný negativní vliv na životní prostředí.

Inspiruje se někdy Vaše domácnost při šetrném nakupování chováním ostatních domácností?

M a T: Známi nám ukázali obchod, kde se dá spousta věcí koupit ve velkých baleních, takže tam teď chodíme. Dá se tak být domácností mnohem úspornější, když jsme jako rodina čtyři. Potom jsme taky neřešili nikdy moc to, že některé produkty mohou být testované na zvířatech, ale teď už to díky ostatním řešíme víc. Používáme kosmetiku, která by neměla být testovaná na zvířatech.

Z jakých dalších zdrojů v případě, že Vaše domácnost řeší problematiku šetrného nakupování se Vaše domácnost inspirová?

M a T: Nejvíce na to používáme asi internet. Je tam spousta nápadů ve všech možných oblastech. Někdy také něco vidíme v televizi.

Souvisí půda jakožto složka životního prostředí a její stav přímo se znečištěním vzduchu, vody a stavem dalších složek životního prostředí?

M a T: Ano určitě, pokud se nebudeme starat dobře o půdu, nebudeme zdraví, protože jíme potraviny, které na ní vypěstujeme. Zdraví je to nejdůležitější, co každý má, když ho nemáte, nemůžete si ani užít dovolenou, trpíte každý den a celý život je špatný. Potraviny nás asi jistým způsobem definují, mohou nám prospívat nebo i škodit. Je důležité si nějaké doporučení výživových poradců nastudovat a některým potravinám se širokým obloukem vyhnout, jsou to podle nás spíše jedy než potraviny.

Jaký vliv na půdu má Intenzifikace zemědělství/používání průmyslově vyrobených minerálních hnojiv?

M a T: Myslíme si, že asi spíše negativní, ale v současném světě je to asi nutnost. Lidí je mnoho a tradiční způsoby zemědělství by už je neuživil. Tak ale doufáme, že jsme alespoň na dostatečné technologické úrovni, abychom dokázali účinně podchytit zdravotní rizika, které s sebou metody související s touto intenzifikací přináší.

Jakým způsobem řeší Vaše domácnost otázku kvality a kvantity?

M a T: U nás je to tak, že se snažíme zachovat poměr zhruba 1:1. Větší příklon na jednu nebo druhou stranu je podle nás extrém, který není dobrý, rovnováha je nejlepší.

Řeší Vaše domácnost úsporu elektrické energie?

M a T: Ano, máme úsporné elektrospotřebiče a využíváme u myčky a pračky ekoprogramy. Také zbytečně nepřetápíme, nesvítime a šetříme vodou.

Zajímá Vás otázka používání pesticidních látek při produkci rostlinných výrobků?

M a T: Nám konkrétně vadí, že je většina ovoce a zeleniny v obchodech chemicky ošetřená, ale nemáme čas na to abychom zjišťovali, které potraviny jsou sezónní, vlastně ani nevíme v jakém období kdy jaká zelenina dozrává.

Řeší Vaše domácnost otázku šetrného zacházení s hospodářskými i ostatními zvířaty?

M a T: Ano, nakupujeme maso od farmáře z lokálního chovu a když máme maso z domácího chovu nebo od farmáře, cítíme se po něm vitálnější, a také nám stačí menší množství takového masa, to bude asi tím, že se do masa v supermarketech přidává voda kvůli objemu. Škoda je, že maso z lokálních chovů se stalo vzácným artiklem.

Diskutují členové Vaší domácnosti mezi sebou za účelem vymyšlení nových způsobů, jak svým nakupováním šetrněji ovlivňovat životní prostředí?

M a T: Ano, občas někdo přijde s nějakým nápadem nebo s něčím, co je zrovna módní a chce to vyzkoušet.

Mohou některé aktivity domácností provozované za účelem být ekologicky šetrnou domácností napáchat nakonec více škody než užitku?

M a T: Nikoliv. My si myslíme, že když se někdo snaží upřímně o zlepšení situace, vždy to přinese pozitivní výsledky.

Jaký je Váš vztah ke světlu z úsporných zářivek?

M a T: Nemáme s žádnými úspornými zdroji svícení dobré zkušenosti. Jsme z těch různých bílých světel podráždění a unavení.

Je ve Vaší domácnosti někdo, kdo se dá označit za osobu alternativně se stravující? (např vegetarián, paleo dieta apod.).

M a T: Jsme všežravci, jíme vše. Rostlinné i živočišné výrobky. Nehodláme na tom nic měnit a vyhovuje nám to takto.

Berete v potaz při nakupování výrobků různé certifikace produktů (např. Fair Trade, Klasa) nebo dbáte spíše na vlastní pocity?

M a T: Věříme těm označením fair trade i klasa, myslíme si, že jsou tyto označení důvěryhodné a pravdivé, podrobné složení výrobků jinak moc nezkoumáme. Dbáme samozřejmě hlavně na vlastní pocity a snažíme se studovat, jestli je vše opravdu takové jak se to tváří.

Snaží se Vaše domácnost pravidelně nakupovat výrobky, jejichž nezužitkovatelné součásti mohou být dále recyklovány?

M a T: Ano, snažíme se o nákup výrobků, které jsou ve skleněném obalu, protože sklo je nejsnáze recyklovatelné, vlastně se často nemusí taková skleněná lahev ani recyklovat ale použije se znovu.

Třídíte odpad?

M a T: Třídění odpadu je asi to nejmenší, co můžeme udělat a je to i relativně snadné, v souladu s tím se snažíme nakupovat takové výrobky, u kterých se zbytečné součásti po spotřebování dají třídít.

Má Vaše domácnost podíl na tzv. nepřímé produkci odpadu? (Jedná se o odpad přirozeně vzniklý při výrobě produktu u výrobce/obchodníka ještě před tím, než jej zakoupíte.)

M a T: To asi má. Když někdo něco vyrábí, tak přitom spotřebovává zdroje a vzniká odpad. Lidé potom nakoupí produkt toho, co něco vyrobil, takže mají podíl na vzniku toho odpadu.

Využíváte nákupu produktů tzv. Bez obalu?

M a T: Ano, toto je podle nás dobrý způsob šetrného nakupování. Nemusíme pak vůbec řešit, jak naložíme s obalem, který zbyde.

Který z následujících materiálů je nejsnáze recyklovatelný?

M a T: To bude pravděpodobně papír, ale vlastně jsme nad tím nikdy do hloubky nepřemýšleli. Na ty ostatní materiály se budou používat pravděpodobně složitější chemické postupy.